

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК ИНСТИТУТИ**

МАҲМУД НАЖИМОВ

Давлат ва ҳуқуқ назарияси

(ташкилий - услубий кўрсатмалар, маъруза ва семинар машғулоти режалари,
курс иши ёзиш бўйича услубий кўрсатмалар, тест саволлари)

Ўқув - услубий қўлланма

Тошкент – 2006

Тошкент Давлат юридик институти Ўқув-услугий кенгашининг қарорига кўра нашрга тавсия этилди. (2006 йил 23 февраль 3-сонли баённома)

Нажимов М. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Ўқув-услугий қўлланма –Т.:ТДЮИ, 2006. – 196 б.

Масъул муҳаррир:

З.М.Исломов

юридик фанлари доктори, профессор

Тақризчилар:

М.А.Ахмедшоева

юридик фанлари номзоди, доцент

Б.И.Исмоилов

юридик фанлари номзоди

Мазкур ўқув-услугий қўлланма “Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фани ўқув курсининг дастури асосида тайёрланган бўлиб, унда маъруза ва семинар машғулотлар режалари, курс иши ёзиш бўйича услубий кўрсатмалар, тест саволлари ва фанни чуқурроқ ўрганиш учун ҳар бир мавзу бўйича адабиётлар рўйхати ўз ифодасини топган. Ўқув–услугий қўлланмани тайёрлашда мамлакатимизда ва хорижда эълон қилинган юридик адабиётлардан фойдаланилган.

Ушбу ўқув-услугий қўлланма олий юридик ўқув юртлари ўқитувчилари ва талабаларига мўлжалланган.

К И Р И Ш

Мамлакатимизда фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлатни шакллантириш жараёни кетаётган ҳозирги даврда, давлат ва ҳуқуқ ҳодисаларини ўрганиш долзарб масалалардан биридир.

Маълумки, “Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фани давлат ва ҳуқуқ ҳодисаларини ўрганувчи асосий фанлардан бўлиб, у юридик фанлар тизимида марказий ўринни эгаллайди ва бошқа барча юридик фанлар учун методологик асос бўлиб хизмат қилади.

Мазкур фанни ўқитишдан мақсад, давлат-ҳуқуқ масалалари тўғрисидаги тушунча ва категорияларни ўрганиш, давлат ва ҳуқуқни ўзига хос хусусиятларини ифодаловчи асосий коида ва тамойилларини ўзлаштириш ҳамда умумназарий билимларнинг амалий фаолиятдаги аҳамиятини англашдан иборат.

Фундаментал фан сифатида - “Давлат ва ҳуқуқ назарияси” ўқув курсини ўрганар эканмиз, уни нафақат юридик фанлар билан, балки, фалсафий, иқтисодий ва сиёсий фанлар билан ҳам узвий алоқада эканлигини кўрамиз.

“Давлат ва ҳуқуқ назарияси”нинг фундаментал ва методологик фан сифатида талабалар учун аҳамияти шундаки, бу фан давлат ва ҳуқуқни вужудга келиши ҳамда ривожланишининг умумий қонуниятларини, давлат тушунчаси, белгилари, типлари ва моҳияти, давлат шакллари, функциялари, давлат ҳокимияти, механизми, ҳуқуқ тушунчаси, моҳияти, белгилари, принциплари, функциялари, фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлат каби давлат-ҳуқуқий тушунча ва категорияларни илмий билиш учун асос бўлиб хизмат қилади. “Давлат ва ҳуқуқ назарияси”фани бўлажак ҳуқуқшуносларни давлат ва ҳуқуққа оид энг муҳим назарий билимлар билан қуроллантирибгина қолмасдан, балки уларнинг умумий ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданияти даражасини ҳам юксалтиради.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанидан дарс машғулотлари олий юридик ўқув юртларининг 1-курс талабаларига бир ўқув йили давомида ўтказилади. Дарс машғулотлари асосан, маъруза, амалий машғулотлар, мустақил таълим, курс иши ва таълим беришнинг бошқа замонавий шакллари ёрдамида амалга оширилади. Талабалар бунда тавсия этиладиган ўқув ва монографик-илмий адабиётлар ҳамда норматив ҳужжатлар билан ишлашни пухта ўзлаштирган бўлишлари талаб этилади.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси ўқув фани бўйича тайёрланган мазкур ўқув-услубий қўлланмаси ҳам Тошкент Давлат юридик институтида тасдиқланган ўқув дастурига ва давлат таълим стандартларига мос равишда тайёрланган бўлиб, у талабаларни давлат ва ҳуқуқ назарияси ўқув курсини чуқур ўзлаштиришларига ёрдам беришга қаратилган.

Ўқув-услубий қўлланма ўз ичига фанни ўзлаштириш бўйича ташкилий-услубий кўрсатмалар, ўқув дастури, семинар машғулотлари режаси, маърузалар, мустақил ишлар ва уларни ўтказиш ҳамда тайёрлаш бўйича услубий кўрсатмалар, тест саволлари, курс иши мавзулари ва уни ёзиш бўйича кўрсатмалар, мавзулар бўйича асосий ва қўшимча адабиётлар рўйхатини қамраб олган.

Ушбу ўқув-услубий қўлланмасида баъзи камчиликлар учраши ва айрим масалалар ёритилмаган бўлиши мумкин. Китобхонлар ўқув-услубий қўлланманинг сифатини яхшилаш борасида ўз мулоҳазаларини билдириб, унинг кейинги нашрлари янада мукамал бўлиб чиқишига ёрдам берадилар деган умиддамиз.

Фаннинг ўқитилишидан мақсад ва вазифалар

«Давлат ва ҳуқуқ назарияси» фанини ўқитишдан мақсад талабаларда, давлат ва ҳуқуқни инсон ва жамиятга нисбатан фаолиятининг моҳияти, ижтимоий қиммати ва аҳамияти ҳақида илмий дунёқарашни ҳамда уларнинг кейинги давлат ҳуқуқий фаолиятларида норматив ҳужжатларни шарҳлаш ва қўллаш маҳоратини, ижтимоий муаммоларни шахс ва жамият манфаатларидан келиб чиқиб ва давлат-ҳуқуқий нуқтаи-назарида туриб ҳал этиш уқуви ва малакасини шакллантиришдан иборат. Бундан ташқари “Давлат ва ҳуқуқ назарияси” маърифий ва тарбиявий вазифаларни бажариб, замонавий ижтимоий сиёсий ҳаётда ижобий ҳуққ атворни шакллантиришга ёрдам беради.

“Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фани шунингдек, шахс ва давлатнинг ўзаро нисбати, ҳокимият ва бошқарув органлари, мансабдор шахслар билан ўзаро муносабатлар, ҳуқуқий маданият даражасини ўстириш масалаларида ғоявий-ахлоқий нуқтаи-назар ва ишонтиришни шакллантириш ҳамда тарбиялаш **вазифаларини** бажаради.

Фан бўйича талабаларнинг билимига, уқувига ва кўникмаларига ДТС га мувофиқ қўйилган талаблар

Бакалавр:

- “Давлат ва ҳуқуқ назарияси”ни ижтимоий ва юридик фанлар тизимидаги ўрни, унинг предмети, ҳуқуқшуноснинг касбий-ҳуқуқий онгини шакллантиришдаги роли;

- юриспруденция соҳасида қўлланиладиган тушунчалар ва категориялар тизими;

- давлат-ҳуқуқий таълимотлар ривожланишининг асосий йўналишлари ва истикболлари, таниқли ҳуқуқшунос олимларнинг илмий изланишларининг асосий мазмуни;

- давлат ва ҳуқуқнинг келиб чиқиши, ривожланиши ва ҳозирги даврдаги моҳияти тўғрисидаги асосий қонуниятлар;

- давлат ва ҳуқуқнинг жамият сиёсий тизими ва жамият ҳаётидаги роли;

- давлат ва ҳуқуқнинг ҳозирги ривожланишига таъсир қилувчи асосий омиллари тўғрисида тасаввурга эга бўлиши керак.

Бакалавр:

- ҳозирги даврда жамиятни демократлаштириш ва модернизациялаш жараёнида давлатнинг ўрни ҳақидаги назарий билимларни;

- ҳуқуқий нормаларни ишлаб чиқишда ҳуқуқ назарияси ҳақидаги билимларни;

- давлат органларини ташкил этиш ва фаолиятини амалга оширишга оид тамойилларни **қўллай олиши керак.**

Бакалавр:

- норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар лойиҳасини ишлаб чиқиш;

- норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни шарҳлаш ва қўллаш;

- амалдаги қонунчиликни ҳуқуқий экспертизадан ўтказиш;

- қабул қилинаётган норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни Конституцияга ва халқаро-ҳуқуқий стандартларга мос келиши бўйича мониторинг ўтказиш;

- қонун доирасида қарорлар қабул қилиш ва бошқа юридик ҳаракатларни амалга ошириш;

- ҳуқуқшуносликка оид адабиётларни мустақил ўрганиш ва таҳлил қила олиш;

- давлат ва ҳуқуқ назариясининг долзарб муаммолари бўйича ўзининг фикрини мустақил, тўғри ва асосланган ҳолда ифода этиш **юзасидан кўникмаларга эга бўлиши керак.**

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанини ўқитиш шакллари

Мазкур фанни ўрганиш ўқитишнинг анъанавий ва илғор услублари, жумладан, маъруза, семинар машғулоти, мустақил иш, экспресс сўровлар, тест сўровлари, дастурий ўқитиш, ақлий ҳужум, дебат, давра суҳбатларини ўтказиш, коллоквиумлар, муаммоли ўқитиш, техник воситаларни қўллаш, юридик клиника, замонавий ахборот технологиялари (интернет сайтлари, дарслик ва қўлланмаларнинг электрон шакллари) ва бошқа шакллардан фойдаланиш орқали амалга оширилади.

ТАШКИЛИЙ УСЛУБИЙ КЎРСАТМАЛАР

Олий юридик ўқув юртларида давлат ва ҳуқуқ масалалари анъанавий тарзда алоҳида назарий фан ва ўқув предмети - "Давлат ва ҳуқуқ назарияси" доирасида ўрганиб келинади. Мазкур фан ўзининг методологик ва назарий асос сифатидаги хусусиятлари билан бутун юриспруденция тизимида ажралиб туради.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фани давлат ва ҳуқуқнинг вужудга келиши, ривожланиши ва мавжуд бўлиши ва истиқболига оид энг умумий қонуниятларни ўрганади, уларни илмий талқин этади ҳамда илмий таъриф ва тавсифини яратади.

Ҳар қандай фан тадқиқот предметини белгилаб, ўрганилаётган ҳодисанинг фақат асосий ва зарурий томонларига эътибор қаратади. Давлат ва ҳуқуқ назарияси учун жамиятнинг давлат ҳуқуқий ҳаёти тавсифи ва асосий ҳодисалари муҳимдир. Махсус ва тармоқ юридик фанларидан фарқли ўлароқ, бу фан давлат ва ҳуқуқ ҳодисаларини яхлит ўрганади ва тармоқ ҳамда махсус фанларни умумлаштирувчи тушунча ва категориялар билан қуроллантиради.

Давлат ва ҳуқуқ бошқа ижтимоий ҳодисалар сингари муайян ривожланиш қонуниятларига эга. Давлат ва ҳуқуқ назарияси ўз олдида бутун давлат-ҳуқуқий тизимини қамраб олувчи энг муҳим қонуниятларни ўрганишни мақсад қилиб қўяди (давлат ва ҳуқуқнинг вужудга келиш ва ривожланиши қонуниятлари, давлат аппарати шаклланиши ва фаолият юритишининг тамойиллари, давлат шакли ва бошқ.).

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фани предмети давлат ва ҳуқуқни ўз ичига олади. Бу икки ҳодисанинг бир фан доирасида ўрганилиши уларнинг ўзаро мустаҳкам боғланганлиги билан изоҳланади. Давлат ҳуқуқ ижодкорлигининг асосий субъекти сифатида ўзининг мажбурлов кучи билан ҳуқуқни ҳимоя қилади.

Давлат ва ҳуқуқ ижтимоий алоқалар тизимида ҳаракат қилиб, иқтисодий, сиёсий, ижтимоий, мафкуравий муносабатлар таъсирида бўлади ва уларга акс таъсир қилади. Бу алоқалар мазмуни ва хусусиятини ўрганмасдан туриб, давлат-ҳуқуқий тизимидаги кўп масалаларни англаб етиш қийин. Шу сабабли, давлат ва ҳуқуқ назарияси фанида давлат ва ҳуқуқнинг ривожланиши, жамият сиёсий тизимида давлатнинг ўрни ва роли каби масалаларни ўрганишга кўпроқ аҳамият берилади.

Ўқув фани сифатида давлат ва ҳуқуқ назарияси предметининг хусусиятларидан яна бири бу уни ўрганиш методларидир.

Юриспруденцияни ўрганишнинг биринчи босқичида талабалар, айнан давлат ва ҳуқуқ назарияси фанини, унинг бирламчи маъносини ўрганишдан бошлаб, барча юридик билимлар мажмуи, уларнинг ўзига хослиги, биринчи навбатда, махсус юридик категорияларни ўзлаштириб оладилар. Уларни ўзлаштирмасдан давлат ва ҳуқуқ ҳодисаларини ўрганиш мумкин эмас. Давлат ва ҳуқуқ назарияси ҳуқуқшунослик фанлари тизимида фундаментал характер касб этиб, энг муҳим ва умумий ҳуқуқий тушунчаларни ўз ичига олади (давлат, давлат шакли, давлат механизми, давлат функциялари, демократия, ҳуқуқ, ҳуқуқ нормалари, ҳуқуқ шакллари, ҳуқуқий муносабатлар, ҳуқуқнинг амал қилиши, ҳуқуқбузарлик, юридик жавобгарлик ва бошқ).

Давлат ҳуқуқ ҳодисалари бир-бири билан мустаҳкам алоқада бўлиб, бир-бирини тўлдиради ва муайян тизим ҳосил қилади. Талаба алоҳида олинган ҳодисани унинг тизимдаги ўрнини, бошқа ҳодисалар билан алоқасини аниқлагачгина, унинг мазмуни тўғрисида тўла тушунчага эга бўлади. Масалан, бошқарув шакллари, давлат тузилиш шакллари ва сиёсий режим ўртасидаги ўзаро муносабатни таҳлил қилиш орқали, давлат шаклларининг хусусиятларини очиб бериш мумкин.

Курс материалларини ўзлаштиришда талабаларнинг фалсафа, мантиқ, сиёсатшунослик, тарих, социология, маданиятшунослик ва бошқа умумижтимоий фанлар доирасида олган назарий билимлари таянч аҳамиятга эга бўлади. Юқоридаги фанларга оид ўқув адабиётларидаги кўпгина тушунчалар ва категориялар универсал характерга эга бўлиб, улар давлат ва ҳуқуқ назарияси фанида кенг қўлланилади (моҳият, шакл, индивид, жамият, муносабат, базис, устқурма, онг ва бошқ). Назарий масалаларни ўзлаштиришда давлат ва ҳуқуқ тарихи фанидаги маълумотларга мурожаат қилиш ҳам муҳим аҳамиятга эга (Ўзбекистон ва хорижий мамлакатлар давлат ва ҳуқуқ тарихи). Тарихий манбалар ва маълумотлар давлат-ҳуқуқ ҳодисаларининг ривожланиш диалектикаси, уларнинг моҳияти ва қонуниятларини тушуниш ва ўрганишга катта ёрдам беради.

Ҳар қандай назария муайян ижтимоий амалиётни ўзида акс эттиради ва унинг эҳтиёжларига бўйсундирилган бўлади. Шу нуқтаи назардан, замонавий жамият давлат ҳуқуқий ҳаётига оид юридик амалиёт материалларидан фойдаланиш айниқса муҳимдир. Шу билан

бирга, давлат ва ҳуқуқ назариясини ўрганиш доирасида турли норматив-ҳуқуқий актларга мурожаат этиш мақсадга мувофиқдир. (Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Ўзбекистон Республикаси Фуқаролик кодекси, Жиноят кодекси, Маъмурий жавобгарлик тўғрисидаги кодекслар ва бошқа норматив – ҳуқуқий ҳужжатлар). Аниқ ҳуқуқий материални таҳлил қилмасдан туриб, юридик нормалар тузилиши, юридик техника, ҳуқуқий тартибга солишнинг методи ва предмети, ҳуқуқ тармоқлари, юридик тамойиллар, ҳуқуқий нормалар ва бошқа тушунчалар ҳақида объектив тасаввур ҳосил қилиш қийин. Мустақиллик йилларида Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов раҳбарлигида мамлакатимизда бозор муносабатларига асосланган демократик жамиятни шакллантиришнинг “ўзбек модели” яратилди. Бу моделнинг йўналишлари ва ғоявий асослари Президент И.А.Каримов асарларида белгилаб берилди. Шу сабабдан, талабаларни давлат ва ҳуқуқ ҳодисаларининг Ўзбекистон ҳаётида намоён бўлиши билан боғлиқ қонуниятларини ўрганишларида Президент И.А.Каримов асарларига мурожаат қилишлари муҳим аҳамиятга эга бўлади .

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фани бўйича ўқув жараёни маъруза, амалий машғулотлар, мустақил иш, курс иши ва якуний имтиҳонни ўз ичига олади. **Маъруза машғулотларини** ўтишда ўқитувчи мавзунинг асосий тушунчаларини ва у билан боғлиқ бўлган назарий ва амалий муаммоларни ифода этади ва тушунтириб беради. Талабалар дарс жараёнида маърузани диққат билан эшитишлари ва унинг асосий мазмунини ёзиб олишлари лозим бўлади. Ҳозирги пайтда маъруза машғулотларининг аҳамияти муайян масалалар юзасидан ўқув адабиётларида турли хил маълумот ва фикрларнинг мавжудлиги туфайли айниқса ортиб бормоқда. Шу нуқтаи назардан, умумий услубий базага асосланган, ечилмас ички қарама-қаршилиқлар бўлмаган маъруза курсини ўзлаштириш зарурий аҳамият касб этади. Талабаларда дастлабки ҳуқуқий дунёқараш ҳали шаклланиб улгурмаган пайтда, маъруза жараёнида уларга қайси фикрларни асосий деб ҳисоблаш кераклигини ўргатиш муҳим аҳамиятга эга.

Ўқув дастурининг асосий мавзулари ва бўлимларини ўрганиш **семинар машғулотларини** ўтказиш билан якунланади. Семинар машғулотлари ўқитувчи раҳбарлигида амалга ошириладиган машғулот бўлиб, унда ўқув дастурида кўрсатилган масалалар батафсил ўрганилади ва кўриб чиқилади. Семинар машғулотлари

қуйидаги шаклларда: экспресс сўровлар, тест сўровлари, ақлий хужум, дебат, давра суҳбатларини, коллоквиумлар ўтказиш; талабаларнинг реферат, ахборот, маъруза билан чиқиш, ўз фикр ва мулоҳазаларини ёзма шаклда ифода этиш орқали амалга оширилади. Семинар машғулоти тайёргарлик даражасини аниқлаш ва назорат қилиш имконини беради. Семинар машғулоти жараёнида талабалар мустақил таълим ва маъруза эшитиш орқали олган билимларини мустаҳкамлайдилар. Уларда давлат-ҳуқуқий муаммоларига оид маърузалар ва ахборотларни тайёрлаш, омма орасида маърузалар билан чиқиш, мунозараларга кириша олиш, илгари сураётган фикрини асослаш ва ҳимоя қила олиш кўникмалари шаклланади. Семинар машғулоти тайёрланиш жараёнида талаба, биринчи навбатда, маъруза материалларидан фойдаланиши лозим. Бироқ шу билан чегараланиб қолмаслик керак, чунки одатда маърузалар кичик ҳажмда бўлади. Шу билан бирга маърузалар мазмун жиҳатдан талабалар учун методологик рол ўйнаши ва уларнинг қайси йўналишда иш олиб боришлари кераклигини кўрсатиб туриши керак. Маърузачи ва амалий машғулотлар ўқитувчиси томонидан тавсия этилган ўқув ва илмий адабиётлар мавзуга оид масалаларни кенг қамровли ва чуқур ўзлаштиришда муҳим аҳамият касб этади. Дарсликларда турли масалалар турлича ёритилганлиги сабабли, талабаларда турли муаллифларнинг дарсликлари бўлиши мақсадга мувофиқдир. Тегишли мавзуларга оид монография ва илмий мақолаларнинг кенг доирасини ўрганиш ҳам талабаларда илмий адабиётлар билан ишлаш кўникмасини шакллантиради.

Бутун семестр давомида амалий машғулотларга тайёргарлик кўриб бориш имтиҳонни муваффақиятли топширишнинг гаровидир. Имтиҳонда маъруза материаллари ва дарсликлардаги фикрларни айнан такрорлаб айтиб бериш талаб этилмайди. Лекин ҳар қандай ҳолатда ҳам берилган саволларга жавоб бериш учун талаба атамалардан эркин фойдаланиши, давлат ва ҳуқуқ тизимига алоқадор қонуниятларни тушунтириб бера олиши керак. Талаба амалий машғулоти ва имтиҳонларда жавобларни ҳуқуқий-сиёсий воқелик билан боғлаб тушунтириб бера олиш қобилиятига эга бўлиши лозим.

“Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фанини чуқур ўрганишда мустақил ишнинг ҳам ўрни катта.

Мустақил иш – талаба томонидан ўқув курсининг муайян мавзуларини чуқурроқ ўрганишга қаратилган таълим шакли бўлиб, у

ўз ичига: маъруза материали, дарсликлар ва ўқув қўлланмаларини, дастлабки манбаларни ўрганишни; семинар машғулотларига маърузалар ва ахборотлар тайёрлашни; рефератлар ёзишни; ўқитувчининг қўшимча топшириқларини бажаришни қамраб олади.

Мустақил ишни амалга оширишнинг услубиёти талабаларга ўқитувчи томонидан уларнинг ҳар бирини индивидуал хусусиятларини эътиборга олган ҳолда белгиланади.

Мустақил ишни амалга ошириш вақти ва жойи (институт ўқув хонаси, кутубхона, талабалар турар жойи ва б.) ўқитувчи билан келишилган ҳолда талаба томонидан танланади.

“Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фани бўйича мустақил ишнинг энг самарали усулларида бири бу талабалар томонидан **реферат тайёрлашдир**. Реферат (лотинчадан “хабар қилмоқ”) муайян мавзу бўйича ёзма шаклда тайёрланган маъруза бўлиб, у ўз ичига муайян мавзу бўйича тегишли адабиёт ва бошқа манбаларни кўриб чиқиш ёки бирор китоб, мақола, тадқиқотнинг мазмунини баён қилишни қамраб олади.

Реферат фанни ўрганиш жараёнида қўлланилиб, у ўз олдида талабаларнинг зарур касбий тайёргарликка эга бўлиши ва илмий изланиш кўникмаларини ривожлантиришни мақсад қилиб қўяди. Бунда талаба танланган мавзу бўйича адабиётларни ўрганиш, турли манба ва фикрларни таҳлил қилиш, материалларни умумлаштириш, уларнинг ичидан асосийсини ажратиб олиш ва хулосалар чиқариш кўникмасига эга бўлади. Талабалар рефератни тайёрлаш жараёнида давлат ва ҳуқуқ назарияси курсининг мураккаб муаммоларини таҳлил қилиш, ўз фикрларини қисқа ва аниқ билдириш, ишни тўғри расмийлаштириш ва иш натижаларини баён қилишни ўрганадилар. Шу билан бирга, реферат тайёрлаш бўлғуси мутахассисда ҳуқуқий маданиятнинг шаклланишига, юридик билимларнинг мустаҳкамланишига, ҳозирги даврнинг турли туман ижтимоий-иқтисодий ҳодисаларини мустақил таҳлил қилиш қобилиятини ривожлантиришга, давлат ва ҳуқуқ масалалари бўйича илмий асосланган баҳс мунозаралар олиб боришга имкон беради.

Реферат ёзиш жараёни қуйидагиларни ўз ичига олади:

- мавзу танлаш;
- адабиётлар ва бошқа манбаларни топиш, ўрганиш ва уларни таҳлил этиш;
- режа тузиш;
- иш матнини ёзиш ва расмийлаштириш;

- рефератнинг қисқа баёнини семинар машғулотида ёки индивидуал тартибда ўқитувчига ифода этиб бериш.

Реферат “Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фанининг энг долзарб мавзулари бўйича ёзилади. Рефератда илмий материалларни умумлаштириш ва таҳлил қилиш асосида муаллифнинг турли қарашлари таққосланади ва тегишли далилларни келтириш орқали мавзу моҳиятига нисбатан талабанинг шахсий муносабати аниқланади.

Реферат мавзулари давлат ва ҳуқуқ назариясининг муаммоли ва мунозарали масалаларини қамраб олган бўлиши керак. Реферат мавзулари рўйхати кафедрада тузилиб, талаба ўз хоҳишига кўра мавзунини танлайди, шунингдек илмий раҳбар билан келишган ҳолда ўз мавзусини таклиф қилиши ҳам мумкин.

Реферат ёзиш ишини танланган мавзуга оид маълумотларни дарслик ва маъруза матнларининг тегишли бўлимини ўқиб чиқишдан бошлаш керак. Мавзу ҳақида умумий тасаввур ҳосил бўлгач, талаба ўқитувчи томонидан тавсия этилган илмий ва бошқа манбаларни ўрганиб чиқиши лозим. Лекин талаба мавзу бўйича тавсия этилган манбалар рўйхати билан чегараланиб қолмаслиги, фанга оид библиографияни ўрганиш натижасида мустақил танланган ишлардан фойдаланиши ҳам мумкин. Айниқса, танланган мавзу бўйича янги адабиётларни ўрганиш муҳим аҳамиятга эга, шунингдек юридик журналлардаги мақолалардан фойдаланиш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Адабиётларни ўрганиш жараёнида назарий ва амалий материалларни йиғиб тизимлаштириш ва керакли маълумотларни қайд қилиб бориш тавсия этилади.

Реферат режасини шундай тузиш керакки, у мавзунинг мазмунини тўлиқ очиб берсин. Реферат, қоида бўйича, танланган мавзунинг илмий амалий аҳамияти, долзарблиги кўрсатилган *кириш*, муаммонинг моҳияти ва уни ечиш йўллари ифода этилган *асосий қисм*, баҳолар ва таклифлар кўрсатилган *хулоса* қисмларидан иборат бўлади. Рефератда асосий диққат-эътибор янги маълумотларга қаратилади, у ёки бу муаммо, китоб ва мақолаларга мурожаат этишнинг мақсадга мувофиқлиги аниқланади.

Материал баёни қисқа, аниқ ва изчил бўлиши керак. Фанга тааллуқли бўлмаган атамаларни қўллаш, мураккаб грамматик ифодалар, илмий муомалага кирмаган тушунча ва иборалардан фойдаланмаслик керак. Атамалар, алоҳида сўзлар ва сўз бирикмаларини воқеа баёнидан четга чиқмаган ҳолда маъноси

тушунарли бўлган умум қабул қилинган қисқартмалар билан алмаштиришга рухсат этилади. Рефератда ўрганилаётган муаммонинг асосий мазмунини очиб бериш ва реферат ҳажмининг қисқартириш учун схема ва жадваллардан фойдаланиш тавсия этилади. Рефератнинг ҳажми компьютер вариантда 15-25 бет, кўлёзма вариантда 25-30 бет бўлиши мақсадга мувофиқдир.

Рефератнинг титул варағида олий ўқув юрти, факультет, кафедра номи, реферат мавзусининг тўлиқ номи, талабанинг исми-шарифи, шунингдек илмий раҳбарнинг исми-шарифи, илмий даражаси ва унвони кўрсатилиши керак.

Талаба рефератни тайёрлашда эътиборни уни расмийлаштиришга, бет остидаги ҳавола(сноска)ларни жойлаштиришга қаратиши керак. Ҳавола (сноска) тўлиқ бўлиши, яъни: муаллиф исми-шарифи, китоб номи, нашр этилган жой ва йил, ҳавола олинган бет кўрсатилиши шарт. Журналлар ёки тўпламлардан олинган мақолалардан фойдаланганда муаллиф исми-шарифи, мақола номи, журнал ёки мақолалар тўплами номи, нашр этилган йили ва номери кўрсатилади. Газетадаги мақолаларда нашр этилган йил ва номердан ташқари, у чоп этилган ой ва кун ҳам кўрсатилади.

Матн ва ҳаволалардаги хатолар реферат учун қўйиладиган баҳога салбий таъсир қилади.

Талаба реферат мазмунини амалий машғулот жараёнида, тўғарак ва илмий конференцияларда ҳимоя қилиши мумкин. У олдиндан асосий тезисларни тайёрлаган ҳолда 7-10 минут давомида тадқиқот ишининг муҳим томонларини қисқа баён қилиши керак. Рефератни эркин баён қилиш тингловчиларнинг уни қабул қилишини осонлаштиради. Реферат билан боғлиқ маърузадан кейин муаллиф саволларга жавоб беради, реферат матни билан олдиндан танишиб чиққан оппонентлар унинг кучли ва кучсиз томонлари борасида ўз фикр ва мулоҳазаларини билдирадilar.

Курс ишини ёзиш бўйича услубий кўрсатмалар

Курс иши талабаларнинг илмий адабиётлар ва норматив материалларни мустақил ўрганишининг муҳим шакллари билан биридир. Курс иши талабаларга ўз билимларини тўлдиришга, илмий ва ҳуқуқий ахборот оқимидан яхши хабардор бўлишга, ижтимоий ҳодиса ва жараёнларни тўғри баҳолашга ёрдам беради.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фани бўйича курс ишини бажариш талабаларда илмий адабиётлар, норматив материаллар (айниқса Ўзбекистон Республикаси Конституцияси моддаларини), монографиялар мазмунини мантикий таҳлил қилиш кўникмаларини ҳосил қилади, назарий қоидаларни тўғри тушунтириб бериш ва таърифлаб бериш қобилиятини шакллантиришга, ҳуқуқий терминологияни ўзлаштиришга ёрдам беради, шунингдек, амалий тавсия ва таклифларни билдириш имконияти ва муайян масала бўйича мустақил хулоса қилишга имкон туғдиради. Бу бўлажак юрист учун муҳим аҳамият касб этади. Таълим олишнинг бу шакли олий ўқув юрти дастурини чуқур ва мустаҳкам эгаллашга йўналтирилган.

Бундан ташқари, курс иши ўқитувчилар томонидан талабалар билимини назорат қилиш шаклларида бири бўлиб, бу талабаларнинг мустақил ишлаши қай даражада муваффақиятли эканини ва уларнинг ўрганилаётган предметга нисбатан муносабатини аниқлашга имкон беради.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси бўйича курс иши талаба учун биринчи илмий тадқиқот тажрибаси ҳисобланиб, у кетма-кет келувчи босқичлардан иборат режалаштирилган иш жараёнидир. Курс иши ёзишнинг бутун жараёнини шартли равишда қуйидаги босқичларга бўлиш мумкин:

- 1) мавзунини танлаш, илмий раҳбардан (ўқитувчидан) маслаҳат олиш ва ишнинг дастлабки режасини тузиш;
- 2) тадқиқот мавзусига доир илмий маълумот йиғиш ва адабиётларни ўрганиш;
- 3) масаланинг таркибий қисмлари таҳлили, мавзу баёни;
- 4) курс ишини расмийлаштириш, кафедрада рўйхатдан ўтказиш ва уни тақриз учун тақдим этиш;
- 5) тақриз билан ишлаш ва кўрсатилган камчиликларни бартараф этиш;
- 6) курс ишини ҳимоя қилиш.

Курс иши мавзусини танлаш. Талабалар кафедрада мавжуд курс ишларининг намунавий мавзулар рўйхатини диққат билан кўриб чиқиб, ўзларига маъқул мавзунини танлашлари ва бу ҳақда кафедра журналичига қайд эттиришлари лозим. Шунингдек, талабалар илмий раҳбар билан келишган ҳолда ўз тадқиқот мавзуларини ҳам таклиф этишлари мумкин.

Мавзуни танлаш талабада давлат ва ҳуқуқ назарияси ва бошқа фанлар бўйича йиғилган билимлар билан белгиланади. Ушбу ҳолда хатога йўл қўйилиши мумкин, чунки бир қарашдан анча осон кўринган мавзу, уни тадқиқ этиш ва ўрганиш жараёнида юқори даражадаги назарий билимларни талаб этишлиги маълум бўлади. Мавзуни танлашда амалий машғулотларни олиб борадиган ўқитувчи талабага услубий тушунтириш беради.

Албатта, курс ишининг барча мавзулари ҳам бир хил даражадаги қийинчиликка эга эмас. Лекин ҳар қандай мураккаб бўлиб кўринган мавзу бўйича ҳам тегишли манбалардан тўғри фойдаланган ҳолда ва улардаги фикрларни малакали таҳлил қилиш орқали муваффақиятли курс иши ёзиш мумкин. Курс иши мавзусининг мазмунига оид бирор бир масала талабага тушунарсиз бўлиб қолмаслиги ва бундай ҳолатда масаланинг ечими мустақил ёки илмий раҳбар ёрдами билан аниқлаштирилиши лозим.

Талаба курс ишига жиддий муносабатда бўлиши, вақтни тўғри тақсимлай олиши, шошилмасдан, режали, тизимли асосда ишлаб, унинг муваффақиятли бажарилишини таъминлаши керак.

Курс иши режасини тузиш. Курс ишида режанинг мавжудлиги унда фақат шу мавзуга оид масалаларни ёритишга имкон беради ҳамда материалларни баён қилишда кетма-кетликни, аниқликни ва такрорлашларга йўл қўймасликни, мустақил ишни илмий ташкил этишни таъминлайди.

Курс ишининг намунавий мавзулар рўйхати кафедра томонидан ишлаб чиқилади ва уни ёзиш бўйича тегишли услубий кўрсатмалар тайёрланади. Мавзуни танлаш ва режани тузиш бир пайтда бўлмаслиги керак. Талаба дастлаб дарсликларнинг тегишли бўлимлари билан танишиб чиқиши, мавзунинг мазмунини тушуниши ва унинг давлат ва ҳуқуқ назарияси курсидаги ўрни ва ролини аниқлаши лозим.

Иш режаси илмий раҳбар билан келишган ҳолда белгиланади. Талаба намунавий режалардан фойдаланган ҳолда унга ўзгартиришлар киритиши ёки ўз режасини таклиф қилиши ҳам мумкин. Кўриб чиқилиши керак бўлган масалалар доирасини аниқ белгилаб олиш учун ҳар бир бўлимни кичик-кичик саволларга бўлиш мақсадга мувофиқдир. Шунини эслатиб ўтиш керакки, иш режасини кўп саволлардан иборат тарзда тузиш тўғри бўлмайди. Нотўғри тузилган режанинг биринчи белгиси - бутун мавзу номининг бир савол тарзида қайта такрорланишидир. Ҳар бир савол фақат шу қисмга тааллуқли

масалаларни ёритиши лозим. Режа тузгач, уни илмий раҳбарга кўрсатиши керак бўлади.

Мавзу бўйича маълумотлар тўплаш, библиографияни тайёрлаш, адабиёт ва норматив материалларни ўрганиш. Курс ишининг муваффақиятли бажарилиши асосида мавзуга оид илмий маълумотларни йиғиш ётади. Одатда, фан бўйича ўқув дастурларида олий ўқув юрти кутубхонасида мавжуд бўлган асосий манбалар тавсия этилган бўлади. Манбалар доирасини кенгайтириш учун бошқа кутубхоналар имкониятларидан фойдаланиш ҳам муҳим аҳамиятга эга.

Тегишли маълумотларни монографик адабиётлар ва турли журналлардан фойдали маълумотларни олиш мумкин. Жумладан, “Тошкент Давлат юридик институтининг Ахборотномаси”, “Ҳуқуқ ва бурч”, “Фуқаролик жамияти”, “Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари”, “Ўзбекистонда ижтимоий фанлар” каби мамлакатимизда чоп этиладиган журналлар билан бир қаторда, МДХ давлатларида нашр этиладиган юридик журналлардан фойдаланиш мақсадга мувофиқдир.

Адабиётлар рўйхатини тузиш ва танлаш учун олий ўқув юрти кутубхонасининг каталоги билан батафсил танишиб чиқиш керак. Адабиётлар билан ишлашда уларнинг курс иши мавзусига бевосита тегишлилигига, мавзунини очиш учун адабиётларнинг етарли даражада тўпланишига ва адабиётларнинг янгилигига алоҳида эътибор қаратиш лозим.

Фойдаланилган адабиётлар рўйхати энг муҳим монографик ишлар, ўқув қўлланмалар, норматив материаллар ва журнал мақолаларини ўз ичига олган бўлиши керак. Танланган адабиётлар бўйича илмий раҳбар билан маслаҳатлашгач, талаба зарур адабиётларни чуқур ўрганишга киришиши мумкин.

Йиғилган материаллар таҳлили ва мавзу баёни. Тегишли адабиётлар танлаб олингач, курс ишини тайёрлаш жараёнидаги энг муҳим ва масъул босқич бошланади яъни бунда тегишли манбалар ўрганиб чиқилади ва уларнинг мазмунини қисқача ёзиб олинади.

Ўрганилаётган масала ҳақида тўлиқ тасаввур ҳосил қилиш учун тегишли маъруза ёки дарсликнинг бўлимини ўқишдан тайёргарликни бошлаш керак. Монографик адабиётлардан кўчирма қилишдан олдин, уларни тўлиқ ўқиб чиқиш, муаллифнинг асосий фикрини тушуниб олиш, ўзидаги мавжуд иш режаси билан солиштириш, муҳим

жойларини белгилаб қўйиш, кейин эса асосий ва иш учун аҳамиятли қоидаларни баён қилишга киришиш мумкин.

Кафедра томонидан курс ишини ёзиш учун тавсия этилган манбалар рўйхати одатда, танланган мавзу бўйича турли фикрлар мавжудлигини ҳисобга олган ҳолда тузилган бўлади, шу сабабли ҳам бир ёки бир неча муаллифнинг асарларидаги (айниқса илмий раҳбар) ҳаволаларни келтириш билан диққатни четга тортиш керак эмас. Бунда эътиборни кўпроқ давлат ва ҳуқуқ ҳодисаларига оид янги қарашларни ўзида акс эттирган журнал мақолаларини ўрганишга қаратиш керак. Олдинги давр адабиётларидан фойдаланиш турли муаллифларнинг муайян масала юзасидан турли позицияларини танқидий фикрлаш кўникмаларини ҳосил қилиш мақсадида тавсия этилади.

Бунда собиқ Шўро иттифоқи даврида чоп этилган адабиётлардаги давлат ва ҳуқуқ ҳодисаларига оид кўп масалалар ва категориялар мафкуравий нуқтаи назардан ишлаб чиқилганлиги ва сиёсий, мафкуравий конъюнктура билан боғлиқлигини эсдан чиқармаслик лозим. Турли мулоҳазаларни қиёслаш илмий иш бажаришнинг муқаррар шартидир.

Шундай қилиб, курс ишини тайёрлаш жараёнида йиғилган илмий маълумотлар қўйилган масалага оид турли қарашларни, яъни илмий мунозаранинг муҳим элементларини акс эттириши керак. Маълумот йиғишда бадиий, публицистик адабиётлардан мисоллар келтиришга аҳамият бермаслик мумкин эмас. Булардан фойдаланиш талабанинг нафақат чуқур билимга ва берилган масалага қизиқишига, балки кенг дунёқарашга эга эканлигидан ҳам далолат беради.

Курс ишида фойдаланиладиган манбалар тизимида норматив материалларнинг алоҳида ўринга эга эканлигини таъкидлаб ўтиш жоиздир. Курс ишини тайёрлаш жараёнида талаба норматив актлар билан ишлаш қобилиятини кўрсатиши керак. Бунда талаба халқаро ҳуқуқий ҳужжатлар, Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, қонунлар, қонуности ҳужжатларига таянган ҳолда илмий фикрларини асослаши керак. Курс ишида қонунчиликка келтирилган ҳаволалар аниқ бўлиши ва актнинг тўлиқ номи, қабул қилинган санаси, қабул қилган органнинг номи кўрсатилган бўлиши лозим.

Мавзу баёни муайян доирада бўлиши керак. Бунда, биринчидан, категориал аппарат аниқланади ва таҳлил жараёнида шунга таянилади, тадқиқот предмети аниқ ва равшан баён этилади. Масалан, сиёсий тизимда давлатнинг ўрни ва ролини кўриб чиқишда “сиёсий

тизим” тушунчасига таъриф бериш лозим. Иккинчидан, масаланинг мазмуни ёритилиб, ўрганилаётган масаланинг назарий қоидалар ва категориялар тизимидаги ўрни ва моҳияти кўрсатилади. Учинчидан, курс ишида назарий қоидаларни сиёсий реаллик ва юридик амалиётдан мисоллар билан боғлаш муҳимдир.

Йиғилган материалларни қайта ишлаш: курс иши ёзишнинг хомаки жараёни бўлиб, бошқача айтганда, уни тузиш, тизимлаштириш, унинг турли қисмларини таққослаш билан боғлиқ бўлиб, бунда ҳар бир масаланинг таркибий чегаралари ва ишнинг бутун моҳияти аниқлаштирилади.

Курс иши муайян мазмун ва шаклга эга бўлади. Унинг тузилиши асосан, *кириш*, *асосий* қисмни ўз ичига олган 3 ёки 4 та *параграф* ва *хулоса* қисмларидан иборат бўлади.

Киришда муаллиф танланган мавзунинг долзарблигини асослайди, мавзунинг ўрганилганлик даражасини қисқа таҳлил қилади (тадқиқотда фойдаланилган манбаларга умумий баҳо беради), тадқиқот мақсади ва вазифалари, уни ўтказиш методикасини белгилайди.

Асосий қисм ўз ичига тадқиқотнинг мақсадига мос ҳолда, мавзунинг барча масалаларини қамраб олган бўлиши керак. Бир тадқиқот доирасида икки ёки ундан кўпроқ мавзуларни бирлаштириб ўрганиш мақсадга мувофиқ эмас. Масалан: ҳуқуқбузарлик ва юридик жавобгарлик, ҳуқуқий муносабатлар ва ҳуқуқнинг амал қилиши, ҳуқуқбузарлик ва ҳуқуқий хулқ-атвор ва бошқалар. Муайян мавзудаги тадқиқот унинг турли масалалари бўйича хилма-хил фикрларни таҳлил қилишни талаб этади. Шу сабабли ҳам муаллиф ўзи афзал деб ҳисоблаган нуктаи назарни асослаши керак. Тадқиқотни бажариш жараёнида, ҳар бир тушунча у ёки бу давлат-ҳуқуқ ҳодисаларининг асосий ва зарурий белгиларини ўз ичига олган бўлиши лозим. Амалиёт материалларидан фойдаланиш тадқиқот мазмунини янада бойитади. Булар: шартномалар нусхалари, суд қарорлари, тарихий-ҳуқуқий манбалар, норматив-ҳуқуқий актлардан ҳаволалар ва статистик маълумотлар бўлиши мумкин. Ушбу материалларни нафақат иловалар тарзида бериш, балки тадқиқотнинг ўзида уларга таянган ҳолда фикрларнинг исботи сифатида келтириш ҳам фойдалидир.

Хулоса курс иши бўйича олиб борилган тадқиқот ишининг якуни бўлиб, унда мавзу объекти бўйича умумий хулосалар ва муаммоли ҳолатлар таҳлил қилиниши лозим. Шунингдек, талаба

хулосада ўзининг таклиф ва тавсияларини қисқача кўринишда кўрсатиб ўтиши керак.

Курс иши мустақил тадқиқот иши бўлгани учун, у талабанинг ўз сўзлари билан ёзилган ҳамда унинг фикр ва мулоҳазаларини ўз ичига олган бўлиши керак. Манбалардан фикрларни керакли далиллар ва ҳаволаларсиз ёзиш кўчирмачилик ҳисобланиб, бу ҳолат ишнинг “қониқарсиз” баҳоланишига сабаб бўлади.

Курс ишини расмийлаштириш ўз ичига титул варағи, режа, фойдаланилган манбаларга ҳаволалар, библиография, варақлар параметрларини ўрнатиш кабиларни олади.

Титул варағи муқовада жойлаштирилиб, унда олий ўқув юрти, факультет, мавзу номи ва муаллиф исми шарифи, ўқув гуруҳи номери, илмий раҳбарнинг илмий унвони ёки даражаси, лавозими, исми-шарифи кўрсатилган бўлади (Қаранг: илова №1).

Иккинчи бетда иш режаси жойлаштирилиб, унда бўлим ва параграфларнинг бошланиш бетлари кўрсатилади (Қаранг: илова №2).

Ишнинг ҳар бир варағига (титул варағидан ташқари) номер қўйилади. Режада кўрсатилган ҳар бир масала янги бетдан бошланади ва унда ҳар бир қисм матни режа билан мос ҳолда тартиб рақами ва номи кўрсатилади.

Ишнинг компьютерда бажарилиши маъқулдир. Компьютер вариантда (шрифт – 14; хошия: юқоридан – 2 см., пастдан – 2 см., ўнгдан – 1,5 см., чапдан – 3 см.; интервал – 1,5) иш ҳажми илова ва адабиётлар рўйхатини ҳисобга олмаганда 20-25 бетдан иборат бўлиши керак. Истисно тарзида курс ишини қўлёзма шаклида тайёрлашга йўл қўйилади. Бундай ҳолатда иш чиройли хуснихат билан 30-40 варақ ҳажмида ёзилиши керак.

Ишда манбалардан сўзма-сўз ёки унинг матнига яқин далиллар келтирилса, фойдаланилган адабиётлардан қайси бирига таянилганлиги кўрсатилади. Ҳавола (саҳифа остидаги изох тарзидаги ёзув) ҳар бир бет бўйича жойлаштирилиб, алоҳида ёки кетма-кет номер қўйиш мумкин. Ҳавола манбалари библиография қоидалари бўйича ёзилади.

Библиография фойдаланилган адабиётларнинг қуйидаги тартибидан иборат: 1) Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарлари; 2) норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар (Ўзбекистон Республикаси Конституцияси, Конституциявий қонунлар, қонунлар, Ўзбекистон Республикаси Президенти фармон, фармойиш ва

қарорлари, Вазирлар Маҳкамаси қарорлари, вазирлик ва турли идоралар норматив-ҳуқуқий актлари, ўз-ўзини бошқариш органлари норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари, норматив-ҳуқуқий актлар шарҳи (Конституциявий Суд, Олий Суд, Олий ҳўжалик Суди қарорлари); 3) асосий адабиётлар (китоблар, шунингдек, монография, дарсликлар); 4) қўшимча адабиётлар (даврий нашрлар, диссертациялар авторефератлари); 5) web сайтлар. (бир хил даражадаги ҳуқуқий манбалар фойдаланилганда улар хронологик кетма-кетликда жойлаштирилади. Барча қолган манбалар алфавит бўйича келтирилиб, бир муаллифнинг асарлари хронологик тартибда келтирилади) (Қаранг: илова №3).

Охирида курс иши имзоланиб, тугатилган санаси кўрсатилади ва кафедрага тақриз учун топширилади. Курс ишини ҳимоя қилиш муддати тегишли деканат томонидан белгиланади.

Илмий раҳбар (тақризчи) курс ишини ҳимоя қилишга рухсат бериши ёки бермаслиги мумкин. Биринчи ҳолатда, талаба, ишда кўрсатилган барча мулоҳазаларни ҳисобга олиши ва қўйилган саволлар бўйича ҳимояга жавобларни тайёрлаши, керакли далилларни топиши зарур. Иккинчи ҳолатда, иш қайта ишлаш учун қайтарилади ва кўрсатилган барча камчиликлар бартараф қилингандан кейин ҳимояга рухсат берилади.

Курс иши учун баҳо қўйидаги мезонлардан келиб чиқиб белгиланади:

- мавзунинг ишланганлик даражаси;
- махсус адабиётлар, норматив материаллар ва амалиёт мисолларидан фойдаланганлик даражаси;
- курс ишини ёзишга ижодий ёндашувнинг мавжудлиги;
- хулосаларнинг тўғрилиги ва илмий асосланганлиги;
- матнни баён этиш усулининг талабга жавоб бериши;
- курс ишини расмийлаштиришнинг белгиланган талабларга мослиги.

Юқоридаги талаблар билан бирга баҳо ишнинг бажарилиш сифати ва ҳимоя натижаларини ҳисобга олган ҳолда қўйилади.

Ўқитувчи курс ишини 100 баллик тизим асосида баҳолайди ва тегишли баҳони талабанинг синов дафтарчасига ёзиб қўяди. Курс ишини тайёрламаган, топширмаган ёки ҳимояда қониқарсиз баҳоланган талабалар курсдан курсга ўтказилмайди ва талабалар сафидан чиқарилади.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси ўқув фанини ўрганиш манбалари

Давлат ва ҳуқуқ назарияси курсини ўрганишда ўқув адабиётлари сифатида охириги ўн беш йилда чоп этилган дарслик ва ўқув қўлланмаларидан фойдаланиш тавсия этилади. Олдинги давр адабиётларидан ҳам фойдаланиш мумкин, лекин давлат ва ҳуқуқ масалаларини кўриб чиқишда уларнинг мафкуравий йўналтирилганлигини ҳисобга олиш керак. Ўқув адабиётларидан фойдаланишда, авваламбор, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазирлиги томонидан тавсия этилган дарслик ва ўқув қўлланмаларига мурожаат этиш мақсадга мувофиқдир.

Курсни ўрганишда давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг ривожланишига улкан ҳисса қўшган мамлакатимиз ва МДХнинг таниқли ҳуқуқшунос олимлари асарларидан фойдаланиш муҳим аҳамиятга эга (А.А.Аъзамхўжаев, Ш.З.Ўразаев, А.А.Азизхўжаев, З.М.Исломов, Ҳ.Б.Бобоев, М.М.Файзиев, А.Х.Саидов, Ҳ.Т.Одилқориев, У.Тожихонов, Э.Ҳ.Халилов, С.С.Алексеев, В.В.Лазарев, В.Г.Нерсисянц, Э.П.Григонис, А.Протасов, М.Н.Марченко, Н.И.Матузов, А.В.Малько, В.М.Корельский, В.Д.Перевалов ва бошқалар). Шу билан бирга, “Тошкент Давлат юридик институти Ахборотномаси”, “Ҳуқуқ ва бурч”, “Фуқаролик жамияти”, “Демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари”, “Ўзбекистонда ижтимоий фанлар” каби мамлакатимизда чоп этиладиган журналлар билан бир қаторда МДХ давлатларида нашр этиладиган юридик журналлардан фойдаланиш ҳам мақсадга мувофиқдир.

Олдин айтиб ўтилганидек, турли норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни таҳлил қилиб, ўрганиб бориш талаба учун муҳим аҳамиятга эга. Ўзбекистон Республикасида норматив-ҳуқуқий актларнинг расмий нашрлари “Халқ сўзи”, “Народное слово” газеталари, Ўзбекистон Республикаси қонунчилик ҳужжатлари тўплами каби манбалар ҳам талабаларнинг назарий билимлар билан бирга амалиётда қўлланилаётган ҳуқуқий актлар тўғрисидаги дунёқарашини шакллантиради ва уларнинг малакали мутахассис бўлиб етишишларида муҳим аҳамиятга эга бўлади.

Ҳозирги вақтда ахборот олишнинг муҳим манбаи электрон ахборот тизимлари ҳисобланади. Жумладан, Ўзбекистонда «Norma», «Pravo» каби ҳуқуқий маълумотлар тизими мавжуд ва уларда жорий қонунчиликка оид барча норматив-ҳуқуқий актлар ўрин олган бўлиб, улар нафақат мутахассислар, балки оддий фуқаролар учун ҳам

қулайлик туғдиради. «Norma» ҳуқуқий маълумотлар тизими 2000 йил январда ишлаб чиқилган бўлиб, ҳозирги пайтгача тизимда ўзбек ва рус тилларида 60 дан ортиқ мавзудаги Ўзбекистон Республикаси қонунлари, қонуности ҳужжатлари ва бошқа норматив-ҳуқуқий актлар жойлаштирилган. Ҳар ҳафта «Norma» тизимига 100 дан ортиқ янги ҳужжатлар киритилади. Бу тизимдан фойдаланувчилар ҳафталик янги ҳужжатлар базасини электрон почта орқали ҳам олишлари мумкин.

Ўзида матбуот, радио ва телевидениянинг хусусиятлари ҳамда имкониятларини мужассамлаштирган ва ахборотни тезкор етказиб бериш даражаси бўйича энг мукаммал оммавий ахборот воситаси бўлган Интернетнинг ҳуқуқшуносликка оид сайтлари орқали ҳам талабалар “давлат ва ҳуқуқ назарияси” фанига оид маълумотларни олишлари мумкин.

Талабаларнинг давлат ва ҳуқуқ назарияси ўқув курсини муваффақиятли ўзлаштиришлари учун тегишли ўқув ва илмий манбаларни тўғри ва етарли миқдорда тўплашлари катта аҳамиятга эга. Бундай манбаларни йиғиш жараёнида талабалар олий таълим муассасаси кутубхонасидаги манбалар (китоблар) билан чекланиб қолмасдан бошқа ҳар хил кутубхоналарга ҳам мурожаат қилсалар мақсадга мувофиқ бўлади. Масалан: А.Навоий номидаги Давлат кутубхонаси, Ўзбекистон Республикаси Фанлар Академияси фундаментал кутубхонаси ва б.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фани бўйича имтиҳонлар ва назорат ишларини қабул қилиш шуни кўрсатмоқдаки, айрим талабалар муайян мавзу ва масалаларни етарлича ўзлаштира олмаяптилар (давлат ва ҳуқуқ назарияси методологияси, давлатнинг моҳияти ва ижтимоий қиммати, давлат аппаратини ташкил этиш тамойиллари, сиёсий(давлат) режим, давлат типологияси (цивилизация ёндашув), демократия, ҳуқуқ тамойиллари, ҳуқуқий тартибга солиш механизми, юридик техника, «ҳуқуқбузарлик белгилари» ва «ҳуқуқбузарлик таркиби» категорияларидаги фарқ, юридик жавобгарлик ва давлат мажбурловининг бошқа чоралари ва бошқалар).

Талабаларнинг ҳуқуқшуносликнинг умумназарий ва фундаментал масалалари юзасидан чуқур ва мустаҳкам билимларга эга бўлишлари учун тегишли манбалардан унумли фойдаланишлари муҳим аҳамиятга эга.

Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг тузилиши

“Давлат ва ҳуқуқ назарияси” ўқув курсининг тузилиши давлат таълим стандартларига мос бўлиб, у ўз ичига бир қатор бўлимларни қамраб олган. Кириш бўлимида “Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фанининг предмети ва методи; “Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фанининг ижтимоий ва юридик фанлар тизимидаги ўрни каби масалалар кўриб чиқилади.

Иккинчи бўлимда: жамият, унинг давлат ва ҳуқуқ билан ўзаро муносабати; ибтидоий жамият ва унинг институтлари ҳамда норматив тизими; давлат ва ҳуқуқнинг келиб чиқиш тўғрисидаги асосий назарияларга тавсиф берилади.

Давлат назарияси бўлимида: давлат тушунчаси, моҳияти, белгилари, давлатнинг моҳиятини тушуниш бўйича турлича ёндашувлар, давлат функциялари, давлат типлари, давлат шакллари, давлат механизми каби масалалар ўрганилади.

Ҳуқуқ назарияси бўлимида: ижтимоий муносабатлар ва ҳуқуқ; ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданият; ҳуқуқ ижодкорлиги; ҳуқуқ нормалари; ҳуқуқ шакллари (манбалари); ҳуқуқий муносабатлар; ҳуқуқ тизими; ҳуқуқни амалга ошириш; ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш; юридик амалиёт; ҳуқуқбузарлик ва юридик жавобгарлик; ҳуқуқий тартибга солиш механизми; қонунийлик ва ҳуқуқий-тартибот; ҳуқуқий тизимлар ва оилалар; фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлат каби масалалар кўриб чиқилади.

“Давлат ва ҳуқуқ назарияси” фани кундузги факультет талабаларига 1 курснинг 1 ва 2 семестрларида ўтилади. Семестрларнинг ҳар бирида талабалар ушбу фандан жорий, оралик ва якуний назорат топширадилар ва фан бўйича курс иши ҳимоя қиладилар. Олий юридик ўқув юртларининг бакалавриат йўналиши бўйича таълим олган талабалар мазкур фан бўйича Якуний Давлат Аттестациясидан ўтадилар.

ФАННИНГ ДАСТУРИ

1-мавзу. Давлат ва ҳуқуқ назарияси - умумназарий фан

Давлат ва ҳуқуқ назарияси предметининг ўзига хос хусусиятлари. Давлат ва ҳуқуқ назариясининг сиёсатшунослик, социология, иқтисодий назария, тарих, этнография ва бошқа гуманитар фанлар билан алоқаси. Давлат ва ҳуқуқ назарияси юридик фанлар тизимида. Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг методлари. Давлат ва ҳуқуқ назариясининг функциялари. Ўқув фани сифатида давлат ва ҳуқуқ назариясининг тузилиши. Давлат ва жамият ҳаётининг барча жабҳаларини либераллаштириш, ислоҳ қилиш ва модернизациялашда давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг роли.

2-мавзу. Давлат ва ҳуқуқнинг келиб чиқиши

Жамият тушунчаси. Жамият мавжуд бўлиши шаклларидаги хилма-хиллиги. Жамият ривожланишига таъсир этувчи омиллар. Ибтидоий жамият: ижтимоий нормалар ва ижтимоий ҳокимият. Давлат жамият мавжуд бўлишининг бир шакли сифатида. Давлат ва ҳуқуқни вужудга келиши тўғрисидаги: диний, патриархал, ирригацион, зўрлик, ижтимоий – шартнома, психологик, тарихий-материалистик ва бошқа назариялар. Ўзбекистон Республикасининг Конституциясида жамият, давлат ва ҳуқуқ масалалари. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида ўзбек давлатчилиги тўғрисидаги ғоялар.

3-мавзу. Давлат тушунчаси, белгилари, моҳияти ва типлари

Давлат тушунчаси ва белгилари. Давлат моҳияти ва унинг ижтимоий аҳамияти тўғрисидаги турли назариялар. Давлат ҳокимияти ижтимоий ҳокимиятнинг муҳим шакли сифатида. Давлат ҳокимиятининг белгилари. Давлат типологияси. Давлат типологияси муаммосига формацион ва цивилизацион ёндашув. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида замонавий давлатнинг моҳияти ва давлат ҳокимиятини либераллаштириш масалаларини очиқ берилиши.

4-мавзу. Давлат функциялари

Давлат функциялари тушунчаси. Давлат функциясининг давлат мақсади ва вазифалари билан ўзаро нисбати. Давлат функцияларини таснифлаш. Давлат функцияларини амалга ошириш шакллари.

Давлат функцияларининг ривожланиши ва ўзгаришига таъсир этувчи омиллар. Фуқаролик жамиятини шакллантириш ва ҳуқуқий демократик давлатни қуриш шароитида Ўзбекистон Республикаси функцияларининг ўзгариши ва янгилиниши.

5-мавзу. Давлатнинг шакллари

Давлатнинг шакллари тушунчаси ва унинг таркибий элементлари. Давлат шакллариининг ривожланиши ва ўзгаришига таъсир этувчи омиллар. Давлат бошқарув шакллари: республика ва монархия. Давлатнинг тузилиш шакллари: унитар, федератив ва конфедератив. Сиёсий режим: тушунчаси ва турлари. Ўзбекистон Республикаси давлат шаклининг ўзига хос хусусиятлари.

6-мавзу. Давлат механизми

Давлат механизми: тушунчаси, таркибий қисмлари. Давлат механизмида ҳокимиятлар бўлиниши тамойили: назария ва амалиёт. Давлат аппарати тушунчаси. Давлат аппаратини ташкил этиш ва фаолиятини амалга ошириш тамойиллари. Давлат органлари тизими: тушунчаси, таснифи. Ўзбекистонда давлат ҳокимиятини амалга оширишнинг ҳуқуқий асослари. Ўзбекистон Республикасида жамиятни янгилаш ва демократлаштириш шароитида давлат механизмини ислоҳ қилиш масалалари.

7-мавзу. Ижтимоий муносабатлар ва ҳуқуқ

Ижтимоий муносабатлар тушунчаси. Ижтимоий муносабатларни норматив тартибга солишнинг объектив зарурияти. Ижтимоий нормалар тизими: одат, диний, ахлоқ нормалари, жамоат ташкилотлари қоидалари ва бошқа ижтимоий нормалар.

Ижтимоий нормаларнинг умумий ва ўзига хос хусусиятлари. Ҳуқуқ-ижтимоий муносабатларни норматив тартибга солишнинг тури сифатида. Ҳуқуқ тушунчаси, моҳияти, белгилари ва принциплари. Ҳуқуқнинг функциялари. Ҳуқуқнинг моҳияти ҳақидаги назариялар: табиий-ҳуқуқ, норматив, психологик, тарихий-ҳуқуқ, синфий, ислом ҳуқуқ доктринаси. Ҳуқуқни тушунишга замонавий ёндашувлар. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида ҳуқуқнинг ижтимоий моҳияти ҳақида.

8-мавзу. Ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданият

Ҳуқуқий онг: тушунчаси, таркибий қисмлари. Ҳуқуқий онг – ҳуқуқни ривожлантириш, мустаҳкамлаш ва амал қилиш омили сифатида. Ҳуқуқий психология ва ҳуқуқий мафкура. Ҳуқуқий онгнинг турлари ва даражалари. Ҳуқуқий онгнинг функциялари. Ҳуқуқий маданият: тушунчаси, тузилиши, даражалари. Ҳуқуқий тарбия – ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтиришнинг зарур шarti. Ҳуқуқий нигилизм ва ҳуқуқий идеализм. Ҳуқуқий нигилизмни бартараф қилиш муаммолари. Ўзбекистонда фуқаролар ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришда “Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий Дастури”нинг аҳамияти. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданият масалалари.

9-мавзу. Ҳуқуқ нормалари

Ҳуқуқ нормалари тушунчаси. Ҳуқуқий норманинг бошқа ижтимоий нормалардан фарқли белгилари. Ҳуқуқ нормасининг тузилиши: гипотеза, диспозиция ва санкция. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда ҳуқуқ нормаларини баён этиш усуллари. Ҳуқуқ нормаларини турларга ажратиш асослари. Ҳуқуқ нормаларнинг турлари.

10-мавзу. Ҳуқуқ шакллари (манбалари)

Ҳуқуқ шакллари (манбалари) тушунчаси ва турлари. Ҳуқуқий одат – ҳуқуқнинг тарихий манбаси сифатида. Ҳуқуқий прецедент: тушунчаси, турлари. Норматив шартномалар - ҳуқуқнинг махсус манбаси сифатида. Норматив-ҳуқуқий ҳужжат – ҳуқуқнинг манбаси. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг турлари.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг вақт, ҳудуд ва шахсларга нисбатан амал қилиши. Ислom ҳуқуқининг асосий манбалари: Қуръон, Сунна, Ижмоъ, Қиёс. Халқаро ҳуқуқ нормаларини миллий қонунчиликда имплементация қилиш. Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқнинг асосий манбалари.

11-мавзу. Ҳуқуқ ижодкорлиги

Ҳуқуқ ижодкорлиги тушунчаси ва турлари. Ҳуқуқ ижодкорлиги – ҳуқуқ яратишнинг мураккаб жараёни сифатида.

Қонун ижодкорлиги жараёни: тушунчаси, принциплари ва босқичлари. Ҳуқуқ ижодкорлиги жараёнида юридик техниканинг

роли. Ўзбекистонда икки палатали парламент шароитида қонун ижодкорлиги.

12-мавзу. Ҳуқуқ тизими

Ҳуқуқ тизими: тушунчаси ва тузилиши.

Ҳуқуқ тизимини соҳаларга ажратиш асослари. Ҳуқуқ соҳаси ва ҳуқуқ институти тушунчалари. Моддий ва процессуал ҳуқуқ. Ҳуқуқ тизимини хусусий ва оммавий ҳуқуққа ажратиш. Ўзбекистон ҳуқуқ тизими асосий соҳаларининг тавсифи.

Ўзбекистонда миллий ҳуқуқ тизимини шакллантириш масалалари. Ҳуқуқ тизими ва қонунчилик тизими. Қонунчиликни тизимлаштириш: тушунчаси ва турлари.

13-мавзу. Ҳуқуқий муносабатлар

Ҳуқуқий муносабат: тушунчаси, белгилари ва турлари. Ҳуқуқий муносабатларнинг юзага келиш асослари. Ҳуқуқий муносабат таркиби: субъект, объект, объектив ҳуқуқ ва юридик мажбуриятлар (ҳуқуқий муносабатлар мазмуни). Ҳуқуқ субъектлари тушунчаси ва турлари. Индивидуал ва жамоа субъектлар. Жисмоний ва юридик шахслар. Давлат-ҳуқуқ субъекти сифатида. Ҳуқуқ лаёқати ва муомала лаёқати. Муомала лаёқатини чеклаш. Ҳуқуқдорлик.

Ҳуқуқий муносабат объектлари: тушунчаси ва турлари. Субъектив ҳуқуқ ва юридик мажбуриятлар.

Юридик факт: тушунчаси ва турлари. Ҳуқуқдаги презумпциялар ва фикциялар.

14-мавзу. Ҳуқуқни амалга ошириш

Ҳуқуқни амалга ошириш тушунчаси. Ҳуқуқни амалга ошириш шакллари: риоя этиш, ижро этиш, фойдаланиш ва қўллаш. Ҳуқуқ нормасини қўллаш - ҳуқуқни амалга оширишнинг муҳим шакли сифатида.

Ҳуқуқ нормаларини қўллаш жараёни босқичлари. Ҳуқуқни қўллаш актлари: тушунчаси, хусусияти ва турлари.

Ҳуқуқни қўллаш актларини норматив-ҳуқуқий ҳужжатлардан фарқлари. Ҳуқуқдаги «бўшлиқлар» ва уларни бартараф қилиш йўллари.

Ҳуқуқ аналогияси ва қонун аналогияси.

Юридик коллизиялар ва уларни ҳал этиш усуллари.

15-мавзу. Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш

Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш тушунчаси ва турлари. Субъектлар бўйича шарҳлаш турлари. Расмий ва норасмий шарҳлаш. Доктринал шарҳлаш. Норматив ва казуал, легал ва муаллифлик шарҳлар.

Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш усуллари: филологик (грамматик), мантиқий, тизимли, тарихий-сиёсий, мақсадли, махсус-юридик, функционал.

Ҳуқуқ нормаларини ҳажмига кўра шарҳлаш: айнан, кенгайтирилган ва чекланган. Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш актлари: тушунчаси, хусусияти, турлари. Расмий шарҳлаш актларининг юридик табиати ва аҳамияти.

16-мавзу. Юридик амалиёт

Юридик амалиёт тушунчаси. Юридик амалиёт таркиби, турлари ва функциялари. Ўзбекистон Республикасида юридик амалиётни ривожлантириш йўллари. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида юридик амалиётни такомиллаштириш масалалари.

17-мавзу. Ҳуқуқий ҳулқ-атвор. Ҳуқуқбузарлик ва юридик жавобгарлик

Ҳуқуқий ҳулқ-атвор: тушунчаси, турлари. Ўзбекистон Республикасида қонунга итоаткор шахсни шакллантириш масалалари.

Ҳуқуқбузарлик тушунчаси ва белгилари. Ҳуқуқбузарликнинг юридик таркиби. Ҳуқуқбузарлик субъекти ва объекти, субъектив ва объектив томони.

Ҳуқуқбузарлик турлари. Жиноят ва қилмиш. Ҳуқуқбузарликнинг ижтимоий сабаблари. Уларни олдини олиш ва бартараф этиш йўллари ва воситалари.

Юридик жавобгарлик: тушунчаси, белгиси, турлари. Юридик жавобгарлик мақсади, функциялари ва принциплари. Юридик жавобгарликни истисно қилувчи ҳолатлар. Ўзбекистон Республикасида юридик жавобгарликни либераллаштириш борасидаги суд-ҳуқуқий ислохотлар.

18-мавзу. Ҳуқуқий тартибга солиш механизми

Ҳуқуқий тартибга солиш механизми тушунчаси, унинг асосий элементлари. Ҳуқуқий воситалар: тушунчаси, белгилари, турлари. Ҳуқуқий тартибга солиш ва ҳуқуқий таъсир этиш (ахборот-психологик, тарбиявий, ижтимоий).

Ҳуқуқий тартибга солиш механизмида ҳуқуқий норма, ҳуқуқий муносабат, индивидуал актлар ва ҳуқуқий онг ўртасидаги муносабат.

Ҳуқуқий тартиблар: соҳалар ва соҳалараро, моддий ва процессуал, шартномавий ва қонуний, муддатли ва доимий. Мумкин қадар кўпроқ қулайлик бериш тартиби.

Ҳуқуқий рағбатлантириш: тушунчаси, хусусияти, функцияси ва турлари. Ҳуқуқий имтиёзлар: тушунчаси, хусусияти, функциялари, турлари.

Ҳуқуқий тартибга солишнинг самарадорлиги, унинг белгилари ва таъминланиш асослари. Ўзбекистонда демократлаштириш ва мамлакатни модернизациялаш жараёнида ҳуқуқий тартибга солишнинг самарадорлигини ошириш йўллари.

19-мавзу. Қонунийлик ва ҳуқуқий тартибот

Қонунийлик тушунчаси ва принциплари. Унинг норматив ва ижтимоий асослари. Қонунлар ва ҳуқуқий қонунийлик. Қонунийлик кафолати: тушунчаси ва турлари. Ҳуқуқий-тартибот тушунчаси ва объектив зарурияти.

Ҳуқуқий–тартибот ва ижтимоий тартибот. Қонунийлик, ҳуқуқий-тартибот ва демократия ўртасидаги нисбат.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни мустаҳкамлаш масалалари.

20-мавзу. Ҳозирги замон асосий ҳуқуқий тизимлари ва оилалари

Ҳозирги замоннинг асосий ҳуқуқий тизимлари тушунчаси ва таснифи. Ҳуқуқий тизимларни ҳуқуқ оилаларига ажратиш мезонлари.

Роман-герман ҳуқуқ оиласи. Ҳуқуқнинг манбалари.

Умумий ҳуқуқ тизими. Инглиз ҳуқуқи ва АҚШ ҳуқуқий тизимининг манбалари.

Скандинавия ҳуқуқи. Скандинавия ҳуқуқида ҳуқуқ рецепцияси.

Социалистик ҳуқуқ. Назария ва амалиёт.

Ислом ҳуқуқи ва унинг асосий манбалари. Ҳинд ҳуқуқ оиласини ўзига хос хусусиятлари ва уни инглиз умумий ҳуқуқи билан ўзаро муносабати. Узоқ Шарқ давлатлари ҳуқуқий тизимлари. Япония ва Корея Республикаси ҳуқуқининг тавсифи. Африка одат ҳуқуқи. Ўзбекистон миллий ҳуқуқий тизими: шаклланиши ва ривожланиш истиқболлари.

21-мавзу. Шахс. Ҳуқуқ. Давлат

Шахс тушунчаси. Ҳуқуқ ва шахс. Шахснинг ҳуқуқий мақоми. Инсон ҳуқуқлари концепцияси. Шахс ҳуқуқлари ва эркинликларини амалга ошириш учун шарт-шароитни таъминлаш ва муҳофазалашда давлатнинг роли ва аҳамияти. Назария ва амалиёт. Давлат-ҳуқуқий тартиб-инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларининг кафолати сифатида.

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида шахс ҳуқуқ ва эркинликларининг муҳофазаси масаласи.

22-мавзу. Давлат ва ҳуқуқни ривожланиш истиқболлари ва йўллари

Фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлат.

Фуқаролик жамияти тушунчаси ва белгилари.

Фуқаролик жамиятининг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва маънавий асослари.

Ҳуқуқий давлат назарияси.

Ҳуқуқий давлатнинг асосий белгилари ва принциплари.

И.А.Каримов асарларида эркин фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлат қуриш ғояларининг ифодаланиши.

СЕМИНАР МАШҒУЛОТЛАРИ РЕЖАСИ ВА ТЕСТ САВОЛЛАРИ

1-мавзу. Давлат ва ҳуқуқ назарияси - умумназарий фан

Мақсади: Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг предмети ва хусусиятларини, унинг ижтимоий ва юридик фанлар тизимидаги ўрни ва ролини, функцияларини ўрганиш ҳамда фанни ўрганишда қўлланиладиган методларни (услугларни) тушунчаси ва моҳиятини аниқлаш.

Маърузалар

1. Давлат ва ҳуқуқ назарияси умумназарий фан сифатида
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг методологияси

Рефератлар

1. Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг предмети
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси фани юридик фанлар тизимида
3. Юридик фанларнинг янги йўналишлари
4. Фан предмети билан методи ўртасидаги алоқа

Муҳокама учун саволлар

1. Юридик фанларнинг таснифланиши
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг ижтимоий фанлар тизимидаги ўрни
3. Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанини ўрганишда умумий, умумий-илмий, хусусий-илмий ва махсус-юридик методларнинг аҳамияти
4. Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг бўлғуси ҳуқуқшуносларни тайёрлашдаги аҳамияти

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Давлат ва ҳуқуқ назарияси фан сифатида нимани ўрганади?
А) Бу ҳуқуқ тарихи, давлат тарихи ҳамда ҳуқуқ фалсафаси қонуниятларини назарий жиҳатдан ўрганувчи методологик фан

- В) Бу давлат ва сиёсат масалаларини хронологик тарзда ўрганувчи методологик фан
- С) Бу давлат ва ҳуқуқнинг вужудга келиши, ривожланиши ва ҳозирги кундаги фаолиятига оид энг умумий қонуниятларни назарий жиҳатдан умумлаштирган ҳолда ўрганувчи фан
- Д) Бу давлат ва ҳуқуқнинг пайдо бўлиши ва инқирозга учрашини тарихий жиҳатдан ўрганувчи юридик фан
- Е) Бу ҳуқуқ ва тарих қонуниятларини тизимли тарзда ўрганувчи фундаментал фан

2) Қуйидаги жавоблардан қайси бирида фақат амалий юридик фанлар кўрсатилган?

- А) суд тиббиёти, криминалистика, криминология, маъмурий ҳуқуқ ва суд психиатрияси
- В) Криминалистика, криминология, юридик психология, ҳуқуқий статистика, суд тиббиёти, суд психиатрияси, халқаро ҳуқуқ
- С) Тўғри жавоб берилмаган
- Д) Суд психиатрияси, суд баллистикаси, суд бухгалтерияси, суд экспертизаси, криминалистика, суд тиббиёти
- Е) Фуқаролик ҳуқуқи, криминология, юридик психология, ҳуқуқий статистика, жиноят ҳуқуқи

3) Қуйидаги қаторларнинг қайси бирида фақат соҳавий юридик фанлар келтирилган?

- А) Суд психиатрияси, суд баллистикаси, суд бухгалтерияси, маъмурий фаолият
- В) Тўғри жавоб берилмаган
- С) Суд тиббиёти, криминалистика, криминология ва суд психиатрияси
- Д) Криминалистика, ҳуқуқий статистика, суд тиббиёти, халқаро оммавий ҳуқуқ
- Е) Фуқаролик ҳуқуқи, жиноят ҳуқуқи, маъмурий ҳуқуқ, молия ҳуқуқи, ер ҳуқуқи

4) Қуйидагилардан қайси бири ижтимоий фанлар қаторига киради?

- А) тарих, химия, сиёсатшунослик, биология
- В) физика, иқтисодий назария, криминалистика, тарих
- С) физика, химия, биология, зоология

- D) математика, география, давлат ва ҳуқуқ назарияси
- E) сиёсатшунослик, иқтисодий назария, социология, тарих

5) Қуйидаги қаторлардан қайси бирида фақат хусусий методлар келтирилган?

- A) диалектика, қиёсий, тажриба, мантиқий, идеалистик
- B) метафизик, анализ, синтез, тарихий, материалистик
- C) қиёсий, тарихий, анализ, диалектик, функционал ёндашув
- D) тажриба, кибернетик, тарихий, синтез, тизимли ёндашув
- E) қиёсий-ҳуқуқий, тажриба, социологик, статистик, кибернетик

6) Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг асосий принципи...

- A) тарихийлик ва мантиқийлик принципи
- B) барча жавоблар тўғри
- C) объективлик принципи
- D) ижтимоий ёндашиш принципи
- E) миллий ва маҳаллий хусусиятларни ҳисобга олиш принципи

7) Давлат ва ҳуқуқ назарияси ўқув фанининг методлари...

- A) давлат ва ҳуқуқни бошқа ижтимоий ҳодисалар билан узвий боғлиқликда, ҳаракатда, миқдорий ва сифат ўзгаришда ўрганишни тақозо қилади
- B) барча жавоблар тўғри
- C) давлат ва ҳуқуқни шаклланиши ва ривожланишининг қонуниятларини билишга хизмат қилади
- D) давлат ва ҳуқуқнинг кўп қиррали ва турли қатламларини очиб беришга ёрдам беради
- E) давлат ва ҳуқуқни ўрганиш усуллари ва воситалари йиғиндиси ҳисобланади

8) Методология сўзининг маъноси қандай изоҳланади?

- A) Фанни қиёсий тарзда ўрганиш
- B) Билиш йўли ва усули ҳақидаги таълимот
- C) Ўрганиш ва билишнинг бир шакли
- D) барча жавоблар тўғри

9) Қиёсий-ҳуқуқий, социологик, тажриба, кибернетик, статистик методлар қайси туркум методлар сирасига киради?

- A) хусусий

- В) умумилмий
- С) энг умумий
- Д) аниқ методлар
- Е) тўғри жавоб берилмаган

10) Давлат ва ҳуқуқ назариясиинг предметини нима ташкил қилади?

- А) Ҳар ҳил шаклдаги давлат ва ҳуқуқ муносабатларини ўрганиш
- В) Давлат ва ҳуқуқнинг пайдо бўлиши ва ривожланишининг асосий ва умумий қонуниятларини ўрганиш
- С) Фақатгина давлатнинг вужудга келиш қонуниятларини умумлаштирган ҳолда ўрганиш
- Д) Давлат ва ҳуқуқ тарихи ва фалсафасини қонуниятларини ўрганиш
- Е) Ўз ичига бутун давлат, жамият ва шахслар ўртасидаги ижтимоий муносабатларни тартибга солиш қонуниятларини ўрганиш

11) Умумназарий юридик фанлар нималарни ўрганади?

- А) Ҳуқуқ соҳаларини техник юридик мазмунини таҳлилий тарзда ўрганади
- В) Давлат ва ҳуқуқ қонуниятларини назарий жиҳатдан умумлаштирган ҳолда ўрганади
- С) Ҳуқуқ соҳаларидаги муаммоли ҳолатларни илмий тарзда умумлаштирилган ҳолда ўрганади
- Д) Давлат ва ҳуқуқ соҳаларини сиёсий жиҳатларини хронологик тарзда ўрганади
- Е) Барча жавоблар тўғри

12) Давлат ва ҳуқуқ назарияси фанининг функцияларини кўрсатинг:

- А) сиёсий ва амалий тажриба функцияси
- В) барча жавоблар тўғри
- С) ғоявий-тарбиявий функцияси
- Д) эвристик ва методология функцияси
- Е) илмий башорат ва дунёқараш функцияси

13) Давлат ва ҳуқуқ назарияси методлари қайси турларга бўлинади?

- А) Умумий, махсус, қиёсий ва сиёсий
- В) Махсус, умумилмий, соҳавий, сиёсий ва хусусий илмий

- С) Махсус, соҳавий, сиёсий, қиёсий ва хусусий илмий
- Д) Умумий, хусусий, илмий ва махсус
- Е) Умумий, шахсий, асосий, махсус ва хусусий

14) Соҳа (тармоқ) юридик фанлар нималарни ўрганади?

- А) Фақат юриспруденция техникасининг назарий жиҳатларини ўрганади
- В) Тўғри жавоб берилмаган
- С) Фақат ҳуқуқ соҳаларини норматив, техник юридик мазмунини ўрганади
- Д) Фақат ҳуқуқ соҳаларини амалий жиҳатларини
- Е) Фақат давлат ва ҳуқуқ қонуниятларини ўрганади

Асосий адабиётлар

1. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Исламов З.М. Давлат ва ҳуқуқ: умумназарий масалалар. (Давлат назарияси). –Т.: Адолат, 2000. –272 б.
5. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
6. Саидов А., Таджиханов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. I жилд. Давлат назарияси. – Т.: Адолат, 2001. – 336 б.
7. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Бобоев Ҳ. Раҳмонкулов Ҳ. Ҳуқуқ фанининг истиқболи ва режалар // Давлат ва ҳуқуқ. -2000. -№ 1. -Б. 3–6.
2. Венгерова А.Б. Синергетика и политика // Общественные науки и современность. -1993. - № 4.
3. Глебов А.П. Новое поколение учебников по теории государства и права // Государство и право. -1997. -№ 4.

4. Доброхотова Е. Н. Модернизация высшего юридического образования в направлении усиления связи с практикой / Е. Н. Доброхотова // Правоведение. -2003. -№ 4.
5. Зиманов С.З. Место общей теории права в советском правоведении // Советское государство и право. -1989. -№ 4.
6. Исламов З.М. Теория государства и права как общетеоретическая наука. –Т.: Адолат, 1997. -38 б.
7. Исламов З.М. Концепция развития общей теории государства и права –необходимое условие построения правового государства. // Ж. Ўзбекистонда демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари. – 2003. – № 4.
8. Исламов З.М. Ҳуқуқий сиёсат шаклланиши ва амалга оширилишида юридик фаннинг аҳамияти. // Ж. Ҳаёт ва қонун. – 2003. –№3.
9. Керимов Д.А. Методологические функции философии права // Государство и право. -1995. -№ 9.
10. Мартышин О. В. Общетеоретические юридические науки и их соотношение / О. В. Мартышин // Государство и право. -2004. - № 7. -С.5
11. Назаров К.М. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида давлат ва ҳуқуқ назариясининг ривожланиши. Ўқув кўлланма. Самарқанд., 2003.
12. Незнамова З. А. Роль государственного стандарта юридического образования в подготовке юристов / З. А. Незнамова // Правоведение. -2001. № 1.
13. Обсуждение учебника по общей теории права // Государство и право. -1994. -№ 5.
14. Поляков А. В., Тимошина Е. В. Теория государства и права на рубеже веков: проблемы и перспективы. // Правоведение. 2000. № 3. С. 240–246.
15. Протасов В. Н. О насущной потребности в новой учебной дисциплине – «Общей теории процессуального права» / В. Н. Протасов // Государство и право. -2003. -№ 12. -С. 53.
16. Пучков О. А. Теория государства и права: Проблемы и перспективы / О. А. Пучков // Правоведение. -2001. -№ 6. -С. 4 – 13.
17. Тарасов Н. Н. Метод и методологический подход в правоведении: Попытка проблемного анализа / Н. Н. Тарасов // Правоведение. – 2001. – № 1. -С. 4

18. Экимов А.И. Политические интересы и юридическая наука // Государство и право. -1996. -№ 12.

2-мавзу. Давлат ва ҳуқуқнинг келиб чиқиши

Мақсади: Давлат ва ҳуқуқ юзага келгунга қадар мавжуд бўлган жамиятнинг моҳиятини аниқлаш; ижтимоий ҳокимиятни ташкил этиш шакллари, норматив тартибга солиш тизимини ва хусусиятларини ўрганиш; давлат ва ҳуқуқнинг келиб чиқиши тўғрисидаги турли хил назарияларни таҳлил қилиш.

Маърузалар

1. Давлат вужудга келгунга қадар бўлган даврдаги ижтимоий ҳокимиятга умумий тавсиф
2. Ибтидоий жамиятдаги ижтимоий нормалар тизимига умумий тавсиф
3. Давлатни келиб чиқиши тўғрисидаги назарияларнинг хилма – хиллиги

Рефератлар

1. Мононормалар – ибтидоий жамиятнинг ижтимоий нормалари сифатида
2. Ибтидоий жамиятда ижтимоий ҳокимиятни ташкил этиш шакллари
3. Давлатни келиб чиқишида Ғарб ва Шарқ моделлари
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида ўзбек давлатчилиги тўғрисидаги ғоялар

Муҳокама учун саволлар

1. Ибтидоий жамият: тушунчаси ва моҳияти
2. Жамият тушунчаси
3. Жамият тараққиётига таъсир қилувчи омиллар
4. Давлат ва ҳуқуқни вужудга келиши тўғрисидаги: диний, патриархал, ирригацион, зўрлик, ижтимоий – шартнома, психологик, тарихий-материалистик ва бошқа назариялар

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Давлат ижтимоий шартнома натижасида юзага келган деган таълимот қайси назарияда ўз аксини топган?

- A) давлатнинг пайдо булиши тўғрисидаги органик назариясида
- B) давлатнинг пайдо булиши тўғрисидаги зўрлик назариясида
- C) давлатнинг пайдо булиши тўғрисидаги ирригацион назарияда
- D) давлатнинг пайдо булиши тўғрисидаги шартнома назариясида
- E) давлатнинг пайдо булиши тўғрисидаги психологик назарияда

2) Инсоният тарихида илк бор жамият, давлат, қонунлар тўғрисидаги қарашлар қайси мамлакатларда вужудга келган?

- A) Ҳиндистон, Хитой, Муғулистон, Россия ва Бобил
- B) Турон, Миср, Бобил, Ҳиндистон ва Хитой
- C) Қадимги Рим, Эрон, Миср, Бобил ва Африка
- D) Ироқ, Саудия Арабистони, Америка ва Англия
- E) Ажам, Хитой, Афғонистон, Сурия ва Покистон

3) Давлатнинг вужудга келишини ўрганишда қандай ёндашувлар мавжуд?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) формацион ва цивилизацион
- C) деспотик ва авторитар
- D) формацион ва эвристик
- E) сиёсий ва иқтисодий

4) Ирригацион назария вакиллари давлатни пайдо бўлиши ҳақида қандай ғояни илгари суришган?

- A) Давлат бу аҳолини йирик сув иншоотларини қуриш ва сувни бошқариш учун маълум жойга йиғилиш ва бошқарувни амалга оширилганлиги оқибатида юзага келган
- B) давлат бир жамоани иккинчи жамоа томонидан босиб олиши орқали, яъни зўрлик асосида тузилган
- C) давлат худо иродаси билан яратилган бўлиб, у фақат инсонларни ҳуқуқлари учун хизмат қилади
- D) тўғри жавоб берилмаган
- E) давлат бу ўзаро келишув асосида инсонлар томонидан яратилган

5) Қуйидагилардан қайси бири ибтидоий жамиятдаги ижтимоий ҳокимиятнинг олий органи ҳисобланган?

- A) тўғри жавоб берилмаган
- B) Жамоа қурултойи
- C) Олий кенгаш
- Э) Жамоа кенгаши
- E) Оқсоқоллар кенгаши

6) Қадимда Ўзбекистон ҳудудида давлатнинг пайдо бўлиши қайси назарияга тўғри келади?

- A) шартнома назариясига
- B) синфий назарияга
- C) психологик назарияга
- Э) ирригация назариясига
- E) зўрлик назариясига

7) Давлат бу синфий кураш маҳсули дейиш қайси назарияга хосдир?

- A) диний назария
- B) зўрлик назарияси
- C) шартнома назарияси
- B) синфий назария
- E) шартномавий назария

8) Йиғим теримчилик хўжалиги давридан ишлаб чиқариш хўжалигига ўтиш тарихда нима деб номланади?

- A) Тош асри инқилоби
- B) Бронза инқилоби
- C) Палеолит инқилоби
- D) Мезолит инқилоби
- E) Неолит инқилоби

9) Дунёда давлат ва ҳуқуқнинг вужудга келиши тўғрисида қандай таълимотлар мавжуд?

- A) ижтимоий таълимотлар, брахман таълимотлари ва дунёвий таълимотлар
- B) социалистик таълимот, Конфуций таълимоти ва Европа таълимоти, феодал таълимоти

- С) Осиё таълимоти, Шарқ таълимоти ва Ғарб таълимоти, ибтидоий таълимотлар
- Д) диний таълимотлар, дунёвий таълимотлар ҳамда қулдорлик таълимоти
- Е) диний таълимотлар, дунёвий таълимотлар ва сиёсий-ҳуқуқий таълимотлар

10) Жамиятдаги энг қадимги тенгсизлик тури нима деб аталган (Ҳиндистон)?

- А) касталар ва табақалар
- В) деҳқонлар, чорвадорлар ва хунармандлар
- С) қулдорлар, қуллар ва деҳқонлар
- Д) брахманлар ва кшатрийлар
- Е) элотлар, бой деҳқонлар ва қарам деҳқонлар

11) Энг қадимги одамларнинг уюшмаси мавжуд бўлган давр қандай номланган?

- А) Ибтидоий жамоа тузуми даври
- В) Ибтидоий одамлар тўдаси даври
- С) Ибтидоий уруғчилик тузуми даври
- Д) Қабилалар иттифоқи тузуми даври
- Е) тўғри жавоб берилмаган

12) Жамоадан давлат тузумига ўтишни тезлаштирувчи омилларни кўрсатинг?

- А) Деҳқончилик ва чорвачиликни ривожланиши
- В) Йирик меҳнат тақсимотини вужудга келиши
- С) Қабилалар ҳарбий ташкилотининг такомиллашуви ва диннинг ривожланиши
- Д) Темирнинг пайдо бўлиши ва ортикча маҳсулотнинг юзага келиши
- Е) Барча жавоблар тўғри

13) Қуйидаги қаторлардан қайси бирида тўғри жавоб берилган?

- А) Шартнома назарияси - халқ ва монарх ўртасида ўзаро келишув асосида давлат пайдо бўлган деган ғоя илгари сурилади ва ушбу назария вакиллари - Платон, Т.Гоббс, Ж.Ж.Руссо, Аристотель, А.Н.Радищев ҳисобланади
- В) Зўрлик назарияси - бунда бир жамоанинг иккинчи жамоани зўрлик асосида босиб олиши натижасида давлат вужудга келган деган ғоя

илгари сурилади, ушбу назария вакиллари - Арасту, Гумпилович, Г.Гроций, Б.Спиноза ва Ш.Монтескье ҳисобланади

С) Марксистик назария - бу фақатгина синфий ва ижтимоий тенгсизликнинг ва ортиқча маҳсулотнинг вужудга келиши оқибатида давлат пайдо бўлган деган ғоя илгари сурилади, ушбу назария вакиллари - К.Маркс, Ф.Энгельс ва В.И.Ленинлар ҳисобланади.

Д) Диний назария - бунда давлат худонинг амри билан яралган бўлиб, у худонинг ердаги вакили орқали бошқарилган деган ғоя илгари сурилади, ушбу назария вакиллари - А.Августин, Ф.Аквинский, Е.Дюринг, Маристен ва Ша Янлар ҳисобланади

Е) Тўғри жавоб берилмаган

14) Жамиятга таъриф беринг?

А) бу индивидларнинг оддий бирикмаси

В) Жамият - бу давлат учун хизмат қилувчи асосий ташкилот ҳисобланади

С) бу фуқаролик жамиятидир

В) Жамият - кишиларнинг мураккаб динамик тизими бўлиб, улар гуруҳий, табақали ва оилавий муносабатлар орқали бир-бири билан боғланган

Е) Жамият - бу индивидларнинг оддий бирикмаси бўлиб, турли хил ижтимоий институтларини ўзида бириктиради

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқ: умумназарий масалалар. (Давлат назарияси). –Т.: Адолат, 2000. –272 б.
5. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий кўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
6. Саидов А., Таджиханов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. I жилд. Давлат назарияси. – Т.: Адолат, 2001. – 336 б.

7. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Азамат Зиё. Ўзбек давлатчилиги тарихи: (Энг қадимги даврдан Россия босқинига қадар) / Масъул муҳаррир: Б. Аҳмедов. – Т.: Шарқ, 2000. – 386 б.
2. Алексеев В. П. История первобытного общества / В. П. Алексеев, А. И. Першиц. – М. : Высшая школа, 1990.
3. Альтернативные пути к ранней государственности. – Владивосток : ДВГУ, 1995.
4. Бачило И.Л. Факторы, влияющие на государственность // Государство и право. -1993. -№ 7.
5. Венгеров А. Б. Значение археологии и этнографии для юридической науки / А. Б. Венгеров // Советское государство и право. -1983. - № 3.
6. Захаров А. В. Проблемы понятия, происхождения и сущности государства в трактовке Б. Н. Чичерина / А. В. Захаров // Правоведение. -2003. - № 4. -С. 5.
7. Маликов А. В. Нетрадиционные теории общественного развития и типологии государств / А. В. Маликов // Юрист. -1998. -№6. - С. 11.
8. Мухамедов Х. Ўзбекистон давлатчилигининг ҳуқуқий асослари. (Монография). –Т.: Адолат, 1999. – 52 б.
9. Чиркин В. Е. О публичной власти (Постановка проблемы) / В. Е. Чиркин // Государство и право. -2003. -№ 10. -С. 8.
10. Кашанина Т.В. Происхождение государства и права: Учебное пособие. М.: Юристъ, 1999.
11. Энгельс Ф. Происхождение семьи, частной собственности и государства // К. Маркс, Ф. Энгельс. Соч. 2-е изд. Т. 21.

3-мавзу. Давлат тушунчаси, белгилари, моҳияти ва типлари

Мақсади: Давлат тушунчаси, моҳияти ва белгиларини ўрганиш; давлат моҳияти ҳақидаги турли хил назарияларга тавсиф бериш; давлат типологияси ва унга бўлган ёндашувларни таҳлил қилиш

Маърузалар

1. Давлатнинг тушунчаси ва моҳияти
2. Давлат ҳокимияти ижтимоий ҳокимиятнинг бир шакли сифатида

Рефератлар

1. Давлат моҳиятига синфий ва умумижтимоий ёндашувлар
2. Суверенитет – давлатнинг асосий белгиси сифатида
3. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида замонавий давлатнинг моҳияти ва давлат ҳокимиятини либераллаштириш масалалари

Муҳокама учун саволлар

1. Давлат ҳокимияти ва унинг белгилари
2. Давлатнинг моҳияти ва унинг ижтимоий мақсади
3. Давлат типига цивилизацион ёндашув: ижобий ва салбий томонлари
4. Давлат типига формацион ёндашув: ижобий ва салбий томонлари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Давлатларнинг типологияси қандай таснифланади?**
 - А) Давлатларнинг ҳудудлари миқёсига кўра
 - В) маърифийлик (цивилизация) тавсифига кўра
 - С) давлатга тарихий ёндашув асосида
 - Д) барча жавоблар тўғри
 - Е) иқтисодий ривожланиш даражасига кўра
- 2) Қуйидаги қатордаги давлатларнинг қайси бирида инсон ҳуқуқлари олий қадрият сифатида тан олинади?**
 - А) либерал ва демократик

- В) авторитар ва либерал, эвристик
- С) тоталитар ва социалистик
- Д) капиталистик ва социалистик
- Е) буржуа ва феодал

3) Либерал давлат қандай бўлади?

- А) барча жавоблар тўғри
- В) фуқаролар ҳуқуқ ва эркинликлари тан олинади ва уларнинг давлат ишларида қатнашувларига имконият берилади
- С) Бутун ҳокимият раҳбар ҳукмрон элита қўлида бўлиб, бошқалар давлатни бошқаришдан четлаштирилади
- Д) Сиёсий соҳада ижозат этилганидан ташқари барча нарсаларнинг тақиқланиш тамойили амал қилади
- Е) фуқароларнинг давлат ва жамоат ишларини бошқаришга оид ҳуқуқлари фақат қоғозда амал қилади

4) Жамиятнинг сиёсий тизими деганда нимани тушунаси?

- А) ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларнинг мураккаб уюшмасини
- В) сиёсий ҳокимиятнинг амалга оширишда қатнашаётган жамоат ташкилотлари мажмуини
- С) давлат ва сиёсий партиялар ўз манфаатларини ҳимоя қилиш учун фойдаланадиган турли тарздаги ҳуқуқ ва ваколатларини
- Д) фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг ўзаро тартибли мажмуасини
- Е) давлат, сиёсий партиялар, жамоат ва бошқа ташкилотларнинг йиғиндисини

5) Тарихий ёндашувга кўра давлатлар қандай турларга бўлинади?

- А) кулдорлик, феодал, буржуа ва социалистик давлатларга
- В) қадимги, ўрта аср ва ҳозирги давлатларга
- С) шарқий, ғарбий ва аралаш давлатларга
- Д) аграр ва индустриал давлатларга
- Е) юксак ривожланган, ўртача ривожланган ва ривожланаётган давлатларга

6) Сиёсий тизимни нималар ташкил қилади?

- А) жамоат бирлашмалари, сиёсий партиялар, диний ташкилотлар
- В) ноҳукумат, диний бирлашмалар ва сиёсий партиялар

- С) сиёсий партиялар, жамоат бирлашмалари, ноҳукумат ташкилотлари
- Д) нодавлат ва нотижорат ташкилотлари ҳамда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари
- Е) давлат, сиёсий партиялар, сиёсий ҳаракатлар, жамоат бирлашмалари

7) Демократик жамият нима?

- А) Бундай жамиятда фақат ишчи ва деҳқонларни ҳуқуқлари олий қадрият сифатида тан олинади
- В) Бу жамиятда йирик фабрика ва завод эгалари иқтисодий ва ҳуқуқий жиҳатдан ҳимоя қилинади
- С) Бундай жамиятда иқтисодий жиҳатдан ҳукмрон шахсларнинг манфаатлари олий қадрият сифатида тан олинади
- Д) Бу жамиятда инсон ҳуқуқ ва эркинликлари олий қадрият сифатида тан олинади ҳамда ҳокимият халқ томонидан амалга оширилади
- Е) Бу жамиятда давлат манфаатлари инсон манфаатларидан юқори туради

8) Қуйидагилардан қайси бирлари давлатнинг технократик назарияси вакиллари ҳисобланади?

- А) Т Веблен, Д.Барнхейм, Г.Саймон, Д.Белл
- В) Д.Мюрдал, А Цигу, К.Боулдинг, В.Мунд
- С) Д.Сартори, Т Дай, Х Лассуэл
- Д) Р.Арон, Д.Гэлбрейт, П.Сорокин
- Е) Г.Ласки, М.Дюверже, Р.Дарендорф, Р.Далл

9) Давлатга берилган замонавий таърифни аниқланг?

- А) давлат манфаатларини шахс манфаатларидан устун қўювчи ҳамда ўзининг мажбурлов аппаратига эга бўлган сиёсий-ҳуқуқий ташкилот
- В) молиявий жиҳатдан ҳукмрон бўлган ҳамда барча фуқароларга иқтисодий жиҳатдан ёрдам берувчи сиёсий ташкилот
- С) ижтимоий гуруҳлар ўртасидаги муносабатларни мувофиқлаштириб турувчи, ҳамма учун мажбурий бўлган ҳуқуқий нормалар чиқарувчи ва мажбурлов аппаратига эга бўлган сиёсий ташкилотдир
- Д) иқтисодий жиҳатдан ҳукмрон синфнинг манфаатини ҳимоя қилувчи сиёсий партиялар ва бошқа ташкилотларнинг йиғиндиси
- Е) жамиятда адолатни ўрнатувчи, сиёсий арбобларни давлатни бошқаришда бирлаштирувчи мураккаб сиёсий ва юридик ташкилот

10) Давлатнинг моҳиятини тушунишда қандай назарий ёндашувлар мавжуд?

- A) Ижтимоий, иқтисодий, маънавий ва тарихий
- B) Сиёсий, иқтисодий, мафкуравий ва эвристик
- C) Ижтимоий, синфий ва сиёсий - ҳуқуқий
- D) Ижтимоий, ҳуқуқий, иқтисодий, маданий ва сиёсий
- E) Маънавий, моддий, сиёсий ва ҳуқуқий

11) Давлатнинг сиёсий тизимдаги ўрни ва роли қуйидаги қайси жиҳатлари билан белгиланади?

- A) Давлат жамиятни такомиллаштиришда муҳим рол ўйнайди, ҳамма ва ҳар бир одам манфаатлари йўлида уни ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгилайди
- B) барча жавоблар тўғри
- C) Давлат барча фуқароларнинг ташкилоти сифатида майдонга чиқади ва давлат бошқарув ва мажбурловнинг махсус маҳкамаларига эга
- D) Давлат турли ишонтирув ва мажбурлов услубларидан фойдаланиш имконини берадиган кенг тармоқли юридик воситалар тизимига эга
- E) Давлат ўз суверенитетига эга бўлиб, бутун мамлакат миқёсида ягона тўлақонли ҳокимиятни амалга оширувчи сиёсий ташкилот

12) Қайси назарий ёндашувда давлат ҳукмдор ва халқ ўртасидаги муносабатларни тартибга солувчи восита ҳисобланади дейилган?

- A) Иқтисодий-назарий ёндашувда
- B) тарихий-назарий ёндашувда
- C) Сиёсий-назарий ёндашувда
- D) Синфий-назарий ёндашувда
- E) Шартнома-назарий ёндашувда

13) Жамият сиёсий тизими қандай таркибий қисмлардан иборат?

- A) нодавлат ташкилотлари, фуқаролар, корхоналар ва ташкилотлардан иборат
- B) сиёсий партиялар, халқаро ташкилотлар, қонун чиқарувчи ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлардан иборат
- C) фақат сиёсий партиялар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларидан иборат
- D) суд органлари, қонун чиқарувчи органлар, ижро этувчи органлар ва сиёсий партиялардан иборат

Е) Давлат, сиёсий партиялар, жамоат уюшмалари, нодавлат-нотижорат ташкилотларидан ташкил топган

14) Қуйидагилардан қайси бири давлат моҳиятига боғлиқ назариялар қаторига кирмайди?

- А) Плюралистик демократия назарияси
- В) Технократик назария
- С) эвристик назария
- Д) конвергенция назарияси
- Е) Элита назарияси

15) Қуйидагилардан қайси бири давлатнинг асосий белгиларига киради?

- А) фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини олий қадрият сифатида тан олиниши, байроқ ва гербнинг мавжудлиги
- В) оммавий ҳокимиятнинг мавжудлиги, қонуннинг мутлоқ ҳукмронлиги, фуқароликнинг мавжудлиги
- С) оммавий ҳокимият, маъмурий ҳудудий тузилиш, ягона ҳуқуқий тизим мавжудлиги, фуқаролик, солиқ ва йиғимларнинг мавжудлиги
- Д) халқ томонидан бошқарилиши, конституциянинг мавжудлиги, мустақилликка эгаллиги, суднинг мустақиллиги
- Е) барча жавоблар туғри

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)– Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқ: умумназарий масалалар. (Давлат назарияси). –Т.: Адолат, 2000. –272 б.
5. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
6. Саидов А., Таджиханов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. I жилд. Давлат назарияси. – Т.: Адолат, 2001. – 336 б.
7. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Агзамходжаев А. Правовые основы государственной независимости Республики Узбекистан. / Отв.ред. А.Х.Саидов. - Т.: Ўзбекистон, 1993. -93 с
2. Байтин М. И. О понятии государства / М. И. Байтин // Правоведение. -2002. -№ 3. -С. 6.
3. Бабурин С.Н. Территория государства: правовые и геополитические проблемы. М.: МГУ, 1997.
4. Барг М.А. О категории «цивилизация» // Новая и новейшая история. -1990.- № 5.
5. Бутенко А.П. Государство: его вчерашние и сегодняшние трактовки // Государство и право. -1993. -№ 7.
6. Демидов А.И. Власть в единстве и многообразии ее изменений // Государство и право. -1995. -№ 1.
7. Гуревич А. Я. Теория формаций и реальности истории / А. Я. Гуревич // Вопросы философии. -1990. -№ 11. -С. 12.
8. Дробязко С.Г. Социальное правовое государство и государство вообще // Вестник БГУ. -1996. -№ 2.
9. Дмитриев Ю. А. Соотношение понятий политической и государственной власти в условиях формирования гражданского общества // Государство и право. -1994. -№ 7.
10. Зинченко С. А., Лисневский Э. В. Собственность, политическая власть и право: генезис, соотношения // Государство и право. - 1992. - № 3.
11. Зуев В. И. Власть в системе политологических категорий // Государство и право. -1992. -№ 2.
12. Захаров А. Еще раз о теории формаций // Общественные науки и современность. -1992. -№ 2.
13. Звонарева О. С. О цивилизационном подходе в теории государства и права / О. С. Звонарева // Правоведение. -2003. -№ 4. -С. 32.
14. Исламов З.М. // О Государстве. О суверенитете. О нас с вами. – Народное слово. -28 июля. -1995.
15. Исламов З.М. Проблемы власти: ее понимание, назначение, социальная ценность. (Монография). Т.: ТГЮИ, 2003. –244 с.
16. Каримова Л.А. Ўзбекистон Республикасининг давлат рамзлари. // Ўзбекистон Республикаси – мустақил давлат / Масъул муҳаррир А.Х.Саидов. – Т.: Адолат, 1995. –232 б.
17. Марченко М. Н. Государственный суверенитет: проблемы

- определения понятия и содержания / М. Н. Марченко // Правоведение. -2003. -№ 1. -С. 186.
18. Манов Г.Н. Признаки государства: новое прочтение / Политические проблемы теории государства. М., 1993.
 19. Мирхамидов М. Государственный суверенитет и становление современной Узбекской национальной правовой государственности. (Монография). –Т.: Фан, 1994. –44 с.
 20. Маликов А. В. Нетрадиционные теории общественного развития и типологии государств / А. В. Маликов // Юрист. -998. -№ 6. -С. 11.
 21. Панфилова Т.В. «Формационный» и «цивилизационный» подходы: возможность и ограничение // ОНС. -1993. -№ 6.
 22. Петров В.С. Тип и формы государства. Л., 1967.
 23. Рейснер Л. «Цивилизация» и «формация» в обществах Востока и Запада // Азия и Африка сегодня. -1984. -№ 6.
 24. Рожкова А.П. Принципы и методы типологии государства и права - Саратов, 1994.
 25. Сабуров Н., Нажимов М.К. Давлат: асосий тушунча ва атамалар (хаммуалифликда). Ўқув кўлланма. 1,1 б.т. ТДЮИ, 2002.
 26. Сигалов К.Е. Проблемы периодизации исторического процесса: формационный и цивилизационный подходы. М., 1998.
 27. Тойнби А.Д. Постижение истории. М., 1991.
 28. Тихомиров Ю.А. Государство на рубеже столетий // Государство и право. -1997. -№ 2.
 29. Четвернин В. А. Размышление по поводу теоретических представлений о государстве // Государство и право. -1992. -№ 5.
 30. Чиркин В.Е. Три ипостаси государства // Государство и право. - 1993. -№ 8.
 31. Чиркин В. Е. О публичной власти (Постановка проблемы) / В. Е. Чиркин // Государство и право. -2003. - № 10. -С. 8.
 32. Ушаков А. А. О понятии исторического типа государства и права / А. А. Ушаков // Правоведение. -1983. - № 5. -С. 6.
 33. Ўзбекистон Республикаси – мустақил давлат / Масъул муҳаррир А. Х. Саидов. – Т.: Адолат, 1994. - 232 б.

4-мавзу. Давлат функциялари

Мақсади: Давлат функциялари тушунчаси, давлат функциясининг давлат мақсади ва вазифалари билан ўзаро нисбати; Давлат функцияларини таснифлаш; Фуқаролик жамиятини шакллантириш ва ҳуқуқий демократик давлатни қуриш шароитида Ўзбекистон Республикаси функцияларининг ўзгариши ва янгилиниши масалаларини таҳлил қилиш.

Маърузалар

1. Давлатнинг ташқи функциялари
2. Давлатнинг ички функциялари
3. Давлат функциясининг давлат мақсади ва вазифалари билан ўзаро нисбати

Рефератлар

1. Давлат функцияларини таснифлаш мезонлари
2. Давлат функциясини амалга оширишнинг шакл ва услублари
3. Глобализация шароитида давлат функциялари

Муҳокама учун саволлар

1. Давлат функциялари: тушунчаси, белгилари ва турлари
2. Давлат функцияси шаклланишига таъсир қилувчи омиллар
3. Фуқаролик жамиятини шакллантириш ва ҳуқуқий демократик давлатни қуриш шароитида Ўзбекистон Республикаси функцияларининг ўзгариши ва янгилиниши

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Давлат функциясига тўғри таъриф берилган қаторни кўрсатинг?
- А) Бунда давлатнинг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти билан шуғулланиши тушунилади

- В) Бу давлат фаолиятининг бош йўналишлари бўлиб, у жамиятнинг вазифасидан келиб чиқади
- С) жамият олдида турган мақсад ва вазифаларни амалга ошириш усуллари
- Д) Давлат ҳокимиятини шакллантириш шакли ҳисобланади
- Е) Бу сиёсий ҳокимиятни амалга оширишнинг мураккаб тури ҳисобланади

2) Давлатнинг ички ижтимоий функцияларига қуйидагилардан қайси бири кирмайди?

- А) ижтимоий ёрдамга мухтож жамият аъзоларига ёрдам бериш функцияси
- В) молиявий назорат функцияси, маданий мерос ва барча бойликларни асраш функцияси
- С) фуқароларнинг ўз меҳнат ва ақлий имкониятларини амалга оширишлари, қилган меҳнатларига муносиб ҳақ олишлари учун тенг ижтимоий кафолатлар ва имкониятларни таъминлаш функцияси
- Д) чет давлатлар билан дипломатик алоқаларни ўрнатиш функцияси
- Е) таълим, соғлиқни сақлаш, маориф ва маданий муассасалар тизимини яратиш функцияси

3) Қуйидагилардан қайси бири давлатнинг ҳуқуқий-тартиботни амалга ошириш функциясига кирмайди?

- А) фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлайдиган қонунчиликни яратиш
- В) аҳолининг ҳуқуқий онги ва ҳуқуқий маданиятини шакллантириш
- С) ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари тизимини шакллантириш
- Д) қонунлар ижросини таъминлаш ва улар устидан назорат ўрнатиш
- Е) ижтимоий ёрдамга мухтож бўлган фуқароларга ёрдам бериш функцияси

4) Қуйидагилардан қайси бири Ўзбекистон ташқи сиёсатининг асосий фаолият йўналишлари ҳисобланмайди?

- А) халқаро ҳуқуқ нормаларининг миллий қонунлардан устунлигини тан олиши
- В) Ўзбекистоннинг ташқи сиёсати бошқа мамлакатларнинг ички ишларига аралашмаслик қоидалари асосида курилади
- С) халқаро майдонда тинчлик ва хавфсизликни мустаҳкамлаш учун можароларни тинч йўл билан ҳал этиш учун курашиш

- D) фуқароларнинг конституциявий ҳуқуқлари ва эркинликларини таъминлайдиган қонунчиликни яратиш
- E) Ўзбекистон ташқи сиёсатининг асосий мақсади миллат ва давлат манфаатларини қатъий ҳимоя қилиш

5) Қуйидагилардан қайси бири қулдорлик давлатларининг ички функцияларига кирмайди?

- A) Давлатнинг хўжалик юритиш фаолияти, мамлакатнинг, уруғ ёки қабиланинг умумий манфаатларини назарда тутиб олиб бориш
- B) Қулдорлик давлатларида қуллар ва бошқа эзилган омма қаршилигини бостириш функцияси
- C) бошқа мамлакатлар аҳолисини босиб олиш, талаш, эзиш, солиқ йиғиш функцияси
- D) Халқ оммасини ғоявий томондан давр руҳида тарбиялаш функцияси
- E) Қулдорлар мулки ва манфаатларини қўриқлаш функцияси

6) Давлатнинг ички функциялари қандай таснифланади?

- A) Сиёсий, ижтимоий, иқтисодий ва маънавий
- B) Ахлоқий, сиёсий, маънавий ва ижтимоий
- C) Фақат соғлиқни сақлаш ва ижтимоий
- D) Маданий, ахлоқий, қиёсий ва жиноий
- E) Тўғри жавоб берилмаган

7) Қуйидагилардан қайси бири қулдорлик давлатларининг ташқи функцияларига кирмайди?

- A) халқ оммасини мафкуравий томондан тарбиялаш функцияси
- B) ўз аҳолиси ва ҳудудларини ташқи душманлардан ҳимоя қилиш функцияси
- C) ўз ҳудудини бошқа мамлакатлар ҳисобига кенгайтириш функцияси
- D) ишлаб чиқариш қуроллари ва воситаларига бўлган феодал мулкчилигини устун даражада қўриқлаш функцияси
- E) мамлакатни ташқи душманлардан мудофаа қилиш, қўшни давлатлар билан алоқалар олиб бориш функцияси

8) Давлатнинг ташқи функциясини белгиланг?

- A) бошқа давлатлар билан маданий тадбирларни амалга ошириш
- B) бошқа давлатлар билан ҳамдўстлик алоқаларини ўрнатиш
- C) мамлакат мудофаси ва бошқа давлатлар билан ҳамдўстлик алоқаларини ўрнатиш

- D) барча жавоблар тўғри
- E) мамлакат мудофаси ва хавфсизлиги

9) Давлат функцияси давомийлигига қараб қандай турларга бўлинади?

- A) ички ва ташқи
- B) доимий ва вақтинча
- C) қисқа ва узун
- D) умрбод ва маълум бир муддатга
- E) фавқулодда ҳолатларга қарши курашиш ва эпидемияни олдини олиш

10) Қуйидаги функциялардан қайси бири ташқи функцияга кирмайди?

- A) Ташқи иқтисодий ва сиёсий
- B) Мудофаа ва хавфсизлик
- C) Ҳуқуқ ижодкорлиги ва ҳуқуқни татбиқ қилиш
- D) Ташқи сиёсий ва ташқи ижтимоий
- E) Барча жавоблар тўғри

11) Давлат функцияси ижтимоий аҳамияти бўйича қандай таснифланади?

- A) Доимий ва вақтинча
- B) Ҳуқуқни татбиқ қилувчи ва ҳуқуқни қўлловчи
- C) Асосий ва асосий бўлмаган
- D) Ижро этувчи ва фармойиш берувчи
- E) Тарбиявий ва маънавий

12) Давлат функциясининг таъсир фаолияти қандай таснифланади?

- A) Ички ва ташқи
- B) Қўриқловчи ва тартибга солувчи
- C) Мафкуравий ва маънавий
- D) Асосий ва иккинчи даражали
- E) Иқтисодий ва сиёсий

13) Давлат органлари фаолиятининг қандай ҳуқуқий шакллари мавжуд?

- A) ҳуқуқни амалга ошириш ва мафкуравий
- B) ҳуқуқ ижодкорлиги ва ҳуқуқни татбиқ этиш

- С) хўжалик ва ҳуқуқ ижодкорлиги
- Д) хўжалик ва ташкилий
- Е) иқтисодий ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи

14) Давлатнинг халқаро майдондаги фаолияти қайси функциясига мос келади?

- А) доимий ва вақтинча
- В) ташқи
- С) ички
- Д) иқтисодий ва сиёсий
- Е) алоҳида ва умумий

15) Ҳаракатда бўлиш вақтига қараб давлат функцияси қандай таснифланади?

- А) умумий ва алоҳида
- В) тартибга солувчи ва муҳофаза этувчи
- С) ички ва ташқи
- Д) доимий ва вақтинча
- Е) жиноятни олдини олиш ва унга қарши курашиш

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)– Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқ: умумназарий масалалар. (Давлат назарияси). –Т.: Адолат, 2000. –272 б.
5. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
6. Саидов А., Таджиханов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. I жилд. Давлат назарияси. – Т.: Адолат, 2001. – 336 б.
7. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Бельский К.С. О функциях исполнительной власти // Государство и право. -1997. -№ 3.
2. Владимиров В.А. Основные функции посткоммунистического государства в области внутренней политики. Тверь, 1992.
3. Клепцова Т.Н. Функции и аппарат Российского государства в рыночной экономике: Учебное пособие. М., 1992.
4. Клименко О.В. Экономические функции государства в период рыночной реформы // Вестник Московского ун-та. Серия: Право. -1993. -№ 6.
5. Морозова Л.А. Функции Российского государства // Государство и право. -1993. -№ 6.
6. Нажимов М., Сайдуллаев Ш. Давлат функциялари. Т.: ТДЮИ, 2004. -36 б.
7. Нажимов М.К. Давлатнинг экологик функцияси ва экологик хавфсизликнинг ўзаро боғлиқлиги. // Ж. Ҳаёт ва қонун. - 2001. - №2. -Б. 40-41.
8. Нажимов М.К. Экологик сиёсат: уни шакллантиришда халқаро - ҳуқуқий тамойилларнинг аҳамияти. // Ж. Ҳаёт ва қонун. -2002. -5-сон. - Б. 76-77.
9. Нажимов М.К. Ички ишлар органларининг экологик функциялари. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. - 2003. -№ 2. -Б. 52-54.
10. Нажимов М.К. Давлатнинг экологик функцияси. // Ж. Қонун ҳимоясида. - 2003. -№ 9. -Б. 28-29.
11. Нажимов М.К. Суд ҳокимияти органларининг экологик функциялари. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. - 2005. -№1. -Б. 55-56.
12. Нажимов М.К. Прокуратура органларининг экологик функцияси. // Ж. ТДЮИ илмий мақолалари тўплами. - 2005. -№2. -Б. 106-108.
13. Нажимов М.К., М.Ахмадшоева Давлатнинг экологик функциясини такомиллаштириш муаммолари. // Илмий-амалий анжуман маъруза матн. 5 декабр 2004. -Т.: ТДЮИ, 2004. - Б. 213-217.
14. Пахоленко Н.Б. От тоталитаризма к демократии: о функциях государства в переходный период // Политические проблемы теории государства. М., 1993.
15. Петрищев В.Е. Правовые и социально-политические проблемы борьбы с терроризмом // Государство и право. - 1998. - № 3.
16. Самощенко И.С. О формах осуществления функций государства // Советское государство и право. -1956. -№ 3.

5-мавзу. Давлатнинг шакллари

Мақсади: Давлатнинг шакллари тушунчаси ва унинг таркибий элементлари; Давлат шакллари ривожланиши ва ўзгаришига таъсир этувчи омилларни ўрганиш.

Маърузалар

1. Монархия ва республика: тушунчаси ва асосий белгилари
2. Федератив ва унитар давлат
3. Сиёсий режим ва унинг турлари

Рефератлар

1. Сиёсий ва давлат режими
2. Замонавий монархия давлатларининг ўзига хос хусусиятлари
3. Ўзбекистон Республикаси давлат шаклининг ўзига хос хусусиятлари

Муҳокама учун саволлар

1. Европа Иттифоқи – давлат тузилишининг янги шаклими?
2. Давлат шакллари ривожланиши ва ўзгаришига таъсир этувчи омиллар
3. Давлат тузилиш шакли: федерализм ва автономизация

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) **Монархиянинг қайси турлари мавжуд эмас?**
 - А) авторитар монархия ва тоталитар монархия
 - В) конституциявий ва парламентар
 - С) чекланган ва чекланмаган
 - Д) барча жавоблар тўғри
 - Е) дуалистик ва табақа вакиллик монархияси
- 2) **Давлат бошқарув шакли сифатида республиканинг турлари ...**
 - А) халқ республикаси ва президентлик республикаси
 - В) парламентар ва авторитар республика

- С) парламентар республика ва президентлик республикаси
- Д) демократик республика ва авторитар республика
- Е) парламентар республика ва демократик республика

3) Конфедерациянинг таърифини аниқланг?

- А) барча жавоблар тўғри
- В) давлатларнинг шартнома ва қонуний тартибга солинган бирлашувини таъсис этишга асосланган иттифоқига айтилади
- С) давлатларнинг муайян иттифоқи бўлиб, сиёсий, ҳарбий, иқтисодий мақсадлар учун шартнома ёки битим асосида тузилади
- Д) бундай давлатда ягона қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимияти амал қилади
- Е) давлатнинг ягона тизимдаги ҳокимият ва бошқариш органларига эга бўлишидир

4) Президентлик республикасида Президент ким томонидан сайланади?

- А) сиёсий партиялар ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан
- В) парламент томонидан яширин овоз бериш йўли орқали
- С) қасамёд этилган судьялар ҳайъати томонидан
- Д) умумхалқ сайлови асосида
- Е) ҳукумат томонидан тўғридан-тўғри

5) Парламентар республикада Президент ким томонидан сайланади?

- А) референдум
- В) барча жавоблар тўғри
- С) парламент
- Д) ҳукумат
- Е) суд ҳокимияти

6) Парламентар республикадаги ҳукумат қайси орган олдида ҳисобот беради?

- А) Бош прокурор олдида
- В) Олий суд олдида
- С) Президент олдида
- Д) Конституциявий суд олдида
- Е) Парламент олдида

7) Федератив давлатнинг таърифини аниқланг?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) бу давлатнинг ягона конституцияга, фуқароликка, муайян ҳудудга ва ўз қонунчилигига эга бўлишидир
- C) бу давлатларнинг муайян иттифоқи бўлиб, сиёсий, ҳарбий, иқтисодий мақсадлар учун шартнома ёки битим асосида тузилади
- B) бу шундай давлатга айтиладики, унда давлат ягона қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимияти амал қилади
- E) давлатларнинг шартнома ва қонуний тартибга солинган бирлашувини таъсис этишга асосланган иттифоқидир

8) Қуйидагилардан қайси бири монархиянинг асосий белгисига кирмайди?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) монарх ҳокимияти авлоддан авлодга мерос бўлиб ўтмайди
- C) монарх ташқи ва ички сиёсатда давлат номидан иш кўради
- D) монарх халқ вакили, миллат отаси, яъни фуқароларнинг бошларини қовуштириб, давлатга бирлаштирадиган шахс сифатида фаолият юритади
- E) монарх давлатни шахсийлаштиради

9) Республика бошқарув шаклининг асосий белгиларини кўрсатинг?

- A) ҳокимият органлари доимий муддатга давлат томонидан тайинланиш орқали ташкил қилинади
- B) ҳокимият фақат давлат манфаатлари учун хизмат қилиш учун сайлов орқали маълум бир муддатга ташкил қилинади
- C) ҳокимият халқнинг иродасига боғлиқ бўлмайди
- D) ҳокимият аъзолари сайланади, ҳокимият сайловчиларга боғлиқ бўлади, ҳокимият маълум бир муддатга ташкил қилинади
- E) ҳокимият аъзолари давлат томонидан тайинланиш орқали ташкил этилади

10) Демократиянинг қандай шакллари мавжуд?

- A) Вакиллик ва бевосита демократия
- B) Ижтимоий демократия ва сиёсий демократия
- C) Сиёсий демократия ва иқтисодий демократия
- D) Вакиллик демократияси ва жамоавий демократия

Е) Қонуний демократия ва бевосита демократия

11) Сиёсий тартиб нима?

А) Барча жавоблар тўғри

В) давлат билан уни ташкил этувчи қисмлар ўртасидаги ўзаро муносабатлар характерини билдиради

С) давлат органларининг тузилиши, улар ўртасидаги ўзаро муносабат, уларнинг жамиятга раҳбарлик қилишини англатади

Д) бу муайян давлатда ҳокимиятни уюштириш усулларининг йиғиндисидир

Е) давлат ҳокимиятини амалга ошириш усулларининг мажмуаси бўлиб, жамиятдаги сиёсий эркинлик даражасини билдиради

12) Давлат тузилишининг қандай шакллари мавжуд?

А) Демократик, ғайридемократик, авторитар

В) Федератив, конфедератив, республика

С) Унитар, федератив, авторитар

Д) Унитар, тоталитар, конфедератив

Е) Унитар, федератив, конфедератив

13) Унитар давлатнинг таърифини аниқланг?

А) давлатнинг ягона тизимдаги ҳокимият ва бошқариш органлари, ягона қонунчилик ва фуқароликнинг бўлиши

В) бу давлатларнинг муайян иттифоқи бўлиб, сиёсий, ҳарбий, иқтисодий мақсадлар учун шартнома ёки битим асосида тузилади.

С) барча жавоблар тўғри

Д) давлатларнинг шартнома ва қонуний тартибга солинган бирлашувини таъсис этишга асосланган иттифоқи

Е) бундай давлатда кўп фуқаролик ва бир неча конституциялар амал қилади

14) Давлатнинг бошқарув шаклини аниқланг?

А) Монархия ва империя

В) Монархия ва республика

С) Барча жавоблар тўғри

Д) Федератив ва парламентар

Е) Президентлик ва демократик

15) Мутлоқ монархия тузумининг асосий белгисини кўрсатинг?

- А) монархнинг тўла ҳокимиятини чеклайдиган бирон-бир давлат органи ёки конституциянинг йўқлиги
- В) Ҳокимиятнинг авлоддан-авлодга мерос ўтиши
- С) халқнинг ҳокимият ишларига бемалол аралашиши
- Д) ўз шахсий ҳуқуқи бўйича вакилликни амалга ошириши, ҳокимиятни сайлов асосида ташкил қилиниши
- Е) муайян муддатга сайлов асосида ташкил қилиниши, давлат бошлиғининг сайланиши

Асосий адабиётлар

1. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
2. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Т.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)– Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқ: умумназарий масалалар. (Давлат назарияси). –Т.: Адолат, 2000. –272 б.
5. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
6. Саидов А., Таджиханов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. I жилд. Давлат назарияси. – Т.: Адолат, 2001. – 336 б.
7. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Ахмедшаева М.А. «Инсон ва унинг ҳуқуқлари – олий кадрият». Рисола. – Т.: ТДЮИ, 2002. -45 б.
2. Болтенкова Л.Ф. Проблемы федерализма в условия многонациональной России // Регионология. -1994. -№ 7.
3. Замковой В.И. Тоталитаризм: сущность и концепции. М., 1994.
4. Зубов А.Б. Парламентская демократия и политическая традиция Востока. М., 1990.
5. Ильин И.А. О монархии и республике // Вопросы философии. -1991. -№ 4, 5.

6. Кашкин С.Ю. Политический режим в современном мире. М., 1994.
7. Костелевская Н.В. Современный парламент // Государство и право. -1997. -№ 3.
8. Козлов А.Е. Федерализм в Бельгии и России // Государство и право. -1997. -№ 7.
9. Коломийцев В.Ф. Партии в зеркале западной политологии // Государство и право. -1995. -№ 10.
10. Кудрявцев Ю. А. Политические режимы / Ю. А. Кудрявцев // Правоведение. – 2002. -№ 1.
11. Лузин В.В. Формы правления современных государств. Н.Новгород, 1998.
12. Лапаев В. В. Становление многопартийности в России // Государство и право. -1995.- № 8.
13. Миронов О.О., Горюнов Д.Е. Институт президентства в России и мире // Представительная власть. -1996. -№ 4, 5.
14. Морозова Л.А. Государство и церковь: особенности взаимоотношений // Государство и право. -1995. -№ 3.
15. Макаров О. В. Соотношение права и государства // Государство и право. -1995. -№ 5.
16. Малько А. В. Государство: проблемы правового ограничения // Теория политики (общие вопросы). – Саратов, 1994.
17. Могунова М. А. Скандинавский парламентаризм. Теория и практика. – М.: Российский государственный университет, 2001.
18. Онишко Н. В. Парламентаризм как конституционно-правовой институт // Журнал российского права. -2003. -№4.
19. Писаренко К.А. Об эволюции форм правления европейских государств в новое и новейшее время (конец XVI–XX вв.). -М., 1998.
20. Петров В. С. Сущность, содержание и формы государства. – М., 1971.
21. Саидов А. Общепризнанные права человека.-М.: МЗ Пресс, 2002. -267 с.
22. Синюков В.Н. О форме федерации в России // Государство и право, -1993. -№ 5.
23. Фадеева Т.Ш. Европейский Союз: федералистские концепции европейского строительства. -М., 1996.
24. Фарукшин М.Х. Современный федерализм: российский и зарубежный опыт. -Казань, 1998.

25. Чиркин В. Е. Современное федеративное государство : учебное пособие. – М., 1997.

6-мавзу. Давлат механизми

Мақсади: Давлат механизми тушунчаси ва таркибий қисмларини; давлат аппаратини ташкил этиш ва фаолиятини амалга ошириш тамойилларини; давлат органлари тушунчаси ва уларнинг таснифини ўрганиш.

Маърузалар

1. Давлат механизми, аппарати ва давлат органлари
2. Давлат органларининг турлари
3. Давлат органларини ташкил этиш ва фаолиятини амалга оширишнинг тамойиллари

Рефератлар

1. Давлат хизмати
2. Давлат механизмида ҳокимиятлар бўлиниши тамойили: назария ва амалиёт
3. Бюрократия ва бюрократизм

Муҳокама учун саволлар

1. Ўзбекистонда давлат ҳокимиятини ташкил этиш ва амалга оширишнинг ҳуқуқий асослари
2. Ўзбекистон Республикасида жамиятни янгилаш ва демократлаштириш шароитида давлат механизмини ислоҳ қилиш масалалари
3. Давлат органлари тизими: тушунчаси, белгилари ва таснифи

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Ҳокимиятнинг тақсимланиши нима?

- А) ҳокимиятнинг судлов, милиция ва ташқи ишлар вазирлиги функцияларига тақсимланиши
- В) ҳокимият ваколатларининг қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва судлов органларига тақсимланиши

- С) ҳокимиятнинг Вазирлар Маҳкамаси, прокуратура ва судлов органларига бўлиниши
- Д) ҳокимиятни олий ва маҳаллий органларга тақсимланиши
- Е) ҳокимиятни қонун чиқарувчи, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи ва суд органларига тақсимланиши

2) Ўзбекистонда ижроия ҳокимият органлари тизимига қайси органлар киради?

- А) Президент, судлар, вазирликлар
- В) Олий Мажлис, Конституциявий суд ва прокуратура
- С) Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ва нодавлат-нотижорат ташкилотлари
- Д) Вазирлар Маҳкамаси, ҳокимликлар ва Қонунчилик палатаси Кенгаши
- Е) Президент, Вазирлар Маҳкамаси, ҳокимликлар

3) Қуйида кўрсатиб ўтилган қайси бирлашмалар давлат механизмига киради?

- А) ички ишлар органлари, илмий муассасалар
- В) қонунчилик, ижроия, ҳуқуқни муҳофаза қилиш органлари
- С) нодавлат ва нотижорат ташкилотлари
- Д) сиёсий партиялар, қонунчилик органлари
- Е) судлов органлари, жамоат бирлашмалари

4) Қуйидагилардан қайси бири Вазирлар Маҳкамасининг ваколатига киради?

- А) Давлат бошқарув идоралари тизими ва ўзи ташкил этадиган хўжалик бошқаруви муассасаларига бошчилик қилиш
- В) Иқтисодиётнинг ижтимоий ва маънавий соҳаларнинг самарали фаолиятига раҳбарлик қилиш
- С) Инсон ва жамият фаровонлигини кўзлаб, ижтимоий адолат, коллегиялик, қонунийлик принципларига амал қилган ҳолда давлатни бошқариш
- Д) Барча жавоблар тўғри
- Е) Қонунларни, Президент фармонларини ижро этиш ва мамлакатни бошқариш

5) Қуйидагилардан қайси бири ички ишлар органлари вазифаларига кирмайди?

- A) жамоат тартиби ва жамоат хавфсизлигини таъминлаш
- B) қонунларни бажарилишини назорат қилиш
- C) аҳолининг ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришда тарғибот ва ташвиқот ишларини олиб бориш
- D) жиноятчиликни олдини олиш ва унга қарши кураш
- E) фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш

6) Қуйидагилардан қайси бири давлат аппарати фаолиятини ташкил этиш принципларига кирмайди?

- A) демократизм принципи
- B) назоратчилик принципи
- C) қонунийлик принципи
- D) ошкоралик принципи
- E) ҳокимиятни тақсимланиш принципи

7) Давлат ҳокимиятини қонун чиқарувчи, ижро этувчи ва суд ҳокимиятларига бўлиниши таълимотини яратган мутафаккир ким?

- A) Спиноза
- B) Т.Гоббс
- C) Спенсер
- D) Ш.Монтескье
- E) Конфуций

8) Ижроия давлат органлари бу...

- A) давлат бошқарувини амалга оширувчи ва қонунларни бажаришга йўналтирилган органлар мажмуаси
- B) олий вакиллик органлари ва маҳаллий ҳокимият органларининг йиғиндиси
- C) қонунларни қабул қилувчи ва уларнинг бажарилишини назорат этувчи давлат органларининг йиғиндиси
- D) одил судловни амалга оширувчи давлат муассасалари ва ташкилотларининг мураккаб тузилмаси
- E) барча жавоблар тўғри

9) Давлат аппаратини асосий белгиларини аниқланг?

- A) Таркиби-бошқарув фаолияти билан шуғулланадиган одамлар йиғиндиси

- В) Мақсади-фуқароларни ҳуқуқлари ва эркинликларини ҳимоя қилиш ва кафолатлаш
- С) Давлатнинг функцияларини бажаришда молиявий воситалар билан, зарур бўлганда мажбурлов чоралари билан таъминланади
- Д) Бир-бирлари билан ўзаро алоқадорликда ва муносабатда бўлган идоралар ва муассасаларнинг мураккаб тизими
- Е) Барча жавоблар тўғри

10) Давлатнинг вазифа ва функцияларини амалга оширувчи давлат органлари тизими – бу...

- А) давлат аппарати
- В) ижро этувчи - фармойиш берувчи
- С) қонун чиқарувчи органлар
- Д) ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар
- Е) суд органлари

11) Қуйидагилардан қайси бири ижро этувчи органлар таркибига кирмайди?

- А) Олий Мажлис
- В) Шаҳар ва туман ҳокимликлари
- С) Ҳукумат
- Д) Маҳаллий ҳокимият органлари
- Е) Вазирлик ва давлат қўмиталари

12) Давлат аппаратининг асосий вазифалари нималардан иборат?

- А) Фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини ошириш
- В) Давлат мустақиллигини мустаҳкамлаш, халқ фаровонлигини юксалтириш ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини таъминлаш
- С) Прокуратура ва суд органлари фаолияти устидан назорат қилиш
- Д) Бевосита сайлов ишларини ташкил қилиш
- Е) Фақат давлат ҳокимиятини мустаҳкамлаш ва ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти билан шуғулланиш

13) Қуйидагилардан қайси бири давлат аппарати тизимига кирмайди?

- А) Ижро этувчи орган
- В) Қонун чиқарувчи орган
- С) Сийосий партиялар ва жамоат ташкилотлари ҳамда фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари

- D) Суд ва прокуратура органлари
- E) Прокуратура органлари

14) Қуйидагиларнинг қайси бири ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар таркибига кирмайди?

- A) божхона органлари
- B) миллий хавфсизлик органлари
- C) суд органлари
- D) ички ишлар органлари
- E) молия вазирлиги

15) Давлат аппарати таърифи тўғри берилган қаторни кўрсатинг?

- A) Тўғри жавоб йўқ
- B) Бу давлат органларининг мажмуи бўлиб, аҳолининг ҳуқуқий маданияти ва онгини юксалтиришга хизмат қилади
- C) аҳолини ижтимоий жиҳатдан муҳофазасини амалга оширувчи органлар йиғиндиси
- D) инсон ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш билан шуғулланувчи давлат органларининг мажмуи
- E) давлат органлари тизими бўлиб, улар орқали давлат ҳокимияти амалга оширилади

16) Ўзбекистон Республикасида қуйида кўрсатилганлардан қайси бири ижро этувчи ҳокимият тизимига киради?

- A) Президент, Президент аппарати
- B) Олий Мажлис, Конституциявий суд
- C) Олий суд, Мудофаа Вазирлиги
- D) Вазирлар Маҳкамаси, ҳокимиятлар
- E) Солиқ қўмитаси, хўжалик суди

17) Қайси орган вакиллик ва қонун чиқарувчи ҳокимият органи?

- A) парламент
- B) ҳукумат
- C) вазирлик
- D) қўмиталар ва бошқармалар
- E) судлар

18) Фаолиятининг давомийлигига қараб, давлат органлари қандай турларга бўлинади?

- A) қонун чиқарувчи, ижро ва суд органлари
- B) доимий ва муваққат давлат органлари
- C) марказий ва маҳаллий давлат органлари
- D) федерал органлар и федерация субъектлари органлари
- E) жамоавий ва якка тартибда фаолият юритувчи органлар

19) Давлат механизмининг ўзига хос белги(хусусият)ларини аниқланг?

- A) бу давлат органлари тизимидир
- B) давлат механизми давлат органлари ўз фаолиятида таянувчи моддий воситалар(бюджет, мулк, иншоотлар, корхоналар, муассасалар ва б.)га эга
- C) давлат механизми - бу давлат функцияларини ҳаётга жорий этиш воситасидир
- D) юқорида кўрсатилган барча белгилар

20) Давлат механизмини ташкил этиш ва фаолиятини амалга оширишнинг асосий принциплари...

- A) демократизм принципи
- B) инсонпарварлик принципи
- C) ҳокимиятлар бўлиниши принципи
- D) қонунийлик принципи
- E) юқорида кўрсатилганларнинг барчаси

21) Қуйидаги органлар орасидан умумий компетенцияли органларни кўрсатинг?

- A) Ҳукумат, парламент
- B) Таълим вазирлиги
- C) Ички ишлар вазирлиги
- D) Миллий хавфсизлик қўмитаси
- E) Транспорт, алоқа ва коммуникация вазирлиги

22) Махсус компетенцияли органни кўрсатинг?

- A) Парламент
- B) Ҳукумат
- C) Президент

- D) Ҳоким
- E) Транспорт, алоқа ва коммуникация вазирлиги

23) Қайси давлат органи якка тартибда бошқарилади?

- A) Ҳукумат
- B) Парламент
- C) Олий суд
- D) Президент
- E) Конституциявий суд

24) Жамоавий(коллегиал) тартибда бошқариладиган давлат органини кўрсатинг?

- A) Президент
- B) Ҳоким
- C) Вазирлик
- D) Парламент
- E) Бош прокурор

25) Қуйидаги «Давлат органи ёки мансабдор шахнинг юридик ҳужжатларда қайд этилган ҳокимий ваколатлари мазмуни ва ҳажми» деган таъриф қайси тушунчага тааллуқли ҳисобланади?

- A) компетенция
- B) функция
- C) деспотизм
- D) санкция
- E) ҳуқуқ ижодкорлиги

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)– Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқ: умумназарий масалалар. (Давлат назарияси). –Т.: Адолат, 2000. –272 б.

5. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
6. Саидов А., Таджиханов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. I жилд. Давлат назарияси. – Т.: Адолат, 2001. – 336 б.
7. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Ахмедшаева М.А. Давлат механизми ва ҳокимиятлар бўлиниши. Ўқув қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. –70 б.
2. Ахмедшаева М.А. Ҳокимиятлар бўлинишида «бир бирини тийиб, мувозанатда ушлаш» тизими. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2004. –№ 5. – Б. 6-7.
3. Ахмедшаева М.А. Конституциявий ҳуқуқларни ҳимоялашда хўжалик судларининг ўрни. // Илмий-назарий анжуман маъруза матн. 4 декабр 2004. –Т.: ТДЮИ, 2004. –Б.85–90.
4. Ахмедшаева М.А. Конституция ва ҳокимиятлар бўлиниши принципи. // Илмий-назарий анжуман маъруза матн. 4 декабрь 2004. –Т.: ТДЮИ, 2004. –Б. 51–54.
5. Ахмедшаева М.А. Ижро ҳокимиятига доир айрим назарий–ҳуқуқий масалалар. // Ж. ТДЮИ илмий мақолалар тўплами. – 2005.– №1. –Б. 7–12.
6. Ахмедшаева М.А. Ижро ҳокимияти ва масъуллик. // Ж. ТДЮИ илмий мақолалари тўплами. –2005, –№2. –Б. 21–23.
7. Ахмедшаева М.А. Ижро ҳокимиятининг суд ҳокимияти билан ўзаро муносабатлари. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2005. – №5. – Б. 10-12.
8. Аверьянов В.Б. Содержание деятельности аппарата государственного управления и его организационные формы // Советское государство и право. - 1988. - № 6.
9. Байтин М.И. Механизм современного Российского государства // Правоведение. -1996. -№ 3.
10. Базрах Д.Н. Государственная служба: Основные понятия, содержание, принципы // Государство и право. - 1996. -№ 12.
11. Болтаев А.Р., Юлдашева З.А. Концепция разделения властей и ее воздействие на реформирование высших органов власти Узбекистана. – Т.: ТГЮИ, 2002. –32 с.

12. Бельский К.С. О функциях исполнительной власти // Государство и право. -1997. -№ 3.
13. Булаков О. Н. К вопросу о бикамеральной системе парламентов / О. Н. Булаков // Правоведение. – 2003. – № 4.
14. Гаганова Н. А. Концепция разделения властей и идея субсидиарности / Н. А. Гаганова // Государство и право. – 2003. – № 3. – С. 88.
15. Джумабоев К.Н. Теория разделения властей: история и современность. –Т.: Академия МВД, 1997. -С. 19.
16. Ершов В. В. Суд в системе органов государственной власти // Правоведение. -1991. - № 5.
17. Исламов З.М. Проблема власти: ее понимание, назначение, социальная ценность. (Монография). –Т.: ТГЮИ, 2003. –244 с.
18. Костелевская Н.В. Современный парламент // Государство и право. -1997. -№ 3.
19. Кириченко П. Н. Парламент как орган представительной власти // Адвокат. -2002. - №8.
20. Муқимов З.Ю. Ўзбекистон миллий давлатчилик назариясининг ҳуқуқий асослари. Дарслик Тошкент., 2005. -159 б.
21. Миронов О.О., Горовцов Д.Е. Институт президентства в России и мире // Представительная власть. -1996. - № 4–5.
22. Мельников Н. В. Прокурорский надзор - самостоятельная форма осуществления прокурорской власти в России / Н. В. Мельников // Государство и право. - 2003. -№ 5. -С. 34.
23. Нажимов М.К., Б.Шаякубов Ҳуқуқий давлат ва ҳокимиятлар бўлиниши. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн. 5 декабр 2005. –Т.: ТДЮИ, 2005. – Б. 51–56.
24. Одилқориев Х., Тультеев И.Т. Икки палатали парламент. ЎЗР ИИВ Академияси,Т.,2005. –344 б.
25. Одилқориев Х. Ҳокимиятлар тақсимланиши назарияси ва Ўзбекистон давлат органлари тизимининг такомиллашуви. // Ўзбекистон Республикаси – мустақил давлат. -Т.: Адолат, 1995. – 232 б.
26. Стариков Ю.П. Институт государственной службы: содержание и структура // Государство и право. - 1996. - № 5.
27. Онишко Н. В. Парламентаризм как конституционно-правовой институт // Журнал российского права. -2003. -№4.
28. Тихомиров Ю. А. Власть в обществе: единство и разделение // Сов. государство и право. -1990. -№ 2.

29. Чиркин В.Е. Контрольная власть // Государство и право. -1999. - № 4.
30. Халилов Э.Х. Ўзбекистон Республикасининг қонун чиқарувчи олий органи: сохта вакилликдан ҳақиқий парламентаризмга қадар.-Т.: Ўзбекистон, 2001. –384 б.
31. Эргешова Д.Қ. Конституция ва суд –ҳуқуқ ислоҳотлари. // Илмий анжуман маъруза матн. 5 декабр 2005. –Б. 216-217.
32. Эргешова Д.Қ. Демократик ҳуқуқий давлатда суд тизими. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн. 5 декабр 2005. –Т.: ТДЮИ, 2005. –Б. 117-121.

7- мавзу. Ижтимоий муносабатлар ва ҳуқуқ

Мақсади: Ижтимоий муносабатларни норматив тартибга солишнинг объектив зарурият эканлигини таҳлил этиш; ижтимоий нормалар тизими, ҳуқуқ тушунчаси, моҳияти, белгилари, принциплари ва функцияларини; ҳуқуқнинг моҳияти ҳақидаги назарияларни ўрганиш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқ-ижтимоий муносабатларни норматив тартибга солишнинг тури сифатида
2. Ҳуқуқ ва ахлоқ
3. Ижтимоий нормаларнинг умумий ва ўзига хос хусусиятлари

Рефератлар

1. Ижтимоий нормалар тизими
2. Қонун ва ҳуқуқ ўртасидаги нисбат
3. Ҳуқуқнинг ижтимоий қиймати
4. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида ҳуқуқнинг ижтимоий моҳияти ҳақида

Муҳокама учун саволлар

1. Ижтимоий муносабатларни норматив тартибга солишнинг объектив зарурияти
2. Ҳуқуқнинг моҳияти ҳақидаги назариялар: табиий-ҳуқуқ, норматив, психологик, тарихий-ҳуқуқ, синфий, ислом ҳуқуқ доктринаси
3. Ҳуқуқ тушунчаси, моҳияти ва белгилари
4. Ҳуқуқнинг принциплари
5. Ҳуқуқнинг функциялари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқнинг асосий белгиларига кирмайди?
А) Бажарилишининг шартлиги

- В) Давлат томонидан таъминланганлиги
- С) Жамоатчилик томонидан ҳимоя қилиниши
- Д) Давлат томонидан ўрнатилганлиги
- Е) Барча учун мажбурийлиги

2) Ахлоқ нормаларига хос бўлган хусусиятларни кўрсатинг?

- А) улар давлат томонидан ишлаб чиқилади
- В) улар аҳолининг белгиланган қатлами хоҳиши ва истагини билдиради
- С) норматив актларда белгиланади
- Д) умуммажбурий аҳамиятга эга
- Е) улар фақат жисмоний шахслар ўртасидаги муносабатларни тартибга солади ва жамоатчилик фикри кучи билан ҳимояланади

3) Ифодаланиш шаклига кўра қандай нормалар мавжуд?

- А) ёзма шаклдаги ва оғзаки шаклдаги нормалар
- В) ҳуқуқ, ахлоқ, одат, корпоратив ва бошқа нормалар
- С) тўғри жавоб берилмаган
- Д) сиёсий, ташкилий, этик, эстетик ва бошқа нормалар
- Е) фавқулодда вужудга келган нормалар ва онгли нормалар

4) Ўрнатилиши ва таъминланиши усулига кўра қандай нормалар мавжуд?

- А) сиёсий, ташкилий, этик, эстетик ва бошқа нормалар
- В) фавқулодда вужудга келган нормалар ва онгли нормалар
- С) ҳуқуқ, ахлоқ, одат, корпоратив ва бошқа нормалар
- Д) тўғри жавоб берилмаган
- Е) ёзма ва оғзаки шаклдаги нормалар

5) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқ принципларига кирмайди?

- А) эвристик принцип
- В) қонунийлик принципи
- С) фуқароларнинг қонун олдида тенглиги принципи
- Д) инсонпарварлик принципи
- Е) демократизм принципи

6) Ҳуқуқнинг функцияси кўрсатилмаган вариантни аниқланг?

- А) гуманистик функция
- В) тартибга солиш функцияси
- С) мафкуравий ва тарбиявий функция

- D) умуммажбурий бўлмаган функция
- E) кўриқлаш функцияси

7) Ҳуқуқнинг асосий белгиларини аниқланг?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) муайян жараён жиҳатига эгаллиги ва шахсийлаштирилмаганлиги
- C) мажбурийлиги ва расмийлиги
- D) норматив хусусиятга эгаллиги
- E) ижтимоийлиги

8) Кўп қайтарилиш йўли билан тарихий таркиб топган хатти-ҳаракат қандаси - бу

- A) ҳуқуқ нормаси
- B) ахлоқ нормаси
- C) диний нормалар
- D) ташкилотлар нормалари
- E) одатлар, анъаналар

9) Қуйидаги белгилардан қайси бири ҳуқуққа хос эмас?

- A) одатланиш кучидан фойдаланиш
- B) бажарилишининг мажбурийлиги
- C) давлат томонидан ўрнатилганлиги ва қафолатланганлиги
- D) формаллиги(шаклийлиги)
- E) нормативлиги

10) Ҳуқуқни ҳозирги замонда тушуниш қандай?

- A) давлат томонидан ўрнатилган ёки санкцияланган ва унинг мажбурлов кучи билан таъминланган умуммажбурий хатти-ҳаракат қоидалари тизими
- B) юридик нормалар билан тартибга солинувчи одамларнинг реал хатти-ҳаракати, ҳуқуқий муносабатлар тизими
- C) мазмуни жамият ҳаётининг иқтисодий шароитлари билан белгиланадиган ва ҳукмрон синфларнинг қонун даражасига кўтарилган эрки ифодаси
- D) кишиларнинг ўз ҳуқуқ ва мажбуриятларига бўлган руҳий муносабати
- E) шахснинг ғайри-қонуний ҳаракатларини чеклаш усули

11) Корпоратив нормаларни мустаҳкамловчи норматив ҳуқуқий актларни кўрсатинг?

- A) Президент фармони
- B) қонунлар
- C) ҳукумат қарори
- D) муайян ташкилотнинг ўзига тегишли бўлган акти
- E) фармойиш

12) Ибтидоий жамиятда ижтимоий муносабатларни тартибга солиш учун қандай хусусият хос?

- A) таъқиқларнинг кўп учраши
- B) ҳуқуқ ва мажбуриятларнинг ажратилмаганлиги
- C) нормаларнинг бажарилишини таъминловчи махсус мажбурлов механизмининг мавжуд эмаслиги
- D) ижтимоий муносабатларни асосий тартибга солувчи восита - бу уруғнинг урф-одатидир
- D) юқорида санаб ўтилган барча хусусиятлар

13) Мононормалар - булар

- A) қонунлар матнларида ифодаланган ҳуқуқ нормалари
- B) ахлоқ нормалари
- C) қадрият нормалари
- D) ибтидоий жамиятдаги одатлар
- E) диний нормалар

14) "Кўзга-кўз " ва «тишга-тиш» принциплари қайси ижтимоий нормалар турида мавжуд?

- A) ахлоқ нормаларида
- B) одатларда
- C) техник нормаларда
- D) жамоат ташкилотлари нормаларида
- E) диний нормаларда

15) Одатларнинг асосий белгиларини кўрсатинг?

- A) одатлар бутун жамият томонидан яратилади ва авлоддан-авлодга ўтиб боради
- B) одатлар - булар одат тарзига кирган кишиларнинг ҳуқ-атвор қоидаларидир

- С) одатлар ўзида-умумий эрк-иродани ва ижтимоий манфаатларни ифода этади
- Д) одатлар асосан оғзаки шаклда мавжуд бўлиб, улар турли: географик, тарихий, иқлимий, иқтисодий омилларга боғлиқ
- Е) юқоридаги барча белгилар

16) Ҳуқуқий одат деганда нима тушунилади?

- А) бу бизгача етиб келган ҳар қандай одат
- В) бу ёзма шаклдаги одатлардир
- С) бу қатъий муайян шаклда ифодаланган ва давлат томонидан санкцияланган ҳамда қафолатланган одатдир
- Д) булар давлат томонидан қабул қилинган қонунлардир
- Е) бу мансабдор шахснинг буйруғи, оғзаки кўрсатмасидир

17) Табиий ҳуқуқ назария намояндаларини кўрсатинг?

- А) Ганс Кельзен
- В) К.Маркс, Ф.Энгельс
- С) Р.Паунд, Д.Фрэнк
- Д) Гуго Гроций, Т.Гоббс, Д.Локк, Жан Жак Руссо
- Е) Густав Гуго, Савиньи

18) Тарихий-материалистик таълимотга кўра ҳуқуқ қачон вужудга келган?

- А) давлатнинг вужудга келиши билан бир вақтда
- В) ҳуқуқ ибтидоий жамиятдаёқ мавжуд бўлган
- С) юридик фан бу саволга жавоб бера олмайди
- Д) онгли одам - "homo sapiens" пайдо бўлган вақтда
- Е) Оллоҳнинг иродаси асосида

19) Ҳуқуқ одатлардан нима билан фарқ қилади?

- А) агар одатлар бутун жамият томонидан яратилса, ҳуқуқ эса ё бевосита давлат томонидан ёки бошқа ижтимоий ташкилотлар иштирокида ва уларнинг назорати остида шаклланади
- В) агар одатлар умумий эрк-иродани ифодалаб, умумий манфаатларни ҳимоя қилса, ҳуқуқ эса, жамият аъзоларининг ижтимоий, корпоратив ва шахсий манфаатларининг ифодаси ва мувозанати ҳисобланади
- С) агар одатлар оғзаки шаклда ифодаланса, ҳуқуқ эса, ёзма шаклда норматив актлар кўринишида намоён бўлади

- D) одатлар бутун жамият томонидан бажарилиши таъминланса, ҳуқуқ эса, махсус тузилган давлат мажбурлови аппарати томонидан қўриқланади
- E) санаб ўтилган барча белгилар билан фарқланади

20) Ҳуқуқнинг ахлоқ билан ўзаро таъсири қуйидагиларда намоён бўлади...

- A) Ижтимоий муносабатларни тартибга солишда бир-бирларини қўллаб-қувватлайдилар
- B) уларнинг талаблари кўп ҳолларда мос келади, ахлоқ ҳуқуқбузарликнинг ҳар қандай турларини ва айниқса жиноятларни қоралайди
- C) айнан ўша бир қилмиш атрофдаги кишилар кўз ўнгида ҳам ҳуқуқий, ҳам ахлоқий жиҳатдан баҳоланади
- D) улар одил судловни амалга ошириш соҳасида ва адлия, ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолиятидаги муносабатларни тартибга солишда самарали ўзаро таъсир кўрсатадилар
- E) барча санаб ўтилганлар

21) Ижтимоий нормаларни ким ўрнатади?

- A) Жамият
- B) Оллоҳ
- C) Президент
- D) Суд
- E) Парламент

22) Ижтимоий нормалар:

- A) инсонлар ўртасидаги муносабатларни тартибга солади
- B) ишлаб чиқариш операциялари билан боғлиқ муносабатларни тартибга солади
- C) инсонлар ўзаро муносабатларининг фақат асосий ахлоқий принципларини белгилайди
- D) юридик аҳамиятли ҳаракатларни амалга ошириш тартиби ва шартларини кўрсатади
- E) ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар фаолияти билан боғлиқ

23) Инсонлар хулқ-атворини яхшилик ва ёмонлик, адолат ва адолатсизлик мезони билан тартибга солувчи ҳатти-ҳаракат қоидалари – будир

- A) одатлар
- B) ахлоқ нормалари
- C) диний нормалар
- D) анъаналар
- E) маросимлар

24) Жамоат ташкилоти (корпоратив) нормалари...

- A) чекланган доирадаги шахсларга, муайян жамоат ташкилоти аъзоларига таъсир этади
- B) албатта давлат томонидан санкцияланади
- C) жамиятнинг барча аъзолари томонидан сўзсиз тарзда бажарилади
- D) норматив-ҳуқуқий актлар мазмунининг зарурий элементи ҳисобланади
- E) ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органлар томонидан қўриқланади

25) Диний нормалар мустаҳкамланади...

- A) конституцияда
- B) ижтимоий онгда
- C) жамоат бирлашмалари нормаларида
- D) Қуръонда, Библияда ва бошқа диний манбаларда
- E) қонунлар ва қонуности актларида

26) Ахлоқ нормалари қуйидагиларда ифодаланади...

- A) норматив ҳужжатларда
- B) ижтимоий онгда
- C) суд амалиётида
- D) халқаро ҳуқуқ нормаларида
- E) тўғри жавоб берилмаган

27) Ҳуқуқ нормалари - булар ...

- A) норматив актларда ифодаланадиган ва давлат томонидан қафолатланадиган ҳатти-ҳаракат қоидаларидир
- B) кишиларнинг адолат тўғрисидаги тасаввурларига мос келувчи ҳатти-ҳаракат қоидаларидир
- C) одат тусига кирган ҳатти-ҳаракат қоидаларидир

- D) жамоат ташкилотлари томонидан ўрнатилган ва уларнинг аъзолари учун мажбурий бўлган ҳатти-ҳаракат қоидаларидир
E) ҳатти-ҳаракатнинг умумқабул қилинган қоидаларидир

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий кўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Алексеева Н. К вопросу об общем понятии права // Государство и право. -1993. -№ 6.
2. Ахмедшаева М., Нажимов М. Ҳуқуқ нима? Т.:ТДЮИ,2003.-35 б.
3. Байтин М.И. О современном нормативном понимании права // Журнал российского права. -1999. -№ 1.
4. Билолхужаева Ш. Б. Проблема взаимодействия морали и права в условиях формирования гражданского общества в Узбекистане. 12.00.01: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Т., 2005. – 24 с.
5. Вязов А. Л. Принцип справедливости в современном российском праве и правоприменении (теоретико-правовое исследование) : монография.–Хабаровск : Дальневосточный юридический институт МВД РФ, 2003. – 130 с.
6. Графский В.Г. Право и мораль в истории: проблемы ценностного подхода // Государство и право. -1998. -№ 8.
7. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқий изланишларда тушунчалар ва қадриятларнинг аҳамияти. // Ж. Ҳуқуқ–Право–Law. – 2003. – 3-сон. –Б. 49-50.

8. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқ тушунчаси ва уни ўрганиш методологияси. // Ж. Илмий тадқиқотлар ахборотномаси. –2003 –№4. –Б. 37–39.
9. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқни либертар–юридик тушуниш. // Ж. ТДЮИ илмий мақолалар тўплами. – 2005. –№1. Б. 28–30.
10. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқни тушунишнинг айрим муаммолари. // Ж. Фалсафа ва ҳуқуқ. – 2005. –№2. –Б. 76–80.
11. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқни тушуниш типологияси. // Ж. ТДЮИ илмий мақолалар тўплами. –2006. – №1. – Б. 8-10.
12. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқ тушунчаси ва унинг ижтимоий қиймати. Ўқув қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. –48 б.
13. Исломов З.М. Ҳуқуқ тушунчаси, моҳияти, ижтимоий вазифаси. Ўқув қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2004. –138 б.
14. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқнинг умумназарий муаммолари: ҳуқуқни тушуниш, ҳуқуқий онг ва ҳуқуқ ижодкорлиги.Т.:ТДЮИ,2005. –187б.
15. Исаев М. А. О понятии права и государства в скандинавской доктрине права / М. А. Исаев // Государство и право. – 2004. -№ 3. -С. 64.
16. Кашанина Т.В. Индивидуальное регулирование в правовой сфере // Государство и право. -1992. -№ 1
17. Кудрявцев В.Н. О правопонимании и законности // Государство и право. -1994. -№ 3.
18. Кудрявцева А. В. Актуальные проблемы права России и стран СНГ --2004 (по материалам VI Международной научно-практической конференции, посвященной 75-летию и памяти проф. Юрия Даниловича Лившица) / А. В. Кудрявцева // Государство и право. – 2004. – № 12. – С. 111–116.
19. Лукьянова Е. Г. Основные тенденции развития российского права в условиях глобализации / Е. Г. Лукьянова // Государство и право. -2004. - № 7. -С. 84.
20. Лейст О. Э. Сущность права. Проблемы теории и философии права. – М. : ИКД Зерцало, 2002. – 288 с.
21. Лейст О.Э. Три концепции права // Советское государство и право. -1991. -№ 12.
22. Макарова Е.А. Традиции и обновление в праве: проблемы ценностного подхода (обзор научной конференции) // Государство и право. -1996. -№ 5.
23. Малейн Н.С. Правовые принципы, нормы и судебная практика // Государство и право. -1996. -№ 6.

24. Матузов Н.И. Право в системе социальных норм // Правоведение. -1996. -№ 2.
25. Мушинский В. О. Соотношение политики и права в регулировании социальных интересов // Сов. Государство и право. -1988. -№ 2.
26. Мартышин О. В. Совместимы ли основные типы понимания права? / О. В. Мартышин // Государство и право. -2003. -№ 6. - С. 13.
27. Мальцев В. А. Право как нормативно-деятельностная система / В. А. Мальцев // Правоведение. -2003. -№ 2. -С. 30.
28. Оборотов Ю. Н. Историческое познание права / Ю. Н. Оборотов // Правоведение. -2002. -№ 4. -С. 12.
29. Петрова Л.В. О естественном и позитивном праве. (Критические заметки по поводу учебника С.С.Алексеева) // Государство и право.-1995. -№ 2.
30. Сабуров Н., Нажимов М.К. Хукук: асосий тушунча ва атамалар. – Т.: ТДЮИ, 2002. -25 б.
31. Серегин Н. С. Всероссийская научно-теоретическая конференция "Понимание права", посвященная 75-летию со дня рождения профессора А.Б. Венгерова (1928-1998) / Н. С. Серегин // Государство и право. -2003. -№ 8. -С. 102.
32. Толстик В. А. От плюрализма правопонимания к борьбе за содержание права / В. А. Толстик // Государство и право. -2004. -№9. -С. 13.
33. Честнов И. Л. Правопонимание в эпоху постмодерна / И. Л. Честнов // Правоведение. -2002. - № 2. -С. 20.
34. Черданцев А.Ф. Понятие технико-юридических норм и их роль в формировании общественных отношений // Советское государство и право. -1964. -№ 1.
35. Халфина Р. О. Необходимые условия действительности права // Сов. государство и право. -1990. -№ 3.
36. Явич Л. С. О философии права на XXI век // Правоведение. - 2000. -№ 4. -С. 4–33.

8-мавзу. Ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданият

Мақсади: Ҳуқуқий онг, ҳуқуқий маданият ва ҳуқуқий тарбия тушунчаларини ўзлаштириш ва улар ўртасидаги боғлиқликни ўрганиш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқий онгнинг тузилиши
2. Ҳуқуқий маданият тушунчаси ва унинг элементлари
3. Ҳуқуқий тарбияни амалга ошириш шакллари ва услублари
4. Ҳуқуқий нигилизм тушунчаси ва унинг келиб чиқиш сабаблари

Рефератлар

1. Ҳуқуқ ва ҳуқуқий онг ўртасидаги алоқа
2. Ҳуқуқий онгнинг турлари
3. Ҳуқуқий давлат ва ҳуқуқий маданият
4. Ҳуқуқий тарбия ва ҳуқуқий тарғибот
5. Ҳуқуқий нигилизмнинг келиб чиқиш сабаблари ва уни бартараф этиш йўллари
6. Ҳуқуқий идеализм
7. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданият масалалари

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқий онг тушунчаси, таркибий тузилиши ва турлари
2. Ҳуқуқий онг – ҳуқуқни ривожлантириш, мустаҳкамлаш ва амал қилиш омили сифатида
3. Ҳуқуқий тарбия – ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданиятни юксалтиришнинг зарур шarti
4. Ўзбекистонда фуқаролар ҳуқуқий онги ва маданиятини юксалтиришда “Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий Дастури”нинг аҳамияти

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Ҳуқуқ ва унинг ҳаётда амалга ошиши тўғрисидаги кишиларнинг тасаввурлари ва ҳисларини ифодаловчи ижтимоий

онгнинг бир шакли - бу

- A) ҳуқуқий онг
- B) ахлоқий онг
- C) сиёсий онг
- D) эстетик онг
- E) диний онг

2) Қуйидагиларнинг қайси бири ҳуқуқий онгнинг белгиси эмас?

- A) ҳуқуқий онгда ҳуқуқ билан боғлиқ бўлган жамият ҳаётий ходисаларнинг ифодаланиши
- B) ҳуқуқий онгда юридик тушунчалар ва категориялар воситаси билан ходисаларнинг ифодаланиши
- C) Давлат томонидан расмий мустаҳкамланганлик
- D) Ижтимоий онгнинг бир шакли
- E) Ҳуқуқий онгдаги ворислик

3) Ҳуқуқий маданият даражасига қараб ҳуқуқий онг қайси турларга бўлинади?

- A) илмий, оддий-кундалик, касбий
- B) ижтимоий, шахсий, бадиий
- C) индивидуал, оммавий, ёшлар
- D) ҳуқуқий, назарий, эстетик
- E) шахсий, гуруҳий, профессионал

4) Қуйидаги келтирилган кетма-кетликнинг қайси бири тўғри ифодаланган?

- A) ҳуқуқий онг, ҳуқуқий тарбия ва ҳуқуқий маданият
- B) ҳуқуқий тарбия, ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий маданият
- C) ҳуқуқий маданият, ҳуқуқий тарбия ва ҳуқуқий онг
- D) ҳуқуқий онг, ҳуқуқий маданият ва ҳуқуқий тарбия
- E) тўғри жавоб берилмаган

5) Ҳуқуқий маданиятнинг мазмунини нима ташкил қилади?

- A) ҳуқуқий фаоллик
- B) қонунга риоя қилиш одати
- C) барча жавоблар тўғри
- D) ҳуқуқни билиш
- E) ҳуқуққа муносабат

6) Ҳуқуқий тарбиянинг маҳсулини кўрсатинг?

- A) ҳуқуқий онг
- B) ҳуқуқий мафкура
- C) ҳуқуқий психология
- D) тўғри жавоб берилмаган
- E) барча жавоблар тўғри

7) Ҳуқуқий тарбия билан шуғулланувчи органларни кўрсатинг?

- A) ички ишлар органлари
- B) Прокуратура органлари
- C) фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари
- D) барча жавоблар тўғри
- E) оммавий ахборот воситалари

8) Ҳуқуқий мафкура нима?

- A) жамият ҳодисаларига бўлган муносабатни ақс эттирувчи қарашлар ва тасаввурлар йиғиндиси
- B) инсонларнинг ҳуқуқий ҳис қилиши ва унга бўлган ҳиссий муносабатлари
- C) турли ижтимоий гуруҳларнинг қонунга бўлган ҳиссий муносабатлар йиғиндиси
- D) инсонларнинг ҳуқуқий ҳодисага нисбатан қарашлари ва тасаввурларининг илмий тизими
- E) тўғри жавоб берилмаган

9) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқий маданият кўрсаткичлари ҳисобланмайди?

- A) Ҳуқуқни қўлловчи муассасаларнинг иш даражаси
- B) Адолат, эркинлик талабларига жавоб берувчи қонун ҳужжатлари
- C) Фуқаролар ва мансабдор шахслар ҳуқуқий онгининг даражаси, уларнинг ҳуқуқий кўрсатмаларга риоя қилиш эътиқоди
- D) Жамоатчилик назоратининг мавжудлиги
- E) Тўғри жавоб берилмаган

10) Қуйидагиларнинг қайси бири ҳуқуқий психологиянинг асосини ташкил қилади?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) фаолият мақсади

- С) ҳиссиёт, эмоция
- Д) кайфият, иллюзия
- Е) жамоат манфаати

11) Ҳуқуқий тарбия нима?

- А) Давлат ва жамиятни юқори даражада ривожлантириш учун шахсларнинг қилган онгли юриш – туришидир
- В) Давлат ва жамиятнинг қонунчилиқни, ҳуқуқни ҳурмат қилиш бўйича олиб борадиган тарбиясининг махсус фаолиятидир
- С) Бу шахс ҳуқуқий маданиятининг юқори даражада бўлиши учун олиб борган шахсий фаолиятининг йиғиндисидир
- Д) Тўғри жавоб йўқ
- Е) Бу шахсларнинг юқори даражадаги ҳуқуқий онгли бўлишга интилиши маҳсулидир

12) Ҳуқуқий онг тузилиши қандай элементлардан ташкил топган?

- А) Ҳуқуқий тарбия ва ҳуқуқий руҳият
- В) Ҳуқуқий руҳият ва ҳуқуқий мафкура
- С) Ҳуқуқий ҳатти-ҳаракат ва ҳуқуқий маданият
- Д) Ҳуқуқий маданият ва ҳуқуқий тарбия
- Е) Тўғри жавоб берилмаган

13) Ҳуқуқий маданият турини санаб беринг?

- А) Шахсий, ҳуқуқий ва сиёсий
- В) Барча жавоблар тўғри
- С) Ижтимоий, гуруҳий, якка тартибдаги (индивидуал)
- Д) Доктринал, махсус ва якка тартибдаги
- Е) Касбий, илмий ва ижтимоий

14) Ҳуқуқий маданиятнинг қайси поғонавий турлари мавжуд?

- А) Касбий, мураккаб ва муқобил
- В) Онгли, юқори, ўртаҳол
- С) Оддий, касбий ва илмий
- Д) Илмий, ҳуқуқий ва махсус
- Е) Тўғри жавоб берилмаган

15) Бевосита кундалиқ фаолиятида ҳуқуқий муаммолар билан шуғулланувчи шахслар ҳуқуқий маданият даражаси бўйича қайси

поғонага тааллуқли?

- A) Касбий
- B) Оддий
- C) Махсус
- D) Мутахассис
- E) Илмий

16) Ҳуқуқий онг турларини санаб беринг?

- A) Илмий, бадий ва сиёсий ҳуқуқий онг
- B) Ижтимоий, сиёсий ва маънавий ҳуқуқий онг
- C) Сиёсий, иқтисодий ва ижтимоий ҳуқуқий онг
- D) Индивидуал, гуруҳий, ижтимоий
- E) Тўғри жавоб берилмаган

17) Ўз даражасига кўра ҳуқуқий онг қайси турларга бўлинади?

- A) Умумий, илмий ва касбий
- B) Ҳиссий-эмоционал, эстетик ва этик
- C) Барча жавоб тўғри
- D) Якка тартибдаги, гуруҳий ва оилавий
- E) Умуми-ижтимоий, илмий ва сиёсий

18) Шахсининг ҳуқуқий маданияти тузилиши қандай элементлардан ташкил топган?

- A) Ҳуқуқий психология, ҳуқуқий мафкура, хулоса элементлари
- B) Ҳуқуқий хатти-харакат, ҳуқуқий мафкура ва шахсий фаолият
- C) Ҳуқуқий фаоллик ва шахсий психология
- D) Ҳамма жавоб тўғри
- E) Аҳолининг ҳуқуқий тарбияси юқори даражада ташкил этилганлиги ва ҳуқуқни бажаришга амал қилганлиги

19) Ҳуқуқий тарбияни амалга оширишнинг асосий усулларни кўрсатинг?

- A) ишонтириш ва мажбурлаш
- B) рағбатлантириш ва огоҳлантириш
- C) барча жавоблар тўғри
- D) мажбурлаш ва жавобгарлик
- E) огоҳлантириш ва мажбурлаш

Асосий адабиётлар

1. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Бланкенбург Б. О голландской правовой культуре // Государство и право. -1994. -№ 12.
2. Горбатов Н.А. Правосознание как фактор формирования правового государства // Проблемы формирования правового государства в Беларуси. Минск, 1994.
3. Демидов А.И. Политический радикализм как источник правового нигилизма // Государство и право. -1992. -№ 4.
4. Исломов З.М. Миллий истиклол мафқураси: назарий асослар. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2000. –№1. –Б. 8-9.
5. Исломов З.М. Конституция ва ҳуқуқий маданият. // Ж. Ҳаёт ва қонун. – 2001. – №2. – Б. 3-4.
6. Исломов З.М. // Еще раз о правосознании. - Народное слово. – 3 декабря. –1998.
7. Исломов З.М. // Успех реформ – в правосознании и нравственности. –Народное слово. – 24 ноября. – 1998.
8. Исломов З.М. // Истиклолим – фахрим, шарафим. – Тошкент окшоми. – 26 июня. – 2000.
9. Исломов З.М. // Ҳуқуқий маданият ва Конституция. – Народное слово. – 24 ноября. – 2001.
10. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқнинг умумназарий муаммолари: ҳуқуқни тушуниш, ҳуқуқий онг ва ҳуқуқ

- ижодкорлиги. Т.: ТДЮИ, 2005. – 187б.
11. Кудрявцев И.В. // Тарозининг икки палласи. – Ҳуқуқ. – 7 декабрь. – 2005.
 12. Кудрявцев И.В. Правовая идеология как основа построения гражданского общества. 15 октября 2004. // Илмий– назарий анжуман маъруза матн. –Т.: ТДЮИ, 2004. – С. 92–97.
 13. Кудрявцев И.В. Ҳуқуқий онг, маданият, мафкура. // Ж. Қонун химоясида. – 2004. – №9. – Б. 18–19.
 14. Кудрявцев И.В. Ҳуқуқий мафкура нима? // Ж. Қонун химоясида. – 2005. – № 8. – Б. 30-31.
 15. Кудрявцев И.В. Конституция как торжество идеологии права. // Ж. Ёш олимлар илмий мақолалар тўплами. –2005. – №8. – С. 38-41.
 16. Кудрявцев И.В. Роль правового воспитания в формировании правовой культуры. // Тез.док. Межд. научно-теоретической конф. – 24 октября. – 2004. –Т.: ТГЮИ, 2004. – С. 185-188.
 17. Кудрявцев И.В. Қонун яратиш жараёнида ҳуқуқий онгининг роли. // Илмий–амалий семинар маъруза матн. 20 июль 2005. – Т.: ТДЮИ, 2005. –Б. 28-50.
 18. Кудрявцев И.В. Ҳуқуқий давлат қуришда ҳуқуқий мафкураининг ўрни. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн. 12 октябрь 2005. – Т.: ТДЮИ, 2005. –Б. 111-116.
 19. Лукашева Е. А. Правосознание, правовое воспитание и правовая культура // Сов. государство и право. -1976. -№ 1.
 20. Матузов Н.М. Правовой нигилизм и правовой идеализм как две стороны «одной медали» // Правоведение. -1994. -№ 2.
 21. Попов В. В. Некоторые формы проявления правового нигилизма и пути его преодоления. // Юрист. -2002. -№ 1.
 22. Сабуров Н. Ҳуқуқий маданият ва унга социодинамик ёндашув. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2005. – №2. – Б. 5-7.
 23. Сабуров Н. Ҳуқуқий маданият ва ҳуқуқий ҳулқ – атвор (Синергетик–социодинамик ёндашув масалалари). // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. –2005. – №3. – Б. 11-13.
 24. Сабуров Н. Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш масаласи – долзарб вазифалардан бири. // Илмий анжуман маъруза матн. 12 октябрь 2005. –Т.: ТДЮИ, 2005. – Б. 42-45.
 25. Сабуров Н. Ҳуқуқий онгни шакллантиришда конституциянинг роли // Илмий – назарий анжуман маъруза матн. 3 декабрь 2005. – Т.: ТДЮИ, 2005. – Б. 115–117.

26. Сабуров Н. Ҳуқуқий маданият. //Ж. Ҳаёт ва қонун. – 2000. Б.13-18.
27. Саидов А.Х., Таджиханов У., Тошқулов Ж.Ў. Мустақиллик ва ҳуқуқий мафкура. Т., 1995. -117 б.
28. Семитка А. П. Российская правовая культура: мифологические и социально-экономические истоки // Государство и право. -1992. -№ 10.
29. Семитка А. П. Развитие правовой культуры как правовой прогресс.– Екатеринбург, изд-во УрГЮА 1996.
30. Сафонов В. Г. Понятие правового нигилизма // Государство и право. -2004. -№ 12.
31. Семитко А.П. Русская правовая культура: мифологические и социально-экономические истоки и предпосылки // Государство и право. -1992.- № 10.
32. Туманов В.А. Правовой нигилизм в историко-идеологическом ракурсе // Государство и право.- 1993. -№ 8.
33. Таджиханов У., Саидов А. Ҳуқуқий маданият назарияси. 2-томли. Т.1. –Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 1998. –316 б.
34. Таджиханов У., Саидов А. Ҳуқуқий маданият назарияси. 2-томли. Т.2. –Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 1998. –447 б.
35. Халилов Э.Х. Ижтимоий турмушда ҳуқуқий онгнинг ўрни. Правосознание в структуре общественной жизни.-Т.: Ўзбекистон, 1997. –48 б.
36. Хайитбоев Ф.П. Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтиришнинг назарий-ҳуқуқий асослари. // Илмий-амалий анжуман маъруза матн. 16 июль 2006. –Т.: ТДЮИ, 2006. –248 б. –Б. 197-202.

9-мавзу. Ҳуқуқ нормалари

Мақсади: Ҳуқуқ нормаси тушунчасини ўзлаштириш; унинг тузилиши, турлари ва белгиларини ўрганиш.

Маърузалар

1. Гипотеза, диспозиция, санкция
2. Ҳуқуқ нормаси ва норматив ҳуқуқий акт ўртасидаги нисбат

Рефератлар

1. Ҳуқуқ нормаларини таснифлаш
2. Ҳуқуқ нормасининг белгилари

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқ нормаси тушунчаси ва белгилари
2. Ҳуқуқ нормасининг тузилиши
3. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларда ҳуқуқ нормаларини баён этиш усуллари
4. Ҳуқуқ нормаларининг турлари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Қўллаш усулига кўра санкциянинг қандай турлари мавжуд?

- А) жазоловчи
- В) ҳуқуқни танлаш
- С) барча жавоблар тўғри
- Д) ҳуқуқни муҳофаза қиладиган
- Е) ҳуқуқий ваколат берувчи

2) Санкциянинг қайси тури судга қонунда кўрсатилган бир неча жазодан бирини тайинлаш имконини беради?

- А) мутлоқ аниқ санкция
- В) нисбий аниқ санкция
- С) кумулятив санкция ва нисбий аниқ санкция
- Д) фақат муқобил санкция

Е) Тўғри жавоб берилмаган

3) Барча ижтимоий нормаларга қандай белгилар хос?

А) Ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи восита

В) Мажбурий хулқ-атвор қоидаси

С) Кишилар онгли-иродавий фаолиятининг натижаси

Д) Давлат мажбурлов кучининг таъминланиши

Е) Расмий шаклда ифодаланиш

4) Ҳуқуқий тартибга солиш усулига кўра ҳуқуқ нормалари қандай турларга бўлинади?

А) Императив ва диспозитив

В) Тавсия этадиган ва коллизион

С) Умумий ва маҳаллий миқёсда ҳаракат қилувчи

Д) Декларатив ва дефинитив

Е) Тўғри жавоб берилмаган

5) Қандай нормаларга "Ҳакам нормалар" дейилади?

А) Дефинитив нормаларга

В) Коллизион нормаларга

С) Декларатив нормаларга

Д) Диспозитив нормаларга

Е) Тўғри жавоб берилмаган

6) Ҳаракат доирасига кўра ҳуқуқ нормалари қандай турларга бўлинади?

А) Умумий ва махсус

В) Декларатив ва дефинитив

С) диспозитив ва императив

Д) Умумий ва маҳаллий миқёсда ҳаракат қилувчи

Е) Тўғри жавоб берилмаган

7) Ҳуқуқ нормасининг қайси элементи давлат мажбурлов чораларини кўллашни кўрсатади?

А) фақат диспозиция

В) гипотеза ва санкция

С) барча жавоблар тўғри

Д) фақат гипотеза

Е) фақат санкция

8) Ҳуқуқ нормалари субъектга кўра қандай нормаларга бўлинади?

- A) Умумий ва махсус
- B) Умумий ва маҳаллий миқёсда ҳаракат қилувчи
- C) Диспозитив ва императив
- D) Тавсия этадиган ва коллизия
- E) Декларатив ва дефинитив

9) Норматив ҳуқуқий ҳужжатлар хусусиятига кўра ҳуқуқ нормалари қандай турларга бўлинади?

- A) маълум ва номаълум муддатга амал қилувчи нормалар
- B) моддий ва процессуал нормалар
- C) қонун ости ҳужжатларида белгиланган ва қонун шаклида чиқариладиган нормалар
- D) тартибга солувчи ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи нормалар
- E) императив, диспозитив ва коллизия нормалар

10) Санкция нима?

- A) ҳуқуқий норма бузилган ҳолда ҳуқуқ бузган шахсга қўлланиладиган давлат мажбурлов чорасининг тури ҳисобланади
- B) ҳуқуқий нормаларнинг таркибий унсури бўлиб, унинг диспозицияси амалга ошишини белгиловчи ҳаётий шароит
- C) ҳуқуқ субъектларининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини белгилайди ва уларнинг хатти-ҳаракатлари вариантларини ифодалайди
- D) Барча жавоблар тўғри
- E) ҳуқуқ субъектларининг фақатгина мажбуриятларини белгилайди

11) Гипотеза нима?

- A) Барча жавоблар тўғри
- B) ҳуқуқий норма бузилган ҳолда ҳуқуқ бузган шахсга қўлланиладиган давлат мажбурлов чорасининг тури ҳисобланади
- C) ҳуқуқ субъектларининг фақатгина мажбуриятларини белгилайди
- D) ҳуқуқ нормасининг таркибий унсури бўлиб, ҳуқуқ субъектларининг хатти-ҳаракатлари вариантларини белгилайди
- E) ҳуқуқий норманинг қандай шароитларда ҳаракатга киришини белгиловчи ҳаётий шароитни ифодалайди

12) Диспозиция нима?

- A) ҳуқуқий норманинг қандай шароитларда ҳаракатга кириши ва унинг амалга ошишини белгиловчи ҳаётий шароит
- B) ҳуқуқий норма бузилган ҳолда ҳуқуқ бузган шахсга қўлланиладиган давлат мажбурият чорасининг тури ҳисобланади
- C) Барча жавоблар тўғри
- D) ҳуқуқ субъектларининг ҳуқуқ ва мажбуриятларини ва уларнинг бўлиши мумкин бўлган ҳатти-ҳаракатлари вариантларини белгилайди
- E) ҳуқуқ субъектларининг фақатгина мажбуриятлари белгилайди

13) Санкция қуйидагилардан нимани белгилаб беради?

- A) кимдан, нимани ва қандай олиш керак
- B) ким, нимани ва қачон қилиши керак
- C) ҳуқуқ нормасини бажармасликнинг оқибатлари қандай
- D) ким, нимани ва қандай бериши керак
- E) бу ҳаракатни қайси шароитларда амалга ошириш керак

14) Гипотеза қуйидагиларни белгилаб беради?

- A) ҳуқуқ нормасини бажармасликнинг оқибатлари қандай
- B) бу ҳаракатни қайси шароитларда амалга ошириш керак
- C) ким, нимани ва қандай бериши керак
- D) кимдан, нимани ва қандай олиш керак
- E) ким, нимани ва қачон қилиши керак

15) Ҳуқуқ нормаларига тўғри таъриф берилган қаторни топинг...

- A) Бу жамоа томонидан ўрнатилган ва қафолатланадиган, муҳофаза қилинадиган барча учун мажбурий бўлган хулқ-атвор қоидаларидир
- B) Бу жамоат бирлашмалари томонидан ўрнатилган ва қафолатланадиган, муҳофаза қилинадиган хулқ-атвор қоидаларидир
- C) Бу ижтимоий ташкилотлар томонидан чиқарилган ахлоқ қоидаларидир
- D) Бу давлат томонидан ўрнатилган ва қафолатланадиган, муҳофаза қилинадиган барча учун мажбурий бўлган ахлоқ қоидалари йиғиндиси
- E) Давлат томонидан ўрнатиладиган, кўп марта қўлланишга мўлжалланадиган, умуммажбурий аҳамиятга эга бўлган хулқ атвор қоидалари йиғиндиси

16) Санкциянинг қандай турлари мавжуд?

- A) Тўғри жавоб берилмаган
- B) Тадрижий аниқ, мутлоқ аниқ ва абсолют аниқ
- C) Алтернатив аниқ, чекланган аниқ ва муқобил
- D) Муайян аниқ, нисбий аниқ ва муқобил
- E) Мутлоқ муайян, нисбий муайян ва муқобил

17) Гипотезанинг турларини айтиб беринг?

- A) оддий, мураккаб, муқобил
- B) мутлоқ муайян, муқобил ва нисбий муайян
- C) муқобил, бланкет ва ҳавола этувчи
- D) барча жавоблар тўғри
- E) оддий, тавсифловчи, ҳавола этувчи ва бланкет

18) Диспозиция қуйидагилардан нимани белгилаб беради?

- A) ҳуқуқ нормасини бажармаслигининг оқибатлари қандай
- B) бу ҳаракатни қайси шароитларда амалга ошириш керак
- C) ким, нимани ва қандай бериши керак
- D) кимдан, нимани ва қандай олиш керак
- E) тўғри жавоб берилмаган

19) Ҳуқуқ нормаларини, уларда мустаҳкамланган қоидалар характериға қараб қандай таснифлаш мумкин?

- A) тартибга солувчи ва ҳуқуқни муҳофаза қилувчи нормалар
- B) маълум ва номаълум муддатга амал қилувчи нормалар
- C) ваколат берувчи, тақиқловчи ва мажбурият юкловчи нормалар
- D) императив, диспозитив ва коллизия нормалар
- E) моддий ва процессуал нормалар

Асосий адабиётлар

1. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)– Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.

5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Архипов С.П. Понятие и юридическая природа локальных норм права // Правоведение. -1987. -№ 1
2. Ахмедшаева М.А., Нажимов М.К. Ҳуқуқ нима?. (Рисола). –Т.: ТДЮИ, 2003. –46 б.
3. Алексеева Н. К вопросу об общем понятии права // Государство и право. -1993. -№ 6.
4. Бахрах Л.Н. Действие правовой нормы во времени // Правоведение. -1991. -№ 2.
5. Берг О. В. Некоторые вопросы теории нормы права / О. В. Берг // Государство и право. -2003. - № 4. -С. 19.
6. Власенко Н. А. Коллизионные нормы в советском праве / Н. А. Власенко. – Иркутск : ИрГУ, 1984.
7. Гаджиева А. А. Диспозитивные нормы в уголовном праве / А. А. Гаджиева // Государство и право. -2003. -№ 11. -С. 97.
8. Гайворонская Я. В. К вопросу о понимании правовых и юридических норм // Правоведение. -2001. -№ 3.
9. Горшенев В. М. Нетипичные нормативные предписания / В. М. Горшенев // Советское государство и право. -1978. - № 3. -С. 9.
10. Основин В. С. Особенности конституционных норм // Сов. государство и право. -1979, -№ 4.
11. Ромашов Р. А. Закон, правило, норма, долженствование / Р. А. Ромашов // Правоведение. -2001. - № 6. -С. 13.
12. Малеин Н.С. Правовые принципы, нормы и судебная практика // Государство и право. -1996. -№ 6.
13. Фаршатов И. А. Специализированные и специальные нормы права / И. А. Фаршатов // Государство и право. -2003. -№ 6. -С. 22.
14. Чернобель Г.Т. Формализация норм права // Советское государство и право. -1979. -№ 4.
15. Черданцев А.Ф. Понятие технико-юридических норм и их роль в формировании общественных отношений // Советское государство и право. -1964. -№ 1.

16. Чернобель Г. Т. Структура норм права и механизм их действия (логические аспекты) // Правоведение. -1983. -№ 6.

10-мавзу. Ҳуқуқ шакллари (манбалари)

Мақсади: Ҳуқуқ шакли тушунчасини, мазмунини ва унинг ҳуқуқий тараққиётнинг турли босқичларида ҳамда турли тизимлардаги ўзига хос хусусиятларини ўрганиш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқий прецедент
2. Қонун ҳуқуқнинг манбаси сифатида
3. Юридик доктрина
4. Қонун ости норматив-ҳуқуқий ҳужжатлари

Рефератлар

1. Ҳуқуқ шакли ва миллий ҳуқуқий тизим
2. Ҳуқуқ рецепцияси
3. Ўзбекистон Республикасида ҳуқуқнинг асосий манбалари
4. Норматив-ҳуқуқий ҳужжатларнинг вақт, ҳудуд ва шахсларга нисбатан амал қилиши
5. Норматив шартномалар ҳуқуқнинг шакли сифатида

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқнинг шакли ва манбаси ўртасидаги нисбат
3. Ҳуқуқий прецедент
4. Норматив ҳуқуқий акт: тушунчаси ва турлари
5. Ислон ҳуқуқининг асосий манбалари
6. Халқаро ҳуқуқ нормаларини миллий қонунчиликда имплементация қилиш

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Юридик прецедент нима?

- А) суд ёки маъмурий органнинг бирор бир иш юзасидан чиқарган қарорини келгусида худди шунга ўхшаш ишга нисбатан асос бўлиб хизмат қилиши тушунилади
- В) ўзида ҳуқуқ нормасини мужассамлаштирган қонун ижодкорлиги акти ҳисобланади

- С) барча жавоблар тўғри
- Д) икки ёки ундан ортиқ субъектларнинг келишувидан иборат бўлган ҳуқуқий ҳужжат
- Е) узоқ давр давомида қайтарилиш натижасида юзага келган ва давлат томонидан тасдиқланган ҳатти-ҳаракатлар қондаси

2) Қонун ости актининг турларини кўрсатинг?

- А) Жиноят кодекси, маъмурий кодекс, фуқаролик кодекси
- В) Прокурор санкцияси, суд ҳукми
- С) ИИВ вазири буйруғи, Олий Мажлис қонуни
- Д) Президент фармони, Вазирлар Маҳкамаси қарори
- Е) "Конституция тўғрисида"ги қонун ва Мустақиллик асослари Декларацияси

3) Ўзбекистонда қайси ҳуқуқ шакли амалда?

- А) ҳуқуқий одат
- В) норматив акт
- С) барча жавоблар тўғри
- Д) шариат нормалари
- Е) суд прецеденти

4) Шариатнинг таркибий қисмлари тўғри кўрсатилган қаторни кўрсатинг:

- А) қиёс ва раия
- В) ақида ва тафаккур
- С) ҳадис ва қиёс
- Д) фикҳ асослари
- Е) муомала ва ибодат

5) Англияда Конституция қачон қабул қилинган?

- А) 1878 йилда
- В) умуман қабул қилинмаган
- С) қабул қилинган вақти аниқ эмас
- В) 1786 йилда
- Е) тўғри жавоб берилмаган

6) Актлар ҳуқуқ ижодкорлиги субъектларига кўра қандай турларга бўлинади?

- А) давлат органлари ҳуқуқ ижодкорлик актлари

- В) мансабдор шахсларнинг ҳуқуқ ижодкорлик актлари
- С) барча жавоблар тўғри
- Д) халқнинг ҳуқуқ ижодкорлиги актлари
- Е) тўғри жавоб берилмаган

7) Қуйидагилар ичида қайси бири устувор ҳуқуқий-норматив акт мавқеига эга?

- А) қонун -
- В) қарор
- С) барча жавоблар тўғри
- О) фармойиш
- Е) фармон

8) Ички ишлар идоралари томонидан чиқариладиган норматив актлар турларини кўрсатинг?

- А) буйруқлар, кўрсатмалар, фармойишлар, фармонлар
- В) Буйруқлар ва йуриқномалар
- С) Мурожаатнома, ҳукмлар, низомлар, қарорлар
- Д) Фармонлар, қарорлар, йўриқномалар
- Е) Ҳукм, қарор, кўрсатма ва буйруқлар

9) Асосий ҳуқуқ шакл(манбалари)лари тўлиқ кўрсатилган қаторни кўрсатинг:

- А) суд ёки маъмурий прецедент ва норматив ҳуқуқий акт
- В) ҳуқуқий одат, юридик прецедент, норматив акт, норматив шартнома
- С) одат ҳуқуқи ва норматив акт
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) одат ҳуқуқи, ҳуқуқий одат суд ёки маъмурий прецедент, норматив-ҳуқуқий акт

10) Қонунларнинг юридик кучига кўра турларини кўрсатинг...

- А) Оддий ва мураккаб
- В) Конституциявий қонунлар ва жорий қонунлар
- С) Императив ва диспозитив
- Д) Умумий, махсус ва алоҳида
- Е) Инкорпорацион ва кодификацион

11) Қуйидагилардан қайси бири мусулмон ҳуқуқи манбаларининг асосийси ҳисобланади?

- A) Қуръон
- B) тўғри жавоб берилмаган
- C) Ижмо
- D) Қиёс
- E) Ҳадис

12) Ҳуқуқ шакли (манбаи) тушунчасига тўғри таъриф берилган қаторни топинг?

- A) норматив-ҳуқуқий актларнинг ифода этилиши, таъсир этилиши ва ҳуқуқий муносабатларда акс эттирилиши
- B) ҳуқуқий одат, юридик прецедент, норматив акт ва норматив шартномаларнинг йиғиндиси
- C) барча жавоблар тўғри
- D) фақат инсон манфаатларига хизмат қиладиган норматив ҳуқуқий ҳужжатларнинг йиғиндиси
- E) қонун ва фармонларнинг ижтимоий муносабатларни тартибга солиши

13) Ўзбекистон Республикаси Президенти қандай норматив акт чиқаради?

- A) буйруқ
- B) Низом
- C) Ҳукм
- D) қонун
- E) фармон ва фармойиш

14) Олий юридик кучга эга бўлган норматив-ҳуқуқий актни кўрсатинг?

- A) Қонун
- B) Президент фармони
- C) Жамоат бирлашмаларининг ҳужжатлари
- D) Ҳукумат қарорлари
- E) Маҳаллий ҳужжатлар

15) Суд прецеденти амалда бўлган давлатларни кўрсатинг?

- A) Ўзбекистон, Қирғизистон
- B) Англия, АҚШ, Канада
- C) Германия, Испания
- D) Чехия, Болгария

Е) Россия, Қозоғистон

16) Қуйидаги ҳуқуқ манбаларининг қайсилари мусулмон ҳуқуқи манбаларига тааллуқли эмас?

- А) Ижмо
- В) Қуръон
- С) Ҳадис
- Д) Инжил ва Таврот
- Е) Қиёс

17) Ўзбекистон Республикасининг асосий қонунини кўрсатинг?

- А) Вазир буйруғи
- В) Ўзини-ўзи бошқариш органи қарори
- С) Президент фармонлари
- Д) Конституция
- Е) Ички Ишлар Вазирининг буйруғи

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Берченко А. Я. Еще раз о проблеме права и закона / А. Я. Берченко // Журнал российского права. – 1999. – № 3, 4.
2. Иванов С. А. Основные аспекты соотношения закона и подзаконного нормативного правового акта / С. А. Иванов //

- Государство и право. –2004. – № 8. – С. 23.
3. Иванов С. А. Федеральный закон и нормативный указ Президента России: проблемы взаимоотношений и пути их совершенствования / С. А. Иванов // Государство и право. – 2003. – № 2. – С. 101.
 4. Исаков Н. В. Правовые акты: Общетеоретический аспект исследования / Н. В. Исаков, А. В. Малько, О. В. Шопина // Правоведение. -2002. - № 3. -С. 12.
 5. Лукашевич В. З. Конституционный суд Российской Федерации не может и не должен подменять законодателя / В. З. Лукашевич // Правоведение. – 2001. – № 2.
 6. Муромцев Г.И. Источники права (теоретические аспекты проблемы) // Правоведение. -1992.- № 2.
 7. Максимов А.А. Прецедент как один из источников английского права // Государство и право. -1995. -№ 2.
 8. Малеин Н.С. Правовые принципы, нормы и судебная практика // Государство и право. -1996. -№ 6.
 9. Мукумов З. Основные исторические источники права в Узбекистане (VIII–XIX в. в.). 12.00.01: Автореф. дис. ... д-ра юрид. наук. – Т., 1997. – 34 с.
 10. Морозова Л. А. Еще раз о судебной практике как источнике права / Л. А. Морозова // Государство и право. -2004. -№1. - С. 19
 11. Остроух А. Н. Всероссийская научная конференция "Источники (формы) права: вопросы теории и истории" / А. Н. Остроух // Правоведение. -2002. - № 4.
 12. Ромашов Р. А. Региональное законодательство в современной России / Р. А. Ромашов // Правоведение. -2003. -№2. -С. 14.
 13. Сабуров Н. Халқаро шартномалар Ўзбекистон Республикаси солиқ ҳуқуқининг манбаи сифатида. // Тез.док. межд. круглого стола. 18 апреля 2005. Т.: ТГЮИ, 2005. -С. 71–74.
 14. Свечникова Л.Г. Понятие обычая в современной науке: подходы, традиции, проблемы // Государство и право. -1998. -№ 9.
 15. Сюкияйнен Л.Р. Доктрина как источник мусульманского права. -М., 1986.
 16. Судебная практика как источник права : сборник статей / Б. Н. Топорнин, Э. Серверэн, К. Гюнтер и др. -М. : Юристъ, 2000.

17. Старилов Ю.Н. Административный договор: опыт законодательного регулирования в Германии // Государство и право. -1996. -№ 12.
18. Тихомиров Ю.А. Договор как регулятор общественных отношений // Правоведение. -1990. -№ 3.
19. Урсалова О. В. Из истории правового регулирования коллективных договоров в России / О. В. Урсалова // Правоведение. -2002. -№ 3. -С. 11.
20. Хачатуров Р.Л. Источники права. Тольятти, 1996–1997. Вып. 1–2.

11-мавзу. Ҳуқуқ ижодкорлиги

Мақсади: Ҳуқуқ ижодкорлиги механизмини, унинг турларини; Ўзбекистонда қонунчилик жараёнини ўрганиш; юридик техника тушунчаси ва унинг восита ҳамда услубларини аниқлаш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқ ижодкорлиги тамойиллари
2. Қонун ижодкорлиги-ҳуқуқ ижодкорлигини тури сифатида
3. Юридик техника

Рефератлар

1. Ҳуқуқ ижодкорлиги турлари
2. Референдум ва плебисцит
3. Вето ва уни бартаараф этиш усуллари
4. Юридик тил

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқ ижодкорлиги тушунчаси, турлари ва тамойиллари
2. Юридик техника тушунчаси ва вазифалари
3. Қонун ижодкорлиги жараёни: тушунчаси, принциплари ва босқичлари
4. Ўзбекистонда икки палатали парламент шароитида қонун ижодкорлиги

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлар

- 1) Қандай ҳолларда қонун ўз кучини йўқотади?**
- А) бевосита Президентнинг ташаббуси билан
 - В) амал қилиш муддати тугаганда
 - С) ҳужжатлар мўлжалланган ҳолат ўзгарганда
 - Д) бошқа қонун қабул қилинганда
 - Е) тўғри жавоб берилмаган

2) Норматив-ҳуқуқий актлар қандай тарзда таснифланади?

- A) юридик кучига кўра
- B) таъсир этиш фаолиятига кўра
- C) уларни чиқарган субъектларига кўра
- D) амал қилиш вақтига кўра
- E) барча жавоблар тўғри

3) Қандай ҳолларда қонун ўз кучини йўқотмайди?

- A) бевосита Президентнинг ташаббуси билан
- B) амал қилиш муддати тугаганда
- C) ҳужжатлар мўлжалланган ҳолатнинг ўзагарганда
- D) янги қонун қабул қилинганда
- E) бевосита бекор қилинганда

4) Қуйида келтирилганлардан қайси бирлари қонуности актлари ҳисобланмайди?

- A) буйруқ
- B) фармон
- C) қарор
- D) фармойиш
- E) тўғри жавоб берилмаган

5) Қуйидагилардан қайси бири қонун ости акти ҳисобланади?

- A) Давлат ҳокимияти маҳаллий органларининг ҳужжатлари
- B) вазирликлар ва давлат кўмиталарининг ҳужжатлари
- C) барча жавоблар тўғри
- D) Президентнинг норматив фармонлари
- E) Ҳукумат қарорлари

6) Норматив ҳуқуқий ҳужжатларнинг шахслар доираси бўйича амал қилиши:

- A) Фуқаролиги бўлмаган шахсларга
- B) Ўзбекистон Республикаси фуқароларига
- C) чет эл давлатлари ваколатхоналари вакиллари
- D) барча жавоблар тўғри
- E) Хорижий давлатлар фуқаролари

7) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқ ижодкорлиги функцияларига кирмайди?

- A) қонунлар ва бошқа ҳуқуқий актлар лойиҳасини тайёрлаш
- B) қонунларни татбиқ қилиш
- C) ҳуқуқда ҳал этилмаган жабҳалар (пробел)ни тўлдириб бориш
- D) амалдаги қонунчиликни янгилаш, уни ижтимоий тараққиёт эҳтиёжларига доимо мослаштириб туриш
- E) эскирган ҳуқуқий нормаларни бекор қилиб бориш

8) Ҳуқуқ ижодкорлиги тамойилларини кўрсатинг:

- A) халқчиллик, жазонинг муқаррарлиги, одиллик, фуқароларнинг қонун олдида тенглиги, жамоатчилик
- B) қонунийлик, тенглик, жамоатчилик, ошкоралик, тарихийлик
- C) илмийлик, қонунийлик, демократизм, ошкоралик
- D) айб учун жавобгарлик, илмий профессионализм, демократизм, илмийлик
- E) қонунийлик, тенглик, халқчиллик, ошкоралик

9) Қуйидаги кўрсатилган қаторларнинг қайси бирида Ўзбекистон Республикасида қонунчилик ташаббусига эга бўлган субъектлар тўғри кўрсатилган?

- A) Ўзбекистон Республикаси Президенти, Конституциявий суд, Олий суди, Олий хўжалик суди, вилоят ҳокимлари
- B) Ўзбекистон Республикаси Президенти, давлат ҳокимиятининг олий органи орқали Қорақалпоғистон Республикаси, вилоят прокурорлари
- C) Олий Мажлиси Сенати, Ўзбекистон Республикаси муҳофаа вазири
- D) Ўзбекистон Республикаси Президенти, Қонунчилик палатасининг депутатлари, Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси
- E) Конституциявий суд, Олий суд, Олий хўжалик суди, Бош прокурор, вилоят суди судьялари

10) Прокуратура тўғрисидаги қонуннинг янги таҳрири қачон қабул қилинган?

- A) 2000 йилда қабул қилинган
- B) ҳали қабул қилинмаган
- C) 1999 йилда қабул қилинган
- D) 2001 йилда қабул қилинган
- E) барча жавоблар тўғри

11) Ҳуқуқ ижодкорлиги қандай турларга бўлинади?

- A) Ҳокимлар, олий мажлис депутатлари ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари томонидан амалга ошириладиган ҳуқуқ ижодкорлиги
- B) Референдум ва Президент томонидан амалга ошириладиган ҳуқуқ ижодкорлиги
- C) Ўзбекистон Республикаси Президенти, Қонунчилик палатасининг депутатлари ва жамоатчилик томонидан амалга ошириладиган ҳуқуқ ижодкорлиги
- D) Халқнинг, давлат органлари ва мансабдор шахсларнинг ҳамда ўз-ўзини бошқарув органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги
- E) депутатлар ҳуқуқ ижодкорлиги ва фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари ҳуқуқ ижодкорлиги

12) Референдум нима?

- A) Ўз фикрини билдириш
- B) Умумхалқ овоз бериш
- C) Якка тартибдаги сайлов
- D) Президентни сайлаш
- E) Депутатларни сайлаш

13) Ҳуқуқ ижодкорлигига тўғри таъриф берилган қаторни аниқланг:

- A) давлатнинг олий органлари, мансабдор шахслар томонидан юридик нормалар қабул қилиш, ўзгартириш ва бекор қилиш учун йўналтирилган махсус фаолият тушунилади
- B) ҳокимлар томонидан қарорлар қабул қилишда халқнинг бевосита иштироки демакдир
- C) фақатгина қонунлар чиқариш учун олиб борилган Олий Мажлиснинг махсус фаолияти демакдир
- D) Адлия вазирлигининг қонунлар лойиҳасини тайёрлаши ва уни тизимлаштиришидир
- E) Вазирлар Маҳкамасининг қарорлар ва фармойишлар ижросини таъминлашга қаратилган махсус фаолиятидир

14) Қонунни яратиш босқичларини кўрсатинг?

- A) Қонунчилик ташаббуси, лойиҳани ишлаб чиқиши, қабул қилиниши, Президент томонидан имзоланиши ва матбуотда эълон қилиниши

- В) Қонунчилик ташаббуси, қонун лойиҳасини ишлаб чиқиш, муҳокама қилиш, Президент томонидан имзоланиши ва эълон қилиниши
- С) Қонунчилик ташаббуси, қонун лойиҳасини муҳокама қилиниш, қонунни қабул қилиниши, Президент томонидан имзоланиши ва матбуотда эълон қилиниши
- Д) Қонунчилик ташаббуси, қонунни қабул қилиниши ва матбуотда эълон қилиниши
- Е) Қонунчилик ташаббуси, лойиҳани муҳокама қилиш, қонунни қабул қилиш ва матбуотда эълон қилиш

15) Қонунчилик ташаббусига эга субъектлар ҳуқуқи Ўзбекистон Республикаси Конституциясининг қайси моддасида ўз аксини топган?

- А) 81 модда
- В) 92 модда
- С) 83 модда
- Д) 84 модда
- Е) 82 модда

16) Қайси ҳолатларда Референдум ўтказилмайди?

- А) Ички Ишлар Вазирини лавозимига тайинлашда
- В) Конституцияни қабул қилишда
- С) Давлат аҳамиятига боғлиқ бўлган масалаларни ҳал қилишда
- Д) Президент сайловида
- Е) Олий Мажлис Қонунчилик палатаси депутатларини сайлашда

17) Референдум чақириш ҳуқуқи кимга берилган?

- А) Конституциявий судга
- В) Президентга
- С) Вазирлар Маҳкамасига
- Д) Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига
- Е) Тўғри жавоб берилмаган

18) Юридик техника бу:

- А) қонунчилик техникасини ва ҳуқуқий актларни расмийлаштиришни амалга ошириш усуллари йиғиндиси
- В) тўғри жавоб берилмаган
- С) норматив актларни тизимлаштириш ва кодекслаштиришда қўлланиладиган усуллар йиғиндиси

- D) бу норматив-ҳуқуқий актлар лойиҳасини тайёрлаш, уларни расмийлаштириш, нашр этиш ва тизимлаштириш қоидалари йиғиндиси
- E) бу қонунчилик фаолиятининг сифати, самарадорлиги ва батартиб такомиллаштирилишини амалга ошириш усуллари йиғиндиси

Асосий адабиётлар

1. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Т.: TDYI, 2005. –528 б. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожиқонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Абдурахмонов Ғ. Қонун ижодкорлиги ва қонун тили услуби // Ҳуқуқ–Право–Law. – 2003. – № 1. – Б. 10–14.
2. Азимова Г. Қонун ижодкорлиги // Ҳаёт ва қонун. – 2003. – № 1. – Б. 73.
3. Аҳмедшаева М.А Қонунчилик техникаси ва талаблари. // Илмий-амалий анжуман маъруза матн. 5 август 2005. –Т.:ТДЮИ 2005. – Б. 100-104.
4. Ария С. Язык и стиль процессуальных документов // Рос. Юстиция. -2002. - № 7.
5. Бошно С. В. Влияние судебной практики на законотворчество // Государство и право. -2004. - № 8. -С. 14.
6. Булаков О. Н. Особенности реализации законодательной функций Советом Федерации и верхними палатами европейских государств / О. Н. Булаков // Государство и право. -2004. - № 7. - С. 90.

7. Джамалдинов С. А. Совершенствование механизма принятия и официального обнародования актов в рамках нормотворческой деятельности СНГ / С. А. Джамалдинов // Правоведение. -2003. - № 4.
8. Дубов И.А. Законодательная инициатива. Проблемы и пути совершенствования // Государство и право. -1993. -№ 10.
9. Исломов З.М. Давлат ва ҳуқуқнинг умумназарий муаммолари: ҳуқуқни тушуниш, ҳуқуқий онг ва ҳуқуқ ижодкорлиги.Т.:ТДЮИ, 2005. –187б.
10. Ермаков Д. Н. Законотворческая деятельность администрации президента Аргентины Х. Д. Перрона / Д. Н. Ермаков // Государство и право. -2003. - № 6. -С. 78.
11. Крестьянинов Е.В.Особенности порядка принятия федеральных конституционных законов // Государство и право. -1995. -№ 12.
12. Кудрявцев И.В. Ҳуқуқий экспертиза ва қонунлар сифатини ошириш масаласи. Илмий-амалий анжуман маъруза матн. 15 октябр 2005 йил. – Б. 43-47.
13. Курманов М. М. Участие законодательного (представительного) органа государственной власти субъекта Российской Федерации в федеральном законодательном процессе / М. М. Курманов // Государство и право. - 2004. - № 10. - С. 52–56.
14. Кашанина Т.В. Уйти от монополизма в правотворчестве // Общественные науки и современность. -1992. -№ 2.
15. Кокотов А. Н. Федеральный законодательный процесс: Понятие и структура / А. Н. Кокотов // Правоведение. - 2001. - № 1. - С. 53 – 63.
16. Малков В.П. Опубликование и вступление в силу федеральных законов, иных нормативных правовых актов // Государство и право. -1995. -№ 5.
17. Морозова Л. А. Юридическая техника (обзор материалов научно-методического семинара) // Государство и право. -2000. - №11. -С. 108–120.
18. Морозова Л. А. Юридическая техника (обзор материалов научно-методического семинара) (окончание). // Государство и право. -2000. -№ 12. -С. 85–98.
19. Муҳиддинова Ф. Қонун мукамаллиги – тараққиёт асоси // Ҳаёт ва қонун. -2003. - № 1. -Б. 16–17.
20. Одилқориев Х.Т. Ўзбекистон Республикасида қонун чиқариш жараёни. (Монография). –Т.: Ўзбекистон, 1995. – 208 б.

21. Одилқориев Ҳ. Т. Ўзбекистон қонунчилигини такомиллаштириш концепцияси // Давлат ва ҳуқуқ. -2004. - № 6. -Б. 2–6.
22. Одилқориев Х., Тультеев И.Т. Икки палатали парламент. (Монография). Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2005. –344 б.
23. Саидов А. Х. Кўчимов Ш. Н. Қонунчилик техникаси асослари. – Т.: Адолат, 2001. – 279 б.
24. Соколова А. А. Социальные аспекты понятия "правообразование" // Государство и право. -2004. -№ 7. -С. 79.
25. Скурко Е. В. Метод социально-правового моделирования в решении задач правотворчества / Е. В. Скурко // Государство и право. -2003. -№ 1. -С. 103.
26. Рарог А. И., Грачёва Ю.В. Законодательная техника как средство ограничения судейского усмотрения. // Государство и право. -2002. -№ 11. -С. 93–100.
27. Троицкий В.С., Морозова Л.А. Делегированное законотворчество // Государство и право. -1997. -№ 4.
28. Закон: создание и толкование / под ред. А. С. Пиголкина. – М.: Спарк, 1998. – 283 с.
29. Шорахмедов Ш. Қонун ижодкорлиги // Ҳаёт ва қонун. -2002. - № 2. -Б. 14-15.
30. Уразаев Ш.З. Модель закона: Какой ей быть? –Т.:Фан, 1990.-48 с.
31. Уразаев Ш.З. Власть и закон. –Т.: Фан, 1992. -52 с.
32. Файзиев М.М. Законодательство Республики Узбекистан в человеческом измерении. –Т.: Фан, 1996.
33. Умарова К. Развития законотворческого процесса в Республики Каракалпакстан. Материалы общественной дискуссии. –Нукус, - 2005. -С.39-41.
34. Червонюк В. И. Согласование интересов как вид современных законодательных технологий / В. И. Червонюк, И. В. Гойман-Калинский // Государство и право. - 2004. -№ 8. -С. 30.
35. Ҳасанов А. Ҳуқуқ ижодкорлиги // Ҳаёт ва қонун. -2002. - № 2. - Б. 67.
36. Ҳайдаров Х. Қонун – ҳаракатлантирувчи куч // Ҳаёт ва қонун. - 2002. - № 2. -Б. 62–63.

12-мавзу. Ҳуқуқ тизими

Мақсади: Ҳуқуқ тизими ва қонунчилик тизими тушунчаларини ўзлаштириш; Ўзбекистоннинг ҳуқуқ тизими ва ҳуқуқ тузилишини ўрганиш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқни ҳуқуқ соҳалари ва институтларига ажратиш мезонлари
2. Оммавий ва хусусий ҳуқуқ
3. Халқаро ва миллий ҳуқуқ

Рефератлар

1. Ҳуқуқ тизимининг элементлари
2. Ўзбекистон ҳуқуқ тизимининг соҳаларига тавсиф
3. Моддий ва процессуал ҳуқуқ

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқ тизими тушунчаси ва элементлари
2. Ҳуқуқий тартибга солиш предмети ва методлари-ҳуқуқни соҳаларга ажратишнинг мезони сифатида
3. Ўзбекистонда миллий ҳуқуқ тизимини шакллантириш масалалари
4. Қонунчиликни тизимлаштириш: тушунчаси ва турлари
5. Ўзбекистон ҳуқуқ тизими асосий соҳаларининг тавсифи

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Ҳуқуқ институти тушунчасини аниқланг?

- А) бу ҳуқуқ тизимининг бирламчи унсури бўлиб, у давлат томонидан ўрнатиладиган ҳокимият характериға эға бўлган хатти-ҳаракат қоидасидир
- В) тўғри жавоб берилмаган
- С) соға ва институтларида ташкил топган, илмий изчилликда жойлашган тизимдир

- D) бу бир турдаги ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи юридик нормалар ва ҳуқуқ институтларининг алоҳида мажмуи
- E) бу ҳуқуқий нормаларнинг алоҳида гуруҳи бўлиб, у ижтимоий муносабатларнинг муайян турини тартибга солади

2) Қонун қачон орқага қайтиш кучига эга бўлади?

- A) Қилмишнинг жазога лойиқлигини юмшатадиган ёки тугатадиган ҳолларда
- B) Қонун орқага қайтиш кучига исталган вақтда эга
- C) Барча жавоблар тўғри
- D) Қонун орқага қайтиш кучига эга эмас
- E) Норматив акт бекор қилинганда ёки умуман ижтимоий муносабатларга яроқсиз деб топилганда

3) Инкорпорация нима?

- A) бу амалдаги қонунчилик нормаларини жиддий ўзгартиришлар киритиш орқали янги норматив ҳуқуқий актни яратиш
- B) норматив-ҳуқуқий актларнинг мазмунига ҳеч қандай ўзгариш киритилмасдан алфавит, хронологик, мавзу бўйича ва бошқа тарзда тизимга солиб нашр этилиши
- C) тўғри жавоб берилмаган
- D) бу норматив ҳуқуқий актлар лойиҳасини тайёрлаш, уларни расмийлаштириш, нашр этиш ва тизимлаштириш қоидалари йиғиндисидир
- E) Олий Мажлиснинг қонунларни қабул қилиш, ўзгартириш ва бекор қилишга қаратилган фаолияти

4) Қуйида кўрсатилганлардан қайси бири ҳуқуқ соҳасига тегишли?

- A) Турар жойни ижарага олиш ҳуқуқи
- B) Ойлик маош ҳуқуқи
- C) Субъектив ҳуқуқ
- D) Конституциявий ҳуқуқ
- E) Мажбурият ҳуқуқи

5) Қуйида кўрсатиб ўтилганлардан қайси бири инкорпорацияга тааллуқли?

- A) Барча жавоблар тўғри
- B) "Фуқаролик тўғрисида"ги қонун

- C) Қонунлар мажмуи
- D) Меҳнат кодекси
- E) "Табиатни муҳофаза қилиш тўғрисида"ги қонун

6) Ҳуқуқ тизими тушунчасини таърифланг?

- A) бу ҳуқуқ тизимининг бирламчи унсури бўлиб, у давлат томонидан ўрнатиладиган ҳокимият характериға эға бўлган хатти-ҳаракат қоидасидир
- B) тўғри жавоб берилмаган
- C) Соға ва институтларидан ташкил топган, ичдан мослаштирилган ҳуқуқ тузилиши
- D) бу бир турдаги ижтимоий муносабатларни тартибға солувчи юридик нормалар ва ҳуқуқ институтларининг алоҳида мажмуи
- E) бу ҳуқуқий нормаларнинг алоҳида гуруҳи бўлиб, у ижтимоий муносабатларнинг муайян турини тартибға солади

7) Фақат ҳуқуқ соҳалари келтирилган вариантни топинг...

- A) Жиноий, маъмурий, сиёсий ва иқтисодий ҳуқуқ
- B) Маъмурий, конституциявий, оила, фуқароларнинг илм олиш ҳуқуқи
- C) Конституциявий, маъмурий, жиноий, фуқаролик ҳуқуқи
- D) Меҳнат қилиш, илм олиш, дам олиш, сайлов, ижтимоий таъминот ҳуқуқи
- E) Маъмурий, жиноий, сайлов, оила ҳуқуқи, ижтимоий таъминотға эға бўлиш ҳуқуқи

8) Қуйида кўрсатилиб ўтилганлардан қайси бири кодификацияға киради?

- A) ИИВда оддий, ўрта ва бошлиқлар таркибида хизмат ўташ тўғрисидаги низом
- B) Ўзбекистон Республикаси қонунлар мажмуи
- C) Ҳуқуқий муносабатларни тартибға солувчи барча ҳуқуқий ҳужжатлар
- D) Президент фармон ва фармойишлари йиғиндиси
- E) Фуқаролик, меҳнат, жиноят кодекслари

9) Ҳуқуқ соҳаси тушунчасини таърифланг?

- A) Бир неча бир хилдаги нормалар йиғиндиси бўлиб, уларнинг ҳар бири ижтимоий муносабатларни тартибга солишни асосий мақсад қилиб олган
- B) Ички яхлитлиги ва ўзаро мувофиқлиги билан ажралиб турадиган муайян тизим
- C) Жамият ҳаётининг маълум соҳасидаги ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи ўзаро боғлиқ юридик нормаларнинг йиғиндиси
- D) Турли-туман лекин ўзаро мустақкам алоқада бўлган ҳуқуқ соҳаларининг йиғиндиси
- E) Ҳуқуқнинг ижтимоий муносабатларга таъсир кўрсатишга ёрдамлашадиган йўллари, усуллари ва воситаларининг йиғиндиси

10) Ҳуқуқ институти тушунчасини таърифланг?

- A) Бу ўзаро боғланган бир турдаги ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи ҳуқуқий нормалар гуруҳидан иборат
- B) Бу ҳуқуқ тизимининг энг асосий, дастлабки элементи бўлиб, энг асосий аҳамиятга эга
- C) Барча жавоблар тўғри
- D) Бу ўзаро боғлиқликда бўлган ҳуқуқ соҳаларининг йиғиндисидан иборат
- E) Бу ҳуқуқ тизимининг асосий қисми ва мустақил бўғинидир

11) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқ тизимини қисмлари ҳисобланади?

- A) Ҳуқуқ институтлари ва ҳуқуқ соҳалари
- B) Ҳуқуқ нормалари ва ҳуқуқ институтлари
- C) Ҳуқуқ нормалари, ҳуқуқ институтлари ва ҳуқуқ соҳалари
- D) Ҳуқуқ тизими ва ҳуқуқ элементлари
- E) Ҳуқуқ соҳалари ва ҳуқуқ нормалари

12) Ҳуқуқ нормаси тушунчасини аниқланг?

- A) бу бир турдаги ижтимоий муносабатларни тартибга солувчи юридик нормалар ва ҳуқуқ институтларининг алоҳида мажмуи
- B) бу ҳуқуқий нормаларнинг алоҳида гуруҳи бўлиб, у ижтимоий муносабатларнинг муайян турини тартибга солади
- C) тўғри жавоб берилмаган

- D) бу ҳуқуқ тизимининг дастлабки элементи бўлиб, у давлат томонидан ўрнатилади ва ҳамма учун мажбурий бўлади
- E) соҳа ва институтларидан ташкил топган, ичдан мослаштирилган ҳуқуқ тузилиши

13) Кодекс -бу:

- A) давлат тузилмаларининг ташкил этилиш тартибини, вазифаси ва ваколатларини белгиловчи акт
- B) тизимлаштиришнинг бир тури бўлиб, бунда норматив-ҳуқуқий актларнинг мазмунига ҳеч қандай ўзгариш киритилмасдан алфавит тарзда тизимга солинади
- C) бу муайян қонунни қисм, бўлим, боб ва моддаларга тақсимлаган қонунга айтилади
- D) тўғри жавоб берилмаган
- E) бошқарувнинг у ёки бу соҳасидаги муайян идора, вазирлик ва ташкилотлар фаолиятини тартибга солувчи нормаларни ўзида акс эттирувчи акт

14) Устав - бу:

- A) норматив-ҳуқуқий актларнинг мазмунига ўзгариш киритилмасдан алфавит тарзда тизимга солиниши
- B) бошқарувнинг у ёки бу соҳасидаги муносабатларни тартибга солувчи нормаларни акс эттирувчи актга Устав дейилади
- C) бу муайян ҳуқуқ (қонунчилик) соҳасидаги устувор нормаларни ифода этувчи қонун
- D) тўғри жавоб берилмаган
- E) жамоат бирлашмаларининг ташкил этилиш тартибини ва ваколатларини белгиловчи акт

15) Низом -бу:

- A) қонунлар, фармонлар, ҳукумат қарорлари, фармойишларнинг алфавит тарзида тизимга солиниши
- B) идора, вазирлик ва ташкилотлар фаолиятини тартибга солувчи нормаларни ўзида акс эттирувчи акт
- C) давлат тузилмалари ташкил этилиш тартибини, тузилиши, функциялари ва ваколатларини белгиловчи актга Низом дейилади
- D) бу муайян ҳуқуқ (қонунчилик) соҳасидаги устувор нормаларни ифода этувчи, мужассамлаштирувчи қонун
- E) тўғри жавоб берилмаган

16) Кодификация (кодекслаштириш) нима?

- А) норматив-ҳуқуқий актларнинг мазмунига ҳеч қандай ўзгариш киритилмасдан алфавит, хронологик, мавзу бўйича ва бошқа тарзда тизимга солиб нашр этилиши
- В) тўғри жавоб берилмаган
- С) бу муайян қонунни қисм, бўлим, боб ва моддаларга тақсимлаган ҳолда тизимлаштиришга айтилади
- Д) бу амалдаги қонунчилик нормаларини чуқур ва ҳар томонлама қайта ишлаш орқали янги, мажмуи, тизимлаштирилган норматив ҳуқуқий акт яратиш
- Е) норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни нашр этиш ва аҳолига етказиш бўйича олиб бориладиган давлат фаолияти

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий кўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Абдурахмонов Я.А. Ҳуқуқ тизими: тушунчаси, таркибий қисмлари. (Рисола) –Т.: ТДЮИ, 2005. – 44 б.
2. Байтин М. И. Система права: к продолжению дискуссии / М. И. Байтин, Д. Е. Петров // Государство и право. – 2003. – № 1. – С. 25.
3. Бельский К.С. О предмете системы науки административного права // Государство и право. 1998. № 3.

4. Бобылев А.И. Современное толкование системы права и системы законодательства // Государство и право. 1998. № 2.
5. Братусь С.Н. Отрасль советского права: понятие, предмет, метод // Советское государство и право. 1979. № 11.
6. Гинзбург Дж. Соотношение международного и внутреннего права в СССР и России // Государство и право. 1994. № 3.
7. Горбунова О.Н. Финансовое право в системе российского права (Актуальные проблемы) // Государство и право. 1995. № 2.
8. Газье А. Публичное право Франции и России / А. Газье // Правоведение. – 2003. – № 3.
9. Кононов А. А. Общенаучная концепция системы права / А. А. Кононов // Правоведение. – 2003. – №3.
10. Кроткова Н. В. Система права субъектов Российской Федерации: проблемы становления и развития (Межрегиональная научно-практическая конференция) / Н. В. Кроткова // Государство и право. – 2003. – № 7. – С. 99.
11. Кузьменко А. В. "Системный взгляд" на систему права / А. В. Кузьменко // Правоведение. – 2003. – № 3.
12. Киримова Е. А. Правовой институт (теоретико-правовое исследование). 12.00.01: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов, 1998. – 23 с.
13. Литягин Н. Н. Ревизия и систематизация законодательства / Н. Н. Литягин // Государство и право. – 2003. – № 4. – С. 26.
14. Мозолин В. П. Система российского права (Доклад на Всероссийской конференции 14 ноября 2001 г.) / В. П. Мозолин // Государство и право. – 2003. – № 1. – С. 107.
15. Нажимов М.К. Конституция – хуқуқ тизимининг асоси. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн. 2 декабр 1996. –Т.: Адолат, 1996. – Б. 124-127.
16. Попондопуло В. Ф. Система общественных отношений и их правовые формы: к вопросу о системе права / В. Ф. Попондопуло // Правоведение. – 2002. – № 4.
17. Поленина С.В. Взаимодействие системы права и системы законодательства в современной России // Государство и право. 1999. № 9.

13-мавзу. Ҳуқуқий муносабатлар

Мақсади: Ҳуқуқий муносабатларнинг мазмунини ва унинг элементларини ўрганиш

Маърузалар

1. Ҳуқуқий муносабатларининг субъектлари
2. Субъектив ҳуқуқ ва юридик мажбурият
3. Юридик фактлар ва уларни таснифлаш

Рефератлар

- 1 Ҳуқуқий муносабатлар ижтимоий муносабатларнинг шакли сифатида
2. Ҳуқуқий нормалар ва ҳуқуқий муносабатлар
3. Ҳуқуқ лаёқати ва муомала лаёқати
4. Ҳуқуқий муносабатларнинг вужудга келиши, ўзгариши ва бекор бўлиш асослари

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқий муносабатларнинг вужудга келиш асослари
2. Ҳуқуқий муносабат тушунчаси, белгилари ва турлари
3. Ҳуқуқий муносабатларнинг таркиби
4. Ҳуқуқий муносабатларнинг субъектлари
5. Ҳуқуқий муносабатларнинг объектлари
7. Ҳуқуқдаги презумпциялар ва фикциялар

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Қандай ҳуқуқий муносабатларга конституциявий ҳуқуқий муносабатлар дейилади?
- А) Барча жавоблар тўғри
 - В) Бундай ҳуқуқий муносабатларда бир тараф аниқ маълум бўлади
 - С) Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари амалга ошириладиган ҳуқуқий муносабатлар
 - Д) барчага мажбурият юкловчи муносабатларга айтилади

Е) Конституциявий нормалар асосида вужудга келувчи муносабатлар тушунилади

2) Инсон қачондан бошлаб ҳуқуқий лаёқатга эга бўлади?

- А) 16 ёшга тўлиши билан
- В) Ҳарбий хизматга чақирилиши билан
- С) муомала лаёқатига эга бўлиши билан
- Д) бир ёшга кирганда
- Е) Туғилиши билан

3) Ҳуқуқий муносабатлар объекти - бу:

- А) субъектив ҳуқуқ ва юридик мажбуриятлар эгаси бўлган инсонлар ёки ташкилотдир
- В) барча жавоблар тўғри
- С) Ҳуқуқий муносабат субъектларининг ҳаракати қаратилган нарса
- Д) ҳуқуқ ва мажбуриятларга эга бўлган инсонлар
- Е) ўз-хатти-ҳаракатлари билан муайян неъматлар яратувчи иштирокчилари

4) Ҳуқуқий муносабатлар субъектлари - бу:

- А) муомалага лаёқатсиз инсонлар
- В) фақат юридик шахслар
- С) барча жавоблар тўғри
- Д) субъектларининг хатти-ҳаракати қаратилган нарса
- Е) ҳуқуқ, муомала ва деликт лаёқатига эга бўлган шахслар

5) Қандай ҳуқуқий муносабатларга мутлоқ ҳуқуқий муносабатлар дейилади?

- А) Конституциявий нормалар асосида вужудга келувчи муносабатлар
- В) маъмурий ҳуқуқий муносабатлар
- С) ҳуқуқий муносабатларда барча тарафлар аниқ бўлади
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари амалга ошириладиган нисбий ҳуқуқий муносабатлар

6) Қандай ҳуқуқий муносабатларга нисбий ҳуқуқий муносабатлар дейилади?

- А) Конституциявий нормалар асосида вужудга келувчи муносабатлар
- В) ҳуқуқий муносабат субъектларининг фақатгина бири аниқ бўлади

- C) ҳуқуқ ва эркинликлар амалга ошириладиган ҳуқуқий муносабатларга айтилади
- D) Бундай ҳуқуқий муносабатларда барча иштирокчилар аниқ бўлади
- E) Барча жавоблар тўғри

7) Ҳуқуқ соҳаларига кўра ҳуқуқий муносабатлар қандай турлар мавжуд?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) фуқаровий-ҳуқуқий, жиноий-ҳуқуқий, ва маъмурий-ҳуқуқий ҳуқуқий муносабатлар
- C) коллегиял ва индивидуал ҳуқуқий муносабатлар
- D) авторитар ва тоталитар ҳуқуқий муносабатлар
- E) императив ва диспозитив

8) Ҳуқуқий муносабат -бу:

- A) ҳуқуқ билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар
- B) ахлоқ билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар
- C) одат нормалари билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар
- D) сиёсий нормалар билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатлар
- E) инсонлар ўртасидаги муносабат бўлиб, бу уларнинг фаолияти, ҳуқуқ атвори билан боғлиқ

9) Юридик шахс мақомини олиш учун қўйиладиган талаб:

- A) Адлия вазирлигида рўйхатдан ўтиш
- B) барча жавоблар тўғри
- C) ўз низомига эга бўлиш
- D) штамп ва муҳрга эга бўлиш
- E) банкда ҳисоб-рақамини очиш

10) Жиноий ҳуқуқий муносабатнинг субъекти неча ёшдан ҳисобланади?

- A) 14 ёшдан
- B) 16 ёшдан
- C) 15 ёшдан
- D) 17 ёшдан
- E) 13 ёшдан

11) Қандай ҳуқуқий муносабатларга маъмурий ҳуқуқий муносабатлар дейилади?

- A) Бундай ҳуқуқий муносабатларда бир тараф аниқ маълум бўлади
- B) Конституциявий нормалар асосида вужудга келувчи муносабатлар тушунилади
- C) Барча жавоблар тўғри
- D) маъмурий ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинадиган ижтимоий муносабатларга айтилади
- E) тўғри жавоб берилмаган

12) Ҳуқуқий муносабатларнинг тугашига сабаб бўлувчи ҳолатни кўрсатинг?

- A) юкланган мажбуриятлар бажарилмаганда
- B) муомала лаёқатини йўқотганда
- C) жиноят содир этганда
- D) субъектнинг никоҳга киришиши сабабли
- E) бошқа давлатнинг фуқаролигини олганда

13) Қандай шахсларга нисбатан ўлим жазоси қўлланилмайди?

- A) бевақт ота-онасидан ажраган шахсларга нисбатан
- B) биринчи марта жиноят содир қилган шахсга нисбатан
- C) тўғри жавоб берилмаган
- D) 18 ёшга тўлмаган шахсларга ва аёлларга нисбатан
- E) маст ҳолда жиноят содир этган шахсларга нисбатан

14) Фуқаро меҳнат ҳуқуқий муносабатларига неча ёшдан бошлаб киришиши мумкин?

- A) фақат 18 ёшдан
- B) 16 ёшдан
- C) фақат 14 ёшдан
- D) 15 ёшдан
- E) тўғри жавоб берилмаган

15) Ҳуқуқий муносабатларни вужудга келишига, ўзгаришига ва бекор бўлишига сабаб бўлувчи ҳолат:

- A) Юридик фактлар
- B) субъектив ҳуқуқ
- C) муомала лаёқати
- D) ҳуқуқий муносабат

Е) юридик бурчлар

16) Фуқаро меҳнат ҳуқуқий муносабатларига неча ёшдан бошлаб киришиши мумкин?

А) фақат 18 ёшдан

В) 16 ёшдан

С) фақат 14 ёшдан

Д) 15 ёшдан

Е) алоҳида ҳолларда 17 ёшдан

17) Қайси субъектлар бир-бири билан ўзаро ҳуқуқий муносабатларга киришади?

А) Ташкилот билан фуқаро

В) Фуқаро билан давлат

С) Ташкилот билан давлат

Д) Фуқаро билан фуқаро

Е) Барча жавоблар тўғри

18) Ҳуқуқий муносабатнинг асосий элементларини кўрсатинг...

А) Ҳуқуқий муносабатларнинг объекти

В) Ҳуқуқий муносабатларнинг субъекти

С) Субъектив ҳуқуқ ва юридик мажбурият

Д) Барча жавоблар тўғри

Е) тўғри жавоб берилмаган

19) Қайси орган фуқароларни ҳуқуқий муносабатларда қатнашиш ҳуқуқидан маҳрум қилиш ҳуқуқига эга?

А) прокуратура органлари

В) қонун чиқарувчи орган

С) фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари

Д) суд органлари

Е) тўғри жавоб берилмаган

20) Инсонларнинг хатти-ҳаракатлари қандай таснифланади?

А) Ҳуқуқий ва ҳуқуққа зид ҳаракатлар

В) Ҳодисалар ва воқеалар

С) Ҳуқуқий хатти-ҳаракатлар ва воқеалар

Д) Ҳодиса ва ҳуқуқий ҳаракатлар

Е) ҳуқуқий ҳатти-ҳаракат ва моддий неъматлар

21) Қачон фуқаролар тўлиқ муомала лаёқатига эга бўладилар?

- A) Меҳнат фаолиятини бошлаганда
- B) Фуқаролик паспортини олганидан сўнг
- C) Ҳарбий хизматни ўтагандан сўнг
- D) 18 ёшга тўлгандан
- E) Инсон туғилиши билан

Асосий адабиётлар

1. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий кўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожиҳонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Барабаш А. О некоторых свойствах трудового правоотношения / А. Барабаш // Государство и право. – 2003. – № 12. – С. 21.
2. Бараненков В. В. Понятие юридического лица в современном гражданском праве России / В. В. Бараненков // Государство и право. – 2003.– № 11. – С. 53.
3. Городов О. А. Информация как объект гражданских прав / О. А. Городов // Правоведение. – 2001. – № 5.
4. Зуев А. Е. Фидуциарные правоотношения: Международная практика и российское право: вопросы модальности в праве / А. Е. Зуев // Правоведение. – 2003. – №2.
5. Исаков В. Б. Юридические факты в российском праве / В. Б. Исаков. – М. : Юридический Дом «Юстицинформ», 1998.
6. Коробченко В. В. Трудовые правоотношения: Теоретические проблемы и современные научные подходы / В. В. Коробченко //

- Правоведение. – 2002. – № 1.
7. Малеина М. Н. Правовая природа и основания правоотношений "вуз - студент" / М. Н. Малеина // Правоведение. – 2002.– № 3.
 8. Мотовиловкер Е. Я. Интерес как сущностный момент субъективного права: Цивилистический момент / Е. Я. Мотовиловкер // Правоведение. – 2003. – № 4.
 9. Мышкин Б. В. Содержание налоговой правосубъектности сторон налоговых правоотношений / Б. В. Мышкин // Государство и право. – 2004.– № 5. – С. 97.
 10. Пятков Д. В. Акты государственных органов и органов местного самоуправления как основание возникновения гражданских правоотношений / Д. В. Пятков // Государство и право. – 2004. – № 8. – С.50.
 11. Эгамбердиев Э. Э. Фуқаролик процессуал ҳуқуқий муносабатлар: Ўқув қўлланма. – Т.: Адолат, 2000. – 76 б.

14-мавзу. Ҳуқуқни амалга ошириш

Мақсади: Ҳуқуқни амалга ошириш ва қўллаш тушунчаларини ўзлаштириш; ҳуқуқ нормаларини амалга ошириш шакллари ва қўллаш актларини ҳамда ҳуқуқдаги бўшлиқ ва коллизияларни ўрганиш

Маърузалар

1. Ҳуқуқни амалга ошириш шакллари
2. Ҳуқуқни қўллаш босқичлари
3. Қонун аналогияси ва ҳуқуқ аналогияси
4. Коллизия тушунчаси ва турлари
5. Ҳуқуқни қўллаш актлари

Рефератлар

1. Ҳуқуқни қўллаш-ҳуқуқни амалга ошириш шакли сифатида
2. Ҳуқуқни қўллаш акти ва норматив ҳуқуқий акт
3. Ҳуқуқдаги бўшлиқ сабаблари
4. Юридик конфликтология

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқни амалга ошириш тушунчаси ва шакллари
2. Ҳуқуқни қўллаш: тушунчаси, босқичлари ва турлари
3. Ҳуқуқдаги бўшлиқ: тушунчаси, сабаблари ва бартараф этиш йўллари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Ҳуқуқни амалга ошириш тушунчасини беринг?
- А) субъект томонидан ҳуқуқ меъёрлари берган имкониятлардан фойдаланиш
- В) тўғри жавоб берилмаган
- С) тегишли давлат органларининг ҳуқуқ меъёрлари талабларини амалга оширишга қаратилган фаолияти

- D) ҳуқуқ меъёрларида кўрсатилган ҳуқуқ субъектларининг реал фаолиятида ва ўзини тутишда мужассам бўлиши
- E) ҳуқуқ субъектларнинг ҳуқуқ меъёрлари томонидан ман этилган ҳаракатларни амалга оширмасликлари

2) Ҳуқуқ нормаларини қўллаш - бу:

- A) Бу ҳуқуқ нормаларида белгиланган мажбуриятларни бажариш ва ҳуқуқ нормалари ман этган ҳаракатларни содир этмаслик
- B) Барча жавоблар тўғри
- C) Бу одатда, ҳаётга татбиқ этиш билан боғлиқ бўлган мажбурият юқловчи қонунларни фаол ҳаракатлар билан бажариш
- D) ҳуқуқий муносабатлар қатнашчиларининг ўз ҳуқуқларидан фойдаланиши
- E) ваколатли органлар ёки мансабдор шахслар томонидан индивидуал қарорни тайёрлаш ва уни қабул қилиш билан боғлиқ бўлган ҳокимият фаолиятидир

3) Ҳуқуқий нормаларидан фойдаланиш - бу:

- A) бу маълум юридик ишлар бўйича юридик фактлар ёки муайян ҳуқуқ нормаларига асосланиб чиқарилган қарор
- B) Бу одатда, ҳаётга татбиқ этиш билан боғлиқ бўлган мажбурият юқловчи қонунларни фаол ҳаракатлар билан бажариш
- C) ижтимоий муносабатлар қатнашчиларининг тегишли нормаларда назарда тутилган ҳуқуқларидан фойдаланиши
- D) Бу ҳуқуқ нормаларида белгиланган мажбуриятларни бажариш ва ҳуқуқ нормалари ман этган ҳаракатларни содир этмаслик
- E) Барча жавоблар тўғри

4) Ҳуқуқий нормаларни бажариш:

- A) нормаларни татбиқ этиш билан боғлиқ бўлган мажбурият юқловчи қонунларни фаол ҳаракатлар билан бажариш
- B) ҳуқуқ нормалари ман этган ҳаракатларни содир этмаслик
- C) тегишли нормаларда назарда тутилган ҳуқуқлардан фойдаланиш
- D) ваколатли органлар томонидан индивидуал қарорни тайёрлаш ва уни қабул қилиш билан боғлиқ бўлган ҳокимият фаолиятидир
- E) барча жавоблар тўғри

5) Субъектларнинг ҳуқуқий ҳолати бўйича ҳуқуқни амалга ошириш шаклини топинг...

- A) мажбурий ва ўз хоҳиши бўйича
- B) тўғри жавоб берилмаган
- C) актив ва пассив
- D) индивидуал ва коллектив
- E) фуқаровий-ҳуқуқий ва маъмурий-ҳуқуқий

6) Қонунни амалга ошириш актларини кўрсатинг...

- A) ҳуқуқий одат ва суд ҳукми
- B) сиёсий-партиявий қарор ва вазир қарори
- C) Президент фармонлари ва ҳукумат фармойишлари
- D) диний меъёр, ҳоким қарори
- E) барча жавоблар тўғри

7) Ҳуқуқий нормаларга риоя қилиш нима?

- A) Барча жавоблар тўғри
- B) ижтимоий муносабатлар қатнашчиларининг тегишли нормаларда назарда тутилган ҳуқуқларидан фойдаланиш
- C) бу маълум юридик ишлар бўйича юридик фактлар ёки муайян ҳуқуқ нормаларга асосан қарор қабул қилиш
- D) ҳуқуқ нормаларида белгиланган мажбуриятларни бажариш ва ҳуқуқ нормалари ман этган ҳаракатларни содир этмаслик
- E) Бу одатда, ҳаётга татбиқ этиш билан боғлиқ бўлган мажбурият юқловчи қонунларни фаол ҳаракатлар билан бажариш

8) Ҳуқуқни қўллашнинг асосий босқичларини санаб беринг?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) кўрилаётган юридик ишга мос келадиган ҳуқуқ нормасини топиш
- C) юридик кучга эга бўлган тегишли қарор-ҳуқуқни қўллаш актини чиқариш
- D) ҳуқуқ нормаси билан тартибга солиниши лозим бўлган юридик ишнинг фактик томонини ўрганиш
- E) кўрилаётган юридик ишга мос келадиган ҳуқуқ нормасини таҳлил қилиш ва татбиқ этиш

9) Ўрнатилган ҳуқуқий нормаларни бажаришда фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари қандай ролни бажаради?

- A) фуқаролар билан яқка тартибда суҳбат олиб боради

- В) Ҳуқуқ-тартиботни бузувчи шахсларга нисбатан баъзи ижтимоий таъсир чораларини қўллайди
- С) Ҳуқуқ нормаларини норасмий шарҳлаш учун юристларни таклиф қилади
- Д) Барча жавоблар тўғри
- Е) Давлат органлари билан ҳамкорликда иш олиб боради

10) Ўрнатилган ҳуқуқий нормани таъминлаш ва қўриқлашда қайси усуллар қўлланилади?

- А) Ишонтириш ва мажбурлаш
- В) Тушунтириш ва рағбатлантириш
- С) Тушунтириш ва ишонтириш
- Д) Рағбатлантириш ва мажбурлаш
- Е) Жазолаш ва зўрлаш

11) Ҳуқуқий нормани татбиқ этишдан асосий мақсад нима?

- А) Халқ фаровонлигини юксалтириш
- В) Ижтимоий муносабатларни тартибга солиш
- С) Барча жавоблар тўғри
- Д) Фуқароларни ҳуқуқларини ҳимоя қилиш
- Е) Жамиятда қонун устуворлигини таъминлаш

12) Ҳуқуқни татбиқ этувчи субъектлар фаолияти характерига кўра ҳуқуқни татбиқ этиш шакллари кўрсатинг...

- А) ҳуқуқий норма талабларини бажариш
- В) ҳуқуқ нормасини қўллаш
- С) ҳуқуқ нормасига риоя қилиш
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) ҳуқуқ нормасидан фойдаланиш

13) Ҳуқуқни қўллаш актларининг субъектга кўра турлари...

- А) давлат бошқарув органлари актлари
- В) давлат ҳокимияти органлари актлари
- С) фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари актлари
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) суд органлари актлари

14) Ҳуқуқни қўллаш актларининг ҳуқуқий таъсир этиш характерига кўра қандай турлари мавжуд?

- A) тартибга солувчи ва қўриқловчи
- B) диспозитив ва муқобил
- C) барча жавоблар тўғри
- D) умумий ва махсус
- E) асосий ва ёрдамчи

15) Ҳуқуқ нормаларини татбиқ қилиш шаклларини кўрсатинг...

- A) риоя қилиш, шарҳлаш ва ҳуқуқни татбиқ қилиш
- B) риоя қилиш, бажариш, фойдаланиш, ҳуқуқни қўллаш
- C) ўрганиш, бажариш ва амалга ошириш
- D) ҳуқуқий онг, фойдаланиш ва ҳуқуқни татбиқ қилиш
- E) тўғри жавоб берилмаган

16) Ҳуқуқ нормасини татбиқ этишга тўғри таъриф берилган қаторни топинг:

- A) Тўғри жавоб йўқ
- B) Бу фуқароларни ҳуқуқий онги ва маданиятини ошириш учун давлат томонидан ҳуқуқ нормасини қўллаш
- C) ҳуқуқ нормаларини қўллаш, ҳуқуқий норма талабларини бажариш ва уларга риоя қилиш ва қўллаш
- D) Ҳуқуқни энг юқори даражага кўтариш орқали эришган натижанинг маҳсули
- E) Бу яратилган ҳуқуқ нормасини амалиётга татбиқ қилиш, ижтимоий муносабатларни тартибга солишда синаб кўриш

Асосий адабиётлар

1. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд.

- Хуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва хуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Бабич И. Л. Особенности правовой практики на Северном Кавказе (На примере Кабардино-Балкарии) / И. Л. Бабич // Государство и право. –2003. – № 12. – С. 14.
2. Баландин В. Н. О видах юридического процесса / В. Н. Баландин // Правоведение. -2002. -№ 4. -С. 32.
3. Бахрах Л.Н. Действие правовой нормы во времени // Правоведение. -1991. -№ 2.
4. Венгеров А.Б. Прямое действие Конституции // Общественные науки и современность. -1995. -№ 5.
5. Вязов А. Л. Принцип справедливости в современном российском праве и правоприменении (теоретико-правовое исследование) : монография.–Хабаровск : Дальневосточный юридический институт МВД РФ, 2003. – 130 с.
6. Левченко О. В. Уголовно-процессуальное познание и его роль в установлении истины по делу / О. В. Левченко // Государство и право. -2003. -№ 4. -С. 68.
7. Лукьянова Е. Г. Тенденции развития процессуального законодательства в свете общей теории права / Е. Г. Лукьянова // Государство и право. -2003. - № 2. -С. 104.
8. Лукашук И. И. О применении международного права судами России. // Государство и право. -1994. -№ 2.
9. Манова Н. С. Предварительное следствие: идеи и новые законодательные реалии / Н. С. Манова // Государство и право. - 2003. -№ 2. -С. 61.
10. Осипов А. В. Понятие и характерные черты соблюдения норм права // Вопросы теории государства и права. – Саратов, - 1998. -С. 72—82.
11. Питерцев С. К. Новый взгляд на роль категорий всесторонности, полноты и объективности в управлении расследованием преступлений / С. К. Питерцев // Правоведение. – 2002. – № 3.
12. Решетов Ю. С. Реализация норм права / Ю. С. Решетов. – Казань : Издательство Казанского университета, 1989.
13. Решетников И. В. Концепция доказательственного права / И. В.

- Решетников // Правоведение. - 2001. - № 1.
14. Черкасов А. Д. Органы внутренних дел как субъекты применения права // Вопросы теории государства и права. – Саратов, 1986.
15. Чинибоев Ў.Ж , Имамов А. Қонунни амалга ошириш шакллари. // Ж. Ҳуқуқ–Право–Law. -2002. -№1. -Б. 21-23.

15-мавзу. Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш

Мақсади: Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш тушунчаси, турлари ва усулларини ўрганиш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш-ҳуқуқ нормаларини қўллашнинг муҳим шарти
2. Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш турлари
3. Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш усуллари

Рефератлар

1. Ҳуқуқни шарҳлаш объектив зарурияти
2. Ўзбекистон Республикаси Конституциявий суди томонидан Конституция ва қонунларни шарҳлаш
3. Расмий шарҳлаш актларининг юридик табиати ва аҳамияти

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш тушунчаси ва аҳамияти
2. Ҳуқуқни шарҳлаш актлари
3. Доктринал шарҳлаш
4. Норматив ва казуал шарҳлаш

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш қайси муҳим масалани ўз ичига олади?

- А) татбиқ этиладиган ҳуқуқий нормаларни шарҳловчи субъектларни аниқлаш
- В) татбиқ қилинадиган ҳуқуқий нормаларнинг мазмунини аниқлаш
- С) татбиқ этилаётган нормаларни ҳажми бўйича шарҳлаш
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) татбиқ этилаётган нормаларнинг юридик кучига кўра шарҳлаш

2) Мантиқий усулда шарҳлаш - бу:

- А) тўғри жавоб берилмаган

- В) бу қўлланиладиган ҳуқуқий норма мазмунини, унинг грамматик - филология, тил қоидаларига асосан таҳлил қилиб бериш
- С) татбиқ этиладиган ҳуқуқий норманинг мазмунини, мантик фанининг қонуниятларига асосан аниқлаш
- Д) ҳуқуқий норма қайси тарихий шароитда, қандай орган томонидан, қандай мақсадда чиқарилганлигини аниқлаш
- Е) ҳуқуқий норманинг мазмунини бошқа ҳуқуқий нормалар билан солиштириб, унинг тегишли ҳуқуқ соҳаси тизимидаги ўрнини аниқлаш

3) Грамматик усулда шарҳлаш - бу:

- А) тўғри жавоб берилмаган
- В) ҳуқуқий норма мазмунини грамматик - филология, тил қоидаларига асосан таҳлил қилиб бериш
- С) ҳуқуқий норма давлатнинг қайси органи томонидан, қандай мақсадда чиқарилганлигини аниқлаш
- Д) бунда татбиқ этиладиган ҳуқуқий норманинг мазмуни мантик фанининг қонуниятларига асосан аниқланади
- Е) ҳуқуқий нормасининг тегишли ҳуқуқ соҳаси нормалари тизимидаги ўрнини аниқлаш

4) Систематик усулда шарҳлаш - бу:

- А) ҳуқуқий норманинг мазмунини мантик фанининг қонуниятларига асосан аниқлаш
- В) тўғри жавоб берилмаган
- С) ҳуқуқий норма мазмунини грамматик - филология, тил қоидаларига асосан таҳлил қилиб бериш
- Д) ҳуқуқий норманинг тегишли ҳуқуқ соҳаси нормалари тизимидаги ўрнини аниқлаш
- Е) ҳуқуқий норманинг мазмуни қайси тарихий шароитда чиқарилганлигини аниқланаш

5) Грамматик усулда шарҳлаш - бу:

- А) бунда татбиқ этиладиган ҳуқуқий норманинг мазмуни мантик фанининг қонуниятларига асосан аниқланади
- В) ҳуқуқий норма мазмунини грамматик - филология, тил қоидаларига асосан таҳлил қилиб бериш
- С) ҳуқуқий норманинг мазмунини бошқа ҳуқуқий нормалар билан солиштириш

- D) тўғри жавоб берилмаган
- E) ҳуқуқий норманинг қандай мақсадда чиқарилганлигини аниқлаш

6) Ҳуқуқда мавжуд бўлган бўшлиқ тушунчаси...

- A) барча жавоблар тўғри
- B) ҳаракатдаги қонуннинг ҳуқуқ институтининг йўқлиги туфайли тўхтатилиши
- C) ҳуқуқ нормасининг нотўғри талқин қилиниши
- D) муайян ижтимоий муносабатни тартибга солувчи ҳуқуқ нормасининг йўқлиги
- E) ҳуқуқ. нормасида ёзилган хато

7) Юридик нормаларнинг моҳиятини ёритишда шарҳлашнинг қайси турлари қўлланилади?

- A) тилли ва тизимли
- B) барча жавоблар тўғри
- C) расмий ва норасмий
- D) аутентик ва адекват
- E) илмий ва касбий

8) Ҳажми бўйича ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш...

- A) Аутентик, адекват ва эвристик
- B) Адекват ва мантиқий
- C) Мантиқий, кенг ва чекланган
- D) Туб маънодаги, кенг ва чекланган
- E) Расмий ва норасмий

9) Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш усулларини кўрсатинг...

- A) Батафсил, қисқа ва кенг
- B) Тилли, тизимли, мантиқий
- C) Норасмий ва расмий
- D) Адекват ва аутентик
- E) Қисқа, тор маънода ва чекланган

10) Ҳуқуқ нормалари норасмий жиҳатдан шарҳлаш даражасига қараб қандай бўлади?

- A) Касбий, норасмий, тизимли
- B) Оддий, касбий, тизимли
- C) Оддий, касбий, илмий

- D) Мантиқий, расмий, тизимли
- E) Расмий, норасмий, аутентик

11) Ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш икки босқичда амалга оширилади...

- A) Аутентик ва адекват
- B) Тилли ва тизимли
- C) Тушуниш ва тушунтириш
- D) Расмий ва норасмий
- E) Касбий ва доктринал

12) Илмий шарҳлаш нима?

- A) Амалиётчи ходимларнинг ўз иш фаолиятида ҳуқуқий нормаларни қўллаш усулига қараб, уларнинг шарҳланиши тушунилади
- B) Қбул қилинган нормани Конституциявий суд томонидан шарҳланишига айтилади
- C) Бу мажбурий аҳамиятга эга бўлган расмий шарҳлашнинг энг асосий қисми бўлиб, у ҳозирда амалиётда кенг равишда қўлланилади
- D) Оддий халқнинг қабул қилинган ҳуқуқий нормага билдирган фикри ва мулоҳазалари
- E) Бу мажбурий аҳамиятга эга бўлмаган шарҳлаш бўлиб, юрист-олимлар, доцент ва профессорларнинг илмий мақолалари орқали амалга оширилади

13) Расмий шарҳлаш нима?

- A) Профессор-юристар ва суд ходимлари ҳамда адвокатлар томонидан ҳуқуқ нормаларини шарҳланиши
- B) Ваколатли давлат органи томонидан ҳуқуқ нормаларини шарҳлаш усули бўлиб, у умуммажбурий аҳамиятга эга
- C) Бу Президент томонидан ҳуқуқ нормасини талқин қилиниши ва амалиётга қўллаш усули тушунилади
- D) Тўғри жавоб берилмаган
- E) Ваколатли давлат органлари ва илмий ходимлар томонидан ҳуқуқ нормаларининг шарҳланиши

14) Ўзбекистон Республикасида қайси орган расмий шарҳлаш ҳуқуқига эга?

- A) Олий суд
- B) барча жавоблар тўғри

- С) Конституциявий суд
- Д) Олий Мажлис
- Е) Вазирлар Маҳкамаси

15) Ҳуқуқ субъектлари бўйича шарҳлаш турларини кўрсатинг?

- А) Адекват
- В) Мантиқий
- С) Тизимли
- Д) Чекланган
- Е) Расмий ва норасмий

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Абдрасулов Е. Б. Практика толкования закона в странах СНГ в переходный период / Е. Б. Абдрасулов // Правоведение. -2002. - № 4.
2. Бобылев А.И. Современное толкование системы права и системы законодательства // Государство и право. -1998. -№ 2.
3. Дроздов Г. В. Правовая природа разъяснений закона высшими органами судебной власти // Сов. государство и право. -1992. -№ 1.
4. Книпер Р. Толкование, аналогия и развитие права: проблемы разграничения судебной и законодательной власти / Р. Книпер //

- Государство и право. -2003. - № 8. - С. 5.
5. Кострова М. Б. О "языковом" толковании уголовного закона / М. Б. Кострова // Правоведение. -2002. -№ 3. -С. 40.
 6. Крюкова Е. А. Некоторые аспекты исследования языка и стиля законодательных актов // Правовая политика и правовая жизнь. - 2001. -№ 3. -С. 191–192.
 7. Насырова Т. Я. Телеологическое (целевое) толкование советского закона. Теория и практика / Т. Я. Насырова. – Казань : Издательство Казанского университета, 1988.
 8. Сувонқулов М. И. Ҳозирги замон ҳуқуқий нормаларини шарҳлашнинг назарий–ҳуқуқий масалалари. // Ўзбекистонда ҳуқуқшунослик фанини ривожлантиришнинг назарий ва амалий муаммолари: илмий мақолалар тўплами. – Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2004. – Б. 18-23.
 9. Спасов Б. Закон и его толкование / Б. Спасов. – М. : Юридическая литература, 1986.
 10. Суслов В. В. Герменевтика и юридическое толкование / В. В. Суслов // Государство и право. -1997. - №6. -С. 12.
 11. Суслов В. А. Герменевтика права / В. А. Суслов // Правоведение. -2001. - № 5. -С. 17.
 12. Эбзеев Б. С. Толкование конституции Конституционным судом РФ: теоретические и практические проблемы / Б. С. Эбзеев // Государство и право. -1998. -№ 5. -С. 45.

16-мавзу. Юридик амалиёт

Мақсади: Юридик амалиёт тушунчаси, таркиби, турлари ва функцияларини ўрганиш.

Маърузалар

1. Юридик амалиёт тушунчаси
2. Юридик амалиётнинг таркиби

Рефератлар

1. Юридик амалиётнинг турлари
2. Юридик амалиётнинг функциялари
3. Ўзбекистон Республикасида юридик амалиётни ривожлантириш йўллари

Муҳокама учун саволлар

1. Юридик амалиётнинг ҳуқуқ тизимини такомиллаштиришдаги аҳамияти
2. Юридик амалиёт тушунчаси ва функциялари
3. И.А.Каримов асарларида юридик амалиётни такомиллаштириш масалалари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1. Юридик амалиётга тўғри таъриф топинг?

- А) ҳуқуқ субъектларнинг юридик нормалар (шарҳлаш, қўллаш ва шунга ўхшашлар) чиқариш бўйича фаолиятидир
- В) ваколатли давлат органларининг қонун ҳужжатлари чиқариш бўйича тўпланган фаолиятидир
- С) ваколатли субъектларнинг юридик нормалар (шарҳлаш, қўллаш ва шунга ўхшашлар) чиқариш бўйича ижтимоий-ҳуқуқий тажрибалар натижасида тўпланган фаолиятидир
- Д) ваколатли мансабдор шахсларнинг қонуности ҳужжатлари чиқариш бўйича ижтимоий-ҳуқуқий тажрибалар натижасида тўпланган фаолиятидир

Е) ваколатли ҳуқуқ субъектларининг юридик нормалар шарҳлаш бўйича фаолиятдир

2. Юридик амалиётнинг таркибий қисмлари қайсилар?

- А) юридик фаолият объектлари
- В) юридик фаолият субъектлари
- С) юридик фаолият иштирокчилари
- Д) А,В
- Е) А,В,С

3. Юридик амалиёт объектларига тўғри таърифни топинг нима?

- А) юридик амалиёт объектларининг ҳаракатлари нимага қаратилган бўлса, ўша амалиёт объектлари ҳисобланади
- В) юридик амалиёт субъектлари қандай ҳаракатлар содир этса, ўша амалиёт объектлари ҳисобланади
- С) юридик амалиёт иштирокчиларининг юридик ҳаракатлари ва операциялари қачон содир этилса, ўша амалиёт объектлари ҳисобланади
- Д) юридик амалиёт субъектларининг ҳаракатлари ва операциялари қандай бажарилса, ўша амалиёт объектлари ҳисобланади
- Е) юридик амалиёт субъектлари ва иштирокчиларининг юридик ҳаракатлари ва операциялари нимага қаратилган бўлса, ўша амалиёт объектлари ҳисобланади

4. Юридик ҳаракат қандай тушунча?

- А) ижтимоий қайта тузилишнинг ташқи кўринишини ўзида ифода этган, натижада иштирокчилар ҳамда субъектлар учун маълум ҳуқуқий оқибатларни келтириб чиқарадиган тушунча
- В) юридик амалиёт иштирокчиларининг юридик ҳаракатлари ва операциялари қачон содир этилса, ўша амалиёт объектлари ҳисобланади
- С) ваколатли мансабдор шахсларнинг қонуности ҳужжатлари чиқариш бўйича ижтимоий-ҳуқуқий тажрибалар натижасида тўпланган фаолиятдир
- Д) юридик амалиётнинг таркибий қисми сифатида унинг асосий мазмунини ташкил этувчи тушунча
- Е) ҳуқуқ субъектларининг юридик нормалар (шарҳлаш, қўллаш ва шунга ўхшашлар) чиқариш бўйича фаолиятдир

5. Юридик амалиёт шакли бу...

- А) шакллантириш усуллари ва мазмуни ташқи кўринишининг намоён бўлишидир
- В) қабул қилиш услублари ташқи кўринишининг намоён бўлишидир
- С) узатиш усуллари ва маъноси ташқи кўринишининг намоён бўлишидир
- Д) ташкил этиш усуллари ва мазмуни ташқи кўринишининг намоён бўлишидир
- Е) ташкил этишнинг намоён бўлишидир

6. Юридик амалиётнинг турлари қайси қаторда тўғри кўрсатилган?

- А) Ҳуқуқни қўллаш амалиёти
- В) Фармойиш бериш амалиёти
- С) Талқин қилиш амалиётининг
- Д) А,В
- Е) А,В,С

7. Ҳуқуқни қўллаш амалиётига тўғри таъриф келтирилган қаторни топинг?

- А) ваколатли ҳокимият органларининг муайян такдимномалар чиқариши ва шундай фаолият жараёнида ишлаб чиқилган тажрибаларнинг бирлигини ўзида акс эттиради
- В) фармойиш беришга ваколатли субъектларнинг фаолияти жараёнида йиғилган юридик тажрибалардан вужудга келади
- С) унинг моҳияти шундаки, у ҳуқуқий тушунтириш ва ҳуқуқий ҳолатларни таҳлил қилишни амалга оширади
- Д) норматив ҳуқуқий акт чиқаришга ваколатли субъектларнинг фаолияти жараёнида йиғилган юридик тажрибалардан вужудга келади
- Е) Тўғри жавоб йўқ

8. Фармойиш бериш амалиётига тўғри таъриф келтирилган қаторни топинг?

- А) ваколатли ҳокимият органларининг муайян такдимномалар чиқариши ва шундай фаолият жараёнида ишлаб чиқилган тажрибаларнинг бирлигини ўзида акс эттиради

- В) фармойиш беришга ваколатли субъектларнинг фаолияти жараёнида йиғилган юридик тажрибалардан вужудга келади
- С) унинг моҳияти шундаки, у ҳуқуқий тушунтириш ва ҳуқуқий ҳолатлар-ни таҳлил қилишни амалга оширади
- Д) норматив ҳуқуқий акт чиқаришга ваколатли субъектларнинг фаолияти жараёнида йиғилган юридик тажрибалардан вужудга келади
- Е) Тўғри жавоб йўқ

9. Талқин қилиш амалиётининг моҳияти қайси қаторларда тўғри келтирилган?

- А) ваколатли ҳокимият органларининг муайян такдимномалар чиқариши ва шундай фаолият жараёнида ишлаб чиқилган тажрибаларнинг бирлигини ўзида акс эттиради
- В) фармойиш беришга ваколатли субъектларнинг фаолияти жараёнида йиғилган юридик тажрибалардан вужудга келади
- С) унинг моҳияти шундаки, у ҳуқуқий тушунтириш ва ҳуқуқий ҳолатлар-ни таҳлил қилишни амалга оширади
- Д) норматив ҳуқуқий акт чиқаришга ваколатли субъектларнинг фаолияти жараёнида йиғилган юридик тажрибалардан вужудга келади
- Е) Тўғри жавоб йўқ

10. Функционал жиҳатларига қараб, юридик амалиётнинг қайси турларини кўрсатиш мумкин?

- А) ҳуқуқни конкретлаштирувчи
- В) назорат қилувчи
- С) ҳуқуқни тизимлаштирувчи
- Д) А,В
- Е) А,В,С

11. Юридик амалиётнинг функцияси бу...

- А) бизни ўраб турган борлиққа таъсир этишнинг муайян йўналиши бўлиб, унда амалиёт намоён бўлади ва муайянлашади.
- В) объектив ва субъектив борлиққа бир хилда таъсир этишнинг алоҳида йўналиши бўлиб, унда амалиётнинг таби-ати намоён бўлади ва муайянлашади.

- С) атроф-муҳитга таъсир кўрсатишнинг алоҳида йўналиши бўлиб, унда амалиётнинг табиати намоён бўлади ва муайянлашади.
 Д) борлиққа таъсир этишнинг алоҳида йўналиши бўлиб, унда амалиётнинг таби-ати намоён бўлади ва муайянлашади.
 Е)Тўғри жавоб йўқ

12. Ҳуқуқшунослар юридик амалиётнинг қайси функцияларини ажратиб кўрсатадилар?

- А) ҳуқуқни йўналтирувчи
 В) ҳуқуқни конкретлаштирувчи
 С) ахборот берувчи
 Д) А,В
 Е) А,В,С

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Доброхотова Е. Н. Модернизация высшего юридического образования в направлении усиления связи с практикой / Е. Н. Доброхотова // Правоведение. -2003. -№ 4.
2. Юдин Ю. А. Политические практики и право в современном государстве. – М., 1998.
3. Бабич И. Л. Особенности правовой практики на Северном Кавказе (На примере Кабардино-Балкарии) / И. Л. Бабич // Государство и право. –2003. – № 12. – С. 14.

17-мавзу. Ҳуқуқий ҳуқ-атвор. Ҳуқуқбузарлик ва юридик жавобгарлик

Мақсади: Ҳуқуқий ҳуқ-атвор тушунчаси ва турлари; ҳуқуқбузарликнинг тушунчаси, белгилари ва унинг турларини; юридик жавобгарликнинг тушунчаси, турлари ва белгилаш асосларини ўрганиш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқий ҳуқнинг турлари
2. Ҳуқуқбузарликнинг турлари
3. Юридик жавобгарликнинг турлари
4. Юридик жавобгарликнинг мақсади

Рефератлар

1. Ҳуқуқбузарликнинг юридик таркиби
2. Ҳуқуқбузарлик сабаби ва уни бартараф этиш йўллари
3. Айбсизлик презумпцияси
4. Юридик жавобгарлик ва давлат мажбурлови
5. Ўзбекистон Республикасида юридик жавобгарликни либераллаштириш борасидаги суд-ҳуқуқий ислохотлар

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқий ҳуқ тушунчаси ва турлари
2. Ҳуқуқбузарлик тушунчаси ва турлари
3. Юридик жавобгарлик тушунчаси ва турлари
4. Юридик жавобгарликни истисно қилувчи ҳолатлар
5. Ўзбекистон Республикасида қонунга итоаткор шахсни шакллантириш масалалари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Ҳуқуқбузарлик нима?

А) шахсга, давлатга ва жамиятга оғир зарар келтирадиган ижтимоий хавфли ҳаракат

- В) барча жавоблар тўғри
- С) жамоат ташкилотлари томонидан ўрнатилган қоидаларни бузиш
- Д) юридик жавобгарликка олиб келувчи, муомала лаёқатига эга шахснинг ноқонуний хатти-ҳаракатлари
- Е) ҳуқуқ субъектининг жамиятга зарар келтирувчи ҳаракати

2) Юридик жавобгарлик нимага асосланади?

- А) Тўғри жавоб берилмаган
- В) ҳуқуқбузарликка
- С) ҳуқуқий муносабатларга
- Д) ҳуқуқий онгга
- Е) ҳуқуқий нормага

3) Ўғирлик жинояти учун неча ёшдан жавобгарликка тортилади?

- А) 16 ёшдан
- В) 14 ёшдан
- С) 13 ёшдан
- Д) 15 ёшдан
- Е) 17 ёшдан

4) Қасднинг қандай турлари мавжуд?

- А) фақат эгри қасд
- В) тўғри ва эгри қасд
- С) тўғри жавоб берилмаган
- Д) фақат тўғри қасд
- Е) эҳтиётсизлик

5) Ҳуқуқий хулқ-атворнинг тури тўғри кўрсатилган қаторни топинг...

- А) маъмурий хатти-ҳаракат
- В) барча жавоблар тўғри
- С) сиёсий хатти-ҳаракат
- Д) фаол ҳуқуқий хатти-ҳаракат
- Е) ижтимоий хатти-ҳаркат

6) Қайси орган одил судловни амалга оширади?

- А) барча жавоблар тўғри

- B) нотариат
- C) прокуратура
- D) адвокатура
- E) суд

7) Қандай шахсларга нисбатан ўлим жазоси қўлланилмайди?

- A) чет эл фуқаролари ва фуқаролиги бўлмаган шахсларга нисбатан
- B) барча жавоблар тўғри
- C) жиноят содир қилган ҳар қандай шахсга қўлланилади
- D) 18 ёшга тўлмаган ва аёлларга нисбатан
- E) фақат террористларга нисбатан

8) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқбузарлик таркибига кирмайди?

- A) субъектив томон
- B) субъект
- C) ҳаракат
- D) объектив томон
- E) объект

9) Ҳуқуқий хулқ- атвор қандай таснифланади?

- A) фаол, одатдаги ва суств ҳуқуқий хатти-ҳаракат
- B) маъмурий, интизомий хатти-ҳаракат
- C) фуқаролик ҳуқуқий хатти-ҳаракат
- D) ахлоқий хатти-ҳаракат
- E) барча жавоблар тўғри

10) Ҳуқуқни бузилишини олдини олишда қатнашувчи субъектлар қайсилар?

- A) Маданият вазирлиги
- B) Ички Ишлар Вазирлиги
- C) Ташқи ишлар вазирлиги
- D) Мудофаа вазирлиги
- E) Барча жавоблар тўғри

11) Фуқароларнинг ҳуқуқий фаоллигини қандай усуллар орқали юксалтириш мумкин?

- A) Фуқароларни моддий таъминлаш орқали
- B) Тўғри жавоб берилмаган

- C) Қонунларни шарҳлаш орқали
- D) Жазони оғирлаштириш орқали
- E) Фуқароларни ҳуқуқий тарбиялаш

12) Ҳуқуқбузарлик таркиби қандай элементлардан ташкил топган?

- A) Объект, объектив томон, субъект, субъектив томон
- B) Охирги зарурат, қасд ва эҳтиётсизлик
- D) Зарурий мудофаа ва охирги зарурат
- B) Жиноят ва жазо
- E) Хатти-ҳаракат ва унинг натижасини бир-бирига сабабли боғлиқлиги

13) Ҳуқуқбузарликнинг турини аниқлаб беринг?

- A) ҳаракатсизлик
- B) ҳаракат
- C) казус
- D) жиноят
- E) юридик факт

14) Ҳуқуқий хатти-ҳаракат нима?

- A) Ҳуқуқ субъектларнинг ҳуқуқ нормалари талаби асосида мумкин бўлган хатти-ҳаракати
- B) Бу одатларга риоя қилган ҳолда барча ишларни бажариш
- C) Бу ҳуқуқни қўллаш
- D) Бу ҳуқуқдан ўрин олган қоидаларга риоя қилган ҳолда фойдаланиш
- E) Жиноий хулқ

15) Ножўя хатти-ҳаракат содир қилинганда қандай жавобгарликка тортилади?

- A) маъмурий
- B) ҳамма жавоб тўғри
- C) рағбатлантириш
- D) ҳуқуқбузарлик
- E) жарима

16) Ҳуқуқий хатти-ҳаракатлар

- A) Ҳуқуқ субъектларининг ҳуқуқ нормалари талаби асосида мумкин бўлган хатти-ҳаракати
- B) Бу одатларга риоя қилган ҳолда барча ишларни бажариш
- C) Бу ҳуқуқни қўллаш
- D) Бу ҳуқуқдан ўрин олган қоидаларга риоя қилган ҳолда фойдаланиш
- E) Тўғри жавоб берилмаган

17) Ҳуқуқий фаоллик ҳуқуқий хатти-ҳаракатдан нимаси билан фарқланади?

- A) Ўзига юклатилган мажбуриятларни фаол бажариш, ўз бурчига содиқ қолишни аниқлаш
- B) Шахснинг ижтимоий ролини ошириб бериши, ўз ҳуқуқидан фаол фойдаланиши ва мажбуриятларини бажариши билан
- C) Индивидуал ҳуқуқий онгининг юксаклиги, қабул қилинаётган қонунлардан хабардорлиги билан
- D) Қонунийлик тактикасини ҳис қилиш билан
- E) Ҳуқуқ нормаларини юқори даражада билишлиги, уларни тарғиб этиши билан

18) Ножўя хатти-ҳаракат содир қилинганда қандай жавобгарликка тортилади?

- A) маъмурий
- B) ҳамма жавоб тўғри
- C) рағбатлантириш
- D) ҳуқуқбузарлик
- E) тўғри жавоб берилмаган

19) Жавобгарлик турлари тўғри берилган қаторни кўрсатинг...

- A) Фуқаровий
- B) Маъмурий
- C) Жиноий
- D) Барча жавоблар тўғри
- E) Интизомий

20) Жиноятнинг объекти – бу...

- A) жиноятни амалга ошириш воситаси объект ҳисобланади

- В) субъектнинг хатти-ҳаракати қаратилган ижтимоий муносабатлар
- С) тўғри жавоб берилмаган
- Д) ҳуқуқбузарнинг шахсини аниқловчи ҳолатлар
- Е) ҳуқуқ нормалари билан тартибга солинган ижтимоий муносабатлар

21) Фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари ҳуқуқбузарликларни олдини олишда қандай ваколатга эга?

- А) Умуман ваколоти йўқ
- В) Фуқаро ҳуқуқбузарлик содир қилса 15 суткага қамаш ҳуқуқига эга
- С) Агар фуқаро ҳуқуқбузарлик содир этса уни маҳалладан чиқариб юбориш
- Д) Фуқаро оғир жиноят содир этса уни авф этиш ҳуқуқига эга
- Е) Тўғри жавоб берилмаган

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий кўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Административная ответственность: вопросы теории и практики (Восьмые "Лазаревские чтения") // Государство и право. – 2005. – № 1. – С. 5–27.
2. Ефремова Е. С. Ответственность за совершение налоговых правонарушений / Е. С. Ефремова // Правоведение. – 2002. – № 2.
3. Зиновьев А. В. Конституционная ответственность / А. В.

- Зиновьев // Правоведение. – 2003. – № 4.
4. Зарецкий А. В. Место и роль политического принуждения в современной теории правового государства / А. В. Зарецкий // Государство и право. -2004. -№ 2. -С. 98.
 5. Иванов А. А. Цели юридической ответственности, её функции и принципы // Государство и право. – 2003. – № 6. – С. 66.
 6. Каплунов А. И. Об основных чертах и понятии государственного принуждения / А. И. Каплунов // Государство и право. – 2004. – № 12. – С. 10–17.
 7. Козырев А. А. Некоторые вопросы ответственности за нарушение законодательства о налогах и сборах / А. А. Козырев // Государство и право. – 2004. – № 4. – С. 80.
 8. Лейст О. Э. Понятие ответственности в теории права // Вестник МГУ. Серия 11. Право. -1994. -№ 1.
 9. Лунев В. В. Тенденции современной преступности и борьбы с ней в России / В. В. Лунев // Государство и право. – 2004. – № 1. – С. 5.
 10. Лукьянов В. В. Административные правонарушения и уголовные преступления: в чем различие // Государство и право. - 1996. -№ 3.
 11. Малейн Н. С. Современные проблемы юридической ответственности // Государство и право. -1994. -№6.
 12. Менглиев З. Қишлоқ хўжалиги: масъулият ва жавобгарлик// Ўзбекистон овози. 12 феврал. 2005.
 13. Морозова Л. А. Проблемы правовой ответственности государства, его органов и служащих // Государство и право. - 2000. -№ 3. -С. 20–36; -№ 4. -С. 15–30.
 14. Сергеев А. А. Проблемы конституционно-правовой ответственности выборных лиц государственно власти и местного самоуправления / А. А. Сергеев // Правоведение. – 2003. – №3.
 15. Тогонидзе Н. В. Стратегии борьбы с преступностью (Материалы научно-практической конференции) / Н. В. Тогонидзе // Государство и право. – 2004. – № 3,4. – С. 99.
 16. Усманов М.Б. О понятии и сущности земельно-правовой ответственности //Обществ. науки в Узб. -1994. -№ 1-2. -С.17-22.

17. Файзуллаева Г. Земельно-правовая ответственность за нарушение права сельскохозяйственного землепользования // Хозяйство и право.-2001.-№1.-С.80-81.
18. Файзуллаева Г. Ер қонунчилиги ва жавобгарлик// Қонун ҳимоясида. -2003. -феврал. –Б.37-38.
19. Ячменев Ю. В. Юридическая ответственность и её виды в современной учебной литературе: критический анализ: (рецензия) / Ю. В. Ячменев // Правоведение. – 2001. – № 1.

18-мавзу. Ҳуқуқий тартибга солиш механизми

Мақсади: Ҳуқуқий тартибга солиш механизми категориясини, унинг элементлари ва босқичларини ҳамда услублари ва типларини ўрганиш.

Маърузалар

1. Ҳуқуқий тартибга солиш механизми элементлари
2. Ҳуқуқий тартибга солиш механизми босқичлари
3. Ҳуқуқий тартибга солиш типлари

Рефератлар

1. Ҳуқуқий тартибга солиш ва ҳуқуқий таъсир этиш
2. Ҳуқуқий тартибга солиш методлари
3. Ҳуқуқий тартибга солиш самарадорлиги
4. Ўзбекистонда демократлаштириш ва мамлакатни модернизациялаш жараёнида ҳуқуқий тартибга солишнинг самарадорлигини ошириш йўллари

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқий тартибга солиш механизми тушунчаси
2. Ҳуқуқий тартибга солиш механизмнинг тузилиши
3. Ҳуқуқий рағбатлантириш: тушунчаси, хусусияти, функцияси ва турлари
4. Ҳуқуқий имтиёзлар: тушунчаси, хусусияти, функциялари, турлари
5. Ҳуқуқий тартиблар: соҳалар ва соҳалараро, моддий ва процессуал, шартномавий ва қонуний, муддатли ва доимий

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Ҳуқуқий тартибга солиш методи нима?
- А) ҳуқуқий муносабатларнинг характерли белгилари
- В) ҳуқуқий муносабатларнинг моҳиятини англатувчи элементлар
- С) юридик нормаларнинг ижтимоий муносабатларга таъсир этиш усули

- D) тартибга солинувчи ижтимоий муносабатлар мазмуни
- E) тўғри жавоб берилмаган

2) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқий тартибга солиш жараёнининг муҳим унсури ҳисобланади?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) юридик фактлар
- C) ҳуқуқий муносабатлар
- D) позитив ҳуқуқ
- E) табиий ҳуқуқ

3) Демократик жамиятда ҳуқуқий тартибга солишнинг қандай хусусиятлари мавжуд?

- A) ҳуқуқий тартибга солишнинг халқчиллиги ва самарадорлиги
- B) ҳуқуқий тартибга солишнинг диалектик ва динамик сифатларга эгаллиги
- C) барча жавоблар тўғри
- D) иқтисодий, сиёсий, маданий ва мафкуравий ҳаёт соҳаларида ҳуқуқий тартибга солиш ролининг ўсиб бориши
- E) ҳуқуқий тартибга солишнинг барқарорлиги

4) Ҳуқуқий тартибга солиш қайси шаклда амалга оширилади?

- A) ҳуқуқий институт орқали ва ҳуқуқий институтдан ташқари
- B) ҳуқуқий тизим орқали ва ҳуқуқий тизимдан ташқари
- C) ҳуқуқий муносабат орқали ва ҳуқуқий тизимдан ташқари
- D) барча жавоблар тўғри
- E) ҳуқуқий норма орқали ва ҳуқуқий нормадан ташқари

5) Ҳуқуқий тартибга солиш механизмининг элементини кўрсатинг?

- A) ҳуқуқ нормаси
- B) юридик факт
- C) тўғри жавоб берилмаган
- D) ҳуқуқ нормасини қўллаш
- E) давлат органларининг ҳуқуқни қўллаш фаолияти

6) Қайси ҳуқуқий воситалар ёрдамида ижтимоий муносабатларни тартибга солишга эришилади?

- A) ҳуқуқий таъсир этиш орқали

- В) ҳуқуқий тартибга солиш механизми орқали
- С) ҳуқуқни тавсифлаш орқали
- Д) тўғри жавоб берилмаган
- Е) ҳуқуқни амалга ошириш орқали

7) Авторитар метод нима?

- А) Бунда ижтимоий муносабатларга ҳукмронлик ва буйруқ тарзида қатъий таъсир ўтказиш тушунилади
- В) Бу метод орқали тартибга солинадиган муносабатларда субъектлар тенг ҳуқуқли бўлади
- С) Бу ҳуқуқий тартибга солишнинг энг асосий методи
- Д) Барча жавоблар тўғри
- Е) Бунда ижтимоий муносабат қатнашчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тушунилади

8) Юридик нормаларнинг амал қилиш босқичидаги ҳуқуқий муносабат тизимига қуйидагилардан қайси бири киради?

- А) Барча жавоблар тўғри
- В) Ҳуқуқларни амалга ошириш
- С) Ҳуқуқ субъекти
- Д) Ҳуқуқий муносабатлар
- Е) Юридик фактлар

9) Ҳуқуқий нормалар тизими нимани тартибга солади ?

- А) Ҳуқуқий онг ва ҳуқуқий фаолликни
- В) Ҳуқуқий тартиботни
- С) Ижтимоий муносабатларни
- Д) Ҳуқуқни амалга оширишни
- Е) Давлат бошқарувини

10) Ҳуқуқий тартибга солиш механизмида қайси элемент асосий ўринни эгаллайди?

- А) ҳуқуқий психология
- В) тўғри жавоб йўқ
- С) интизом ва ҳуқуқий тартибот
- Д) қонунийлик ва ижтимоий адолат
- Е) ҳуқуқий онг ва қонунийлик

11) Қуйидагилардан қайси бири ҳуқуқий тартибга солиш

элементи ҳисобланмайди?

- A) ҳуқуқни тан олмаслик
- B) Ҳуқуқлардан фойдаланиш ва мажбуриятларни бажариш
- C) Ҳуқуқий норма
- D) Ҳуқуқий муносабатлар
- E) Тўғри жавоб йўқ

12) Ҳуқуқий тартибга солишнинг асосий элементлари?

- A) Ҳуқуқий фаоллик ва ҳуқуқни ҳурмат қилиш асосий мезони ҳисобланади
- B) Юридик жавобгарлик ва муомала лаёқатининг мавжудлиги ва унинг амалга оширилиши
- C) тўғри жавоб берилмаган
- D) Қонунга итоаткорлик ва инсонларни қонунни ҳурмат қилиш ва қонунга риоя қилиш руҳида тарбиялаш
- E) Ҳуқуқий нормалар, ҳуқуқий муносабатлар, субъектив ҳуқуқ ва юридик мажбуриятни амалга ошириш

13) Ҳуқуқий тартибга солишга кўра ҳуқуқ нормалари қандай турларга бўлинади?

- A) Мажбурловчи, ваколат берувчи, ҳуқуқ берувчи
- B) Махсус нормалар ва махсус бўлмаган нормалар
- C) Ваколат берувчи, тақиқловчи, ман қилувчи
- D) Ваколат берувчи, тақиқловчи, мажбурловчи
- E) Мажбурловчи ва чекловчи, ман қилувчи

14) Ҳуқуқий тартибга солишнинг қандай методлари бор?

- A) Императив ва авторитар
- B) Демократик ва диспозитив
- C) Авторитар ва тоталитар
- D) Тоталитар ва эвристик
- E) Авторитар ва автономия

15) Автономия методи нима?

- A) Тартибга солинадиган муносабатларда субъектлар тенг ҳуқуқли бўлади
- B) Бунда ижтимоий муносабат қатнашчиларининг ҳуқуқларини ҳимоя қилиш тушунилади
- C) Барча жавоблар тўғри

- D) Бунда ижтимоий муносабатларга ҳукмронлик ва буйруқ тарзида қатъий таъсир ўтказиш тушунилади
- E) Бу ҳуқуқий тартибга солишнинг энг асосий методи

16) Ҳуқуқий тартибга солиш механизмини тушунчаси тўғри келтирилган жавобни белгиланг....

- A) Бу давлат томонидан ўрнатилган ҳамма учун мажбурий бўлган аҳлоқ қоидаларининг амалиётга татбиқ қилиш механизмидир
- B) Бу юридик воситалар тизими бўлиб, ҳуқуқ субъектлари манфаатларини қониқтириш йўлида турган тўсиқларни олиб ташлаш мақсадида ташкил этилган
- D) юридик мажбуриятларни амалга оширилишининг асосий механизмидир
- B) Бу шахснинг ҳуқуқбузарлик содир этганлиги учун, давлат томонидан унга қарши чора кўриш зарурлиги
- E) барча жавоблар тўғри

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Безруков А. В. Совершенствование законодательного регулирования института конституционно-правовой ответственности субъектов Российской Федерации А. В. Безруков, А. А. Кондрашев // Государство и право. – 2004. – №

8. – С. 39.
2. Ведяхин В. М. Типы и методы правового регулирования рыночных отношений / В. М. Ведяхин // Правоведение. – 2002. – № 2.
3. Дивеева Н. И. Общеправовые средства в механизме правового регулирования трудовых отношений / Н. И. Дивеева // Правоведение. – 2002. – № 3.
4. Жолобова Г. А. Правовое регулирование биржевой деятельности в Российской империи на рубеже XIX - XX вв. / Г. А. Жолобова // Правоведение – 2003. – №1.
5. Качановский Д. Е. Проблемы финансово-правового регулирования внутреннего аудита / Д. Е. Качановский // Государство и право. – 2004. – № 5. – С. 102.
6. Кашанина Т.В. Индивидуальное регулирование в правовой сфере // Государство и право.- 1992. -№ 1.
7. Малько А. В. Льготы в праве: общетеоретический аспект // Правоведение. -1996. -№ 1.
8. Малько А. В. Поощрение как правовое средство // Правоведение. -1996. -№ 3.
9. Малько А.В. Механизм правового регулирования // Правоведение. -1996. -№ 6.
10. Малько А. В. Правовые средства: вопросы теории и практики / А. В. Малько // Журнал российского права. – 1998. – №8.
11. Михайлов Н. И. Правовой механизм регулятивного воздействия государства на интегрирование инвестиционного капитала в финансово-промышленных группах / Н. И. Михайлов // Государство и право. – 2004.– № 6. – С. 31.
12. Малеина М. Н. Правовое регулирование организации и проведения лотерей / М. Н. Малеина // Государство и право. – 2003. – № 6. – С. 29.
13. Сильченко Н.В. Границы деятельности законодателя // Советское государство и право. 1991. № 8.
14. Сильченко Н. В. Проблемы предмета правового регулирования /Н. В. Сильченко // Государство и право. – 2004. – № 12. – С. 61–64.
15. Степанов О. А. Ключевые аспекты правового регулирования использования и развития информационно-электронных технологий / О. А. Степанов // Государство и право. – 2004. – № 4. – С.70.

16. Степанов О. А. Перспективы правового регулирования отношений в условиях развития высоких технологий / О. А. Степанов // Государство и право. – 2003. – № 1. – С. 87.

19-мавзу. Қонунийлик ва ҳуқуқий тартибот

Мақсади: Қонунийликнинг белгилари ва кафолатлари, қонунийлик, ҳуқуқий-тартибот ва демократия ўртасидаги нисбат масалаларини ўрганиш

Маърузалар

1. Қонунийлик кафолатлари
2. Конституциявий қонунийлик
3. Ҳуқуқий тартиботнинг тузилиши
4. Интизом ва унинг турлари

Рефератлар

1. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида қонунийлик ва ҳуқуқий тартиботни мустаҳкамлаш масалалари
2. Қонунийлик ва ҳуқуқий – тартиботни таъминлашда ҳуқуқнинг роли
3. Ҳуқуқий–тартибот ва ижтимоий тартибот

Муҳокама учун саволлар

1. Қонунийлик ва унинг белгилари
2. Қонунийлик тамойиллари ва кафолатлари
3. Қонунлар ва ҳуқуқий қонунийлик
4. Ҳуқуқий-тартибот тушунчаси ва объектив зарурияти

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Қонунийликнинг асосий принциплари кўрсатилган вариантни аниқланг?

- А) инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини кафолатланганлиги
- В) қонунийликнинг ҳуқуқий маданият билан боғлиқлиги
- С) қонун олдида ҳамманинг тенглиги
- Д) қонуннинг ягоналиги

Е) барча жавоблар тўғри

2) Қонунийлик кафолатлари турлари...

- А) махсус юридик
- В) сиёсий, мафкуравий
- С) ташкилий
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) ижтимоий-иқтисодий

3) Ҳуқуқий тартиботнинг ўзига хос хусусиятлари...

- А) ҳуқуқ нормаси амалга ошириш натижасида юзага келади
- В) давлат томонидан таъминланади
- С) у ҳуқуқ нормаси доирасида ташкил қилинади
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) фуқароларни яшаши учун нормал шароит яратади

4) Қонунийликнинг асосий вазифаси...

- А) барча жавоблар тўғри
- В) мамлакатнинг ижтимоий ва давлат тузумини мустаҳкамлаш
- С) фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш
- Д) бозор иқтисодиётига ўтиш учун мулкнинг турли шакллариغا йўл
- Е) турли мулк шаклларини қўриқлаш

5) Прокуратура қандай вазифаларни амалга оширади?

- А) қонунларни қабул қилади
- В) жамоат тартибини сақлайди
- С) қонунларни татбиқ қилади
- Д) қонун лойиҳасини тайёрлайди
- Е) қонунларни бир хилда бажарилиши устидан назоратни амалга оширади

6) Қонунчилик бу -

- А) ваколатли давлат органларининг ҳуқуқ ижодкорлиги фаолияти билан шуғулланиши
- В) юристларнинг асосий фаолияти
- С) жисмоний ва юридик шахсларнинг қонунга сўзсиз риоя қилиши
- Д) тўғри жавоб берилмаган
- Е) қонунларни тез-тез янгилаш

7) Ҳуқуқий тартиботнинг меъёрий асоси...

- A) ҳуқуқий муносабатлар
- B) асосан ҳуқуқ нормаси
- C) ҳуқуқ ва мажбуриятларни амалга ошириш актлари
- D) ҳуқуқий ижодкорлик
- E) барча жавоблар тўғри

8) Ҳуқуқий тартиботни ўрнатишда энг асосий вазифа кимга юклатилган?

- A) муҳофаа вазирлигига
- B) молия органларига
- C) фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларига
- D) барча жавоблар тўғри
- E) ички ишлар органларига

9) Қонунийлик тушунчасига тўғри таъриф берилган қаторни топинг...

- A) Жамоат жойларидаги тартибни ўрнатиш, фуқароларни қонунга ҳурмат руҳида тарбиялаш
- B) ижтимоий муносабат қатнашчиларининг ҳуқуқий нормаларга аниқ, қатъий ҳолда риоя қилишлари
- C) фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органларининг асосий фаолият йўналиши
- D) Бу давлатнинг махсус фаолияти ҳисобланади
- E) тўғри жавоб берилмаган

10) Ҳуқуқий тартибот нима?

- A) Бу ҳуқуқ нормаларини амалда синаш
- B) Ҳуқуқий нормалар таъсири остида шаклланадиган ва жамоат тартибини асосий ўзаги ҳисобланадиган тушунча
- C) Ходимларнинг ички идора қоидаларига қатъий риоя қилган ҳолда фаолият юритишлари
- D) Ахлоқ нормалари орқали жамоат тартибини сақлаш
- E) Бу фуқароларни ўрнатилган ҳуқуқ нормаларини бажариши

11) Қонунийлик кафолатлари тўғри кўрсатилган қаторни топинг...

- A) Юридик

- В) Иқтисодий
- С) Барча жавоблар тўғри
- Д) Сиёсий
- Е) Маънавий

12) Интизомнинг турлари қайси қаторда тўғри кўрсатилган?

- А) Давлат, ҳарбий ва меҳнат
- В) Маиший, ижтимоий ва сиёсий
- С) Меҳнат, ижтимоий ва сиёсий
- Д) Давлат, фуқаровий ва ҳарбий
- Е) Ҳарбий, жиноий ва маъмурий

13) Қонунийликнинг вазифаси нимадан иборат?

- А) Ҳар бир инсон ва фуқароларни жамиятга, давлатга бўлган муносабатларига виждонан, тўғри, адолатли ёндашишга шароит яратиш
- В) Қабул қилинган қонунлар сонини аниқлаш, уларнинг самарасини ўрганиш ва таҳлил қилиб бориш
- С) Қонунийлик фақат прокурор назорати учун зарур
- Д) Жиноятлар ва жиноятни содир этган шахсларни қидириб топиш
- Е) Давлатнинг обрўсини кўтариш

14) Қонунийлик принципи амалий аҳамиятга эгами?

- А) Аҳамиятга эга эмас
- В) Жиноятчиликка қарши кураш билан боғлиқ бўлмаган қонунлар қўлланганда аҳамиятга эга
- С) Агар қонунда ёки бирор норматив актда аҳамиятга эга эканлиги тўғридан-тўғри кўрсатилган бўлса бунда эга бўлади
- Д) Қонунларни амалга ошириш ҳар қандай давлатда аҳамиятга эга
- Е) Фақат ҳуқуқни муҳофаза қилувчи органларни назарда тутди

15) Қонунийликни асосий тамойилларини айтиб беринг...

- А) қонуннинг устуворлиги
- В) қонуннинг ягоналиги
- С) ҳамма субъектларнинг қонун олдида тенглиги
- Д) барча жавоблар тўғри
- Е) қонунийликнинг реаллиги

16) Қонунийликни мустаҳкамлашдан кўзда тутилган асосий

мақсад нима?

- A) Қонунни бузган шахсларга нисбатан муросасиз бўлиш
- B) Халифалик бошқарувидаги давлат тузумини ўрнатиш
- C) Сенат Раиси ваколат муддатини узайтириш
- D) Давлатнинг обрўсини юксалтириш
- E) Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳимоя қилиш

17) Қонунийликни ўрнатиш учун қандай тадбирларни амалга ошириш лозим?

- A) норматив-ҳуқуқий ҳужжатларни қабул қилиш
- B) тўғри жавоб берилмаган
- C) фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини ошириш
- D) солиқ идоралари фаолиятини юксалтириш
- E) фуқароларнинг ўз-ўзини бошқариш органлари тизимини такомиллаштириш

Асосий адабиётлар

1. Boboyev H.B., Odilqoriyev H.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Бахрах Д. Н. Вопросы законности в государственном управлении // Правоведение. -1992. -№ 3.
2. Венгеров А. Б. Законность, как её понимал Вышинский / А. Б. Венгеров // Общественные науки. - 1989. - № 6. -С. 12.
3. Евдокимова Е. Г. Правовой режим законности: Теория и история / Е. Г. Евдокимова // Правоведение. - 2001. - № 5. -С. 24.

4. Жаров С. Н. Обеспечение законности оперативно-розыскных мероприятий в Российской империи / С. Н. Жаров // Правоведение. -2001. -№ 5. -С. 42.
5. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқий қонунийлик концепцияси ва унинг жамиятни эркинлаштиришдаги аҳамияти. // Ж. ТДЮИ илмий мақолалар тўплами. - 2005. -2-сон. - Б. 7-11.
6. Жавлиев Н.Б. Ҳуқуқий давлат ва ҳуқуқ устунлиги концепцияси. // Илмий анжуман маъруза матн. 5 декабр 2005. –Т.: ТДЮИ, 2005. – Б. 143–148.
7. Исломов З.М. Ўзбекистон модернизациялаш ва демократик тараққиёт сари. – Т.: “Ўзбекистон”, 2005. -262 б.
8. Каламқарян Р. А. Концепция господства права в современном международном праве / Р. А. Каламқарян // Государство и право. -2003. -№ 6. -С. 50.
9. Конституция ва қонунларнинг устунлиги – Ўзбекистон тараққиётининг кафолати: Илмий-амалий конференция материаллари. – Т.: Адолат, 2000. – 240 б.
10. Казаков В. Н. О некоторых чертах современного международного правопорядка / В. Н. Казаков // Государство и право. – 2003. – № 4. – С. 88.
11. Кикоть В. Я. Место и роль органов МВД в политике Российского государства по обеспечению международной законности и правопорядка / В. Я. Кикоть // Государство и право. – 2004. – № 1. – С. 55.
12. Ковтун Н. Н. Судебный контроль законности и обоснованности судебных решений в стадии возобновления уголовного судопроизводства ввиду новых и вновь открывшихся обстоятельств / Н. Н. Ковтун // Государство и право. – 2003. – № 7. – С.37.
13. Козырин А.Н. Финансово-правовая проблематика регионального законодательства об образовании / А. Н. Козырин // Правоведение. – 2001.– № 2.
14. Лисюткин А. Б. К понятию законности / А. Б. Лисюткин // Правоведение. – 1993. – № 5. – С. 108–112.
15. Муҳамедов Ў. Қонун устунлиги тушунчаси ва бу ғоянинг ривожланиши. // Ж. Ўзбекистонда ижтимоий фанлар (Общественные науки в Узбекистане). – 2001. – 6-сон. – Б. 7-14.

16. Смирнова А. А. Обеспечение законности нормативно-правовых актов органов исполнительной власти субъектов Российской Федерации / А. А. Смирнова // Правоведение. – 2003. – № 3.

20-мавзу. Ҳозирги замон асосий ҳуқуқий тизимлари ва оилалари

Мақсади: Ҳуқуқий тизимларни таснифлаш мезонларини ва ҳозирги замоннинг асосий ҳуқуқий оилаларини ўрганиш

Маърузалар

1. Ҳуқуқий оила: тушунчаси ва таснифлаш мезонлари
2. Англосаксон ҳуқуқий оиласининг ўзига хос хусусиятлари
3. Роман-герман ҳуқуқий оиласида ҳуқуқнинг асосий манбалари

Рефератлар

1. Ҳуқуқ тизими, қонунчилик тизими ва ҳуқуқий тизим
2. Роман-герман ҳуқуқ тизимида ҳуқуқнинг асосий шакли сифатида қонуннинг роли
3. Суд прецеденти англосаксон ҳуқуқий оиласининг манбаси сифатида
4. Мусулмон ҳуқуқи – диний ҳуқуқнинг шакли сифатида

Муҳокама учун саволлар

1. Ҳуқуқий тизим ва ҳуқуқий оила тушунчалари
2. Дунёнинг асосий ҳуқуқий тизимлари ва уларнинг тавсифи
3. Ўзбекистон миллий ҳуқуқий тизими: шаклланиши ва ривожланиш истиқболлари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

- 1) Қайси ҳуқуқий тизимда оила ёки бир гуруҳ жамоа ўз аъзолари қилган ножўя хатти-ҳаракати учун биргаликда жавоб беришади?**
- A) Африка
 - B) Роман-герман
 - C) Мусулмон
 - D) Ҳинд
 - E) Англо-саксон

2) Англо-саксон ҳуқуқ оиласига мансуб бўлган АҚШнинг қайси штатларида француз ва испан ҳуқуқлари бирмунча аҳамиятга эга?

- A) Лас Вегас ва Мичиган
- B) Чикаго ва Техас
- C) Лос Анжелос ва Флорида
- D) Голливуд ва Колорадо
- E) Калифорния ва Луизиана

3) Қуйидагилардан қайси бири суннийлар мактабига кирмайди?

- A) шофийлар
- B) моликийлар
- C) ханбалийлар
- D) ханафийлар
- E) исмоилийлар

4) Қайси ҳуқуқ оиласида ҳуқуқ "оммавий ва хусусий ҳуқуққа" бўлинади?

- A) Роман-германда
- B) Скандинавия мамлакатлари ҳуқуқ оиласида
- C) Англо-саксонда
- D) Африка давлатлари ҳуқуқ оиласида
- E) Мусулмон ҳуқуқи оиласида

5) Ҳозирги замон ҳуқуқий тизимлари фанида қайси олим "дунё ҳуқуқий харитаси" иборасини ишлатади?

- A) К. Цвайгерт ва Р.Давид
- B) В.А.Туманов
- C) Ж.Сталев
- D) А.Саидов
- E) В.Кнапп

6) Буддизм дини асосан қайси давлатларда кенг ёйилган?

- A) Монголия, Руминия, Албания
- B) Греция, Буюк Британия, Нигерия
- C) Миср, Саудия Арабистони, Ироқ
- D) Хитой, Япония, Филиппин ороллари

Е) Германия, Франция, Италия

7) Мусулмон ҳуқуқи қайси даврда ва қайси давлатда вужудга келган?

А) VII-XII асрда Арабистон ярим оролида

В) тўғри жавоб берилмаган

С) IX-X асрда Мовороуннахрда

Д) X-XII Ўрта Осиёда

Е) XI-XII асрда Турк хоқонлигида

8) Ҳозирда дунёда ҳуқуқий тизимларни номлашда қайси иборадан кўпроқ фойдаланилади?

А) Ҳуқуқ оиласи

В) Ҳуқуқий тизимлар шакли

С) Ҳуқуқий доиралар

Д) Ҳуқуқ тизими

Е) Тузилмавий умумийлик

9) Ҳинд ҳуқуқига қуйидаги келтирилган давлатлардан қайси бирида амал қилинади?

А) Уганда ва Кения

В) Покистон ва Ўзбекистон

С) Танзания ва Таиланд

Д) Сингапур ва Малайзия

Е) тўғри жавоб йўқ

10) Ҳозирда дунёда миллий ҳуқуқий тизимлар сони қанча?

А) 32 та

В) 49 та

С) 45 та

Д) 120 та

Е) 200дан ортиқ

11) Қуйидагилардан қайси бири шиалар мактабига кирмайди?

А) зайдийлар

В) ханафийлар

С) жафарийлар

Д) исмоилийлар

Е) тўғри жавоб берилмаган

12) Ҳозирги замон ҳуқуқий тизими муаммолари бўйича шуғулланувчи олимлардан қайсилари сизга маълум?

- A) К.Маркс, Ф.Энгельс
- B) Р.Давид, К.Цвайгерт
- C) И.Сабо, И.Ньютон
- D) Р.Давид, А.Х.Саидов
- E) Ж.Руссо, Ш.Монтескье

13) Ўзбекистон Республикаси қайси ҳуқуқий тизимга мансуб?

- A) Мусулмон
- B) Роман-герман
- C) Англо-саксон
- D) Скандинавия
- E) Ҳинд

14) Қуйидаги давлатлардан қайси бири роман-герман ҳуқуқий тизимига асосланади?

- A) АҚШ, Англия, Германия
- B) Япония, Арабистон ярим ороли, Исроил, Бразилия
- C) Франция, Ўзбекистон, Голландия, Австрия
- D) Ҳиндистон, Ўзбекистон, Қозоғистон, Россия
- E) Яман, Қувайт, Туркия

15) Қуйидаги ҳуқуқ оилаларидан қайси бири суд прецедентига асосланади?

- A) Роман-герман
- B) Ҳинд
- C) Англо-саксон
- B) Узоқ Шарқ
- E) Мусулмон

16) Мусулмон ҳуқуқий оиласида шариат қайси қисмларга бўлинади?

- A) Суннат ва фарз
- B) Ибодат ва фикҳ
- C) Ақида ва зикр
- D) Муомала ва ибодат
- E) Ақида ва муомала

17) Қайси ҳуқуқ оиласида асосий ўринни одат ҳуқуқи эгаллаган?

- A) Африка
- B) Ҳинд
- C) Муслмон
- D) Роман-герман
- E) Англо-саксон

18) Муслмон ҳуқуқида қайси манбалар мавжуд?

- A) Қуръон, қиёс, жинойт кодекси
- B) Қуръон, Инжил, Қиёс
- C) XII жадвал қонуни, Хамураппи ва виждон эркинлиги қонунлари
- D) Қуръон, Хадис, Қиёс, Ижмо
- E) Қуръон, Хадис, Инжил

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Антонов И. П. Основы правовой системы Федеративной Республики Германия. (Теоретический и историко-правовой аспекты). – М.: Академия управления МВД России, 2003. – 147 с.

2. Боботов С. В., Жигачев И. Ю. Введение в правовую систему США. – М.: Норма, 1997. – 333 с.
3. Введение в шведское право. – М.: Прогресс, 1986. – 387 с.
4. Давид Р., Жоффре-Спинози К. Основные правовые системы современности. – М.: Междунар. отношения, 1996. – 400 с.
5. Давид Р. Основные правовые системы современности. – М.: Международные отношения, 1986. – 380 с.
6. Ермолович В. И., Шелкопляс В. А. Правовые системы: история и современность: Материалы межвузовской научно–практической конференции. – Минск, 5–6 января 2001 г. – Мн.: БГЭУ, 2001. – 176 с.
7. Инако Ц. Современное право Японии / Отв. ред. В. А. Туманов. – М.: Прогресс, 1981. – 291 с.
8. Марченко М. Н. Правовые системы современного мира: Учеб. пособие. – М.: Зерцало, 2001. – 400 с.
9. Маткаримова Г. Халқаро ҳуқуқ ва Ўзбекистон ҳуқуқий тизими. – Т.: Адолат, 2002. – 90 б.
10. Правовые системы стран мира: Энциклопедический справочник / Отв. ред. А. Я. Сухарев. – М.: Норма, 2003. – 976 с.
11. Правовая система Нидерландов / Отв. ред. В. В. Бойцова, Л. В. Бойцова. – М.: Норма, 1998. – 348 с.
12. Решетников Ф. М. Правовые системы стран мира. – М.: Юрид. лит., 1993.
13. Романов А. К. Правовая система Англии: Учеб. пособие. – М.: Дело, 2000. – 344 с.
14. Саидов А. Х. Введение в основные правовые системы современности. – Т.: Фан, 1988. – 217 с.
15. Саидов А. Х. Сравнительное правоведение: Учеб. пособие / Отв. ред. В. А. Туманов. – Т.: Адолат, 1999. – 480 с.
16. Семитько А. П. Российская правовая система // Теория государства и права / Под ред. В. М. Корельского и В. Д. Перевалова. – М., 1998. – 493 с.
17. Синюков В. Н. Российская правовая система: Введение в общую теорию. – Саратов: Саратовский юрид. инс-т, 1994. – 473 с.
18. Синюков В. Н. Правовые системы и правовые семьи // Теория государства и права: Курс лекций / Под ред. Н. М. Матузова и А. В. Малько. – М., 1999. – С. 17–19.

19. Фридмэн Л. Введение в американское право. – М.: Прогрес, 1993. – 256 с.
20. Шумилов В. М. Правовая система США: Учеб. пособие. – М.: ДеКА, 2003. – 400 с.
21. Марченко М. Н. Является ли правовая система России составной частью романо-германской правовой семьи? // Правовая политика и правовая жизнь. – 2001. – № 1. – С. 66–76.
22. Уразаев Ш. З. Независимость и формирование правовой системы // Общественные науки в Узбекистане. – 1992. – № 7–8. – С. 20–24.
23. Тихомиров Ю. А. Правовая сфера общества и правовая система // Журнал российского права. – 1998. – № 4–5. – С. 9.
24. Хайитбоев Ф. П. Жамият ҳуқуқий тизими тушунчасининг айрим назарий муаммолари. // Ж. Ҳуқуқ-Право-Law. – 2000. – 1-сон. – Б. 28-31.
25. Хайитбоев Ф. П. Жамиятнинг ҳуқуқий тизимида ҳуқуқий амалиётнинг ўрни. // Ж. Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. – 2001. – 1-сон. – Б. 25-29.
26. Хайитбоев Ф. П. Миллий ҳуқуқий тизим элементлари тўғрисида. // Ж. Ўзбекистонда ижтимоий фанлар. – 2000. – 2-сон. – Б. 25-26.
27. Хайитбоев Ф. П. Ўзбекистон Республикаси миллий ҳуқуқий тизимини шакллантиришда икки палатали парламентнинг ўрни. // Илмий-амалий анжуман маъруза матн. Т.: ТДЮИ, 2002. – Б.122-126.
28. Хайитбоев Ф. П. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси – миллий ҳуқуқий тизим ўзаги. // “Ўзбекистон Республикаси Конституцияси – Давлат ва жамият ислохотининг ҳуқуқий асоси” мавзусидаги илмий-амалий анжуман маъруза матн. – Т.: ТДЮИ, 2002. – Б.189-192.
29. Хайитбоев Ф. П. Юридик техника миллий ҳуқуқий тизимнинг таркибий қисми сифатида. // Ж. Ўзбекистонда демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари. – 2003. – 4-сон. – Б. 18-22.
30. Хайитбоев Ф. П. Умумий интегратив жараен: миллий ҳуқуқий тизим ва халқаро ҳуқуқ. // Ж. Ҳаёт ва қонун. – 2003. – 5-сон. – Б. 66-67.

31. Хайитбоев Ф. П. Ўзбекистон миллий ҳуқуқий тизимини ўрганишнинг долзарб муаммолари. // Ж. Ижтимоий фикр. – 2004. – 4-сон. – Б. 23-24.
32. Хайитбоев Ф. П. Фуқаролик жамиятини шакллантириш жараёнида миллий ҳуқуқий тизимни такомиллаштиришнинг айрим назарий муаммолари. // Илмий-амалий семинар маъруза матн. 8 октябр 2005. – Т.: ТДЮИ, 2005. – Б. 2-3.
33. Хайитбоев Ф. П. Ўзбекистон миллий ҳуқуқий тизимининг шаклланишида Конституциянинг роли ва аҳамияти. // Илмий-амалий семинар маъруза матн. 3 декабрь 2005. – Т.: ТДЮИ, 2005. – Б. 2-3.
34. Хайитбоев Ф. П. Ҳозирги замон асосий-ҳуқуқий тизимлари. Ўқув қўлланма. Т.: ТДЮИ, 2006. – 61 б.

21-мавзу. Шахс. Ҳуқуқ. Давлат

Мақсади: Инсон ҳуқуқлари ва эркинликлари тушунчасини аниқлаш; инсон ҳуқуқлари тизимини, шахснинг ҳуқуқий мақоми ва уни таъминлашда давлатнинг ролини ўрганиш.

Маърузалар

1. Шахснинг ҳуқуқий мақоми: тушунчаси, тузилиши ва турлари
2. Ҳуқуқ ва эркинликлар
3. Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш механизми

Рефератлар

1. Инсон ҳуқуқлари Умумжаҳон Декларацияси
2. Ўзбекистон Республикаси Конституциясида инсон ҳуқуқларининг мустақамлаб қўйилиши
3. Ҳуқуқ - шахс эркинликлари ва жавобгарлигини белгилаб берувчи меъёр сифатида
4. Инсон ҳуқуқлари концепцияси
5. Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарларида шахс ҳуқуқ ва эркинликларининг муҳофазаси масаласи

Муҳокама учун саволлари

1. Инсон , шахс, фуқаро
2. Шахс ҳуқуқлари ва эркинликларини амалга ошириш учун шарт-шароитни таъминлаш ва муҳофазалашда давлатнинг роли ва аҳамияти
3. Давлат-ҳуқуқий тартиб-инсон ва фуқароларнинг ҳуқуқ ҳамда эркинликларининг кафолати сифатида

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1. **Шахс ва давлат ўртасида юзага келадиган сиёсий-ҳуқуқий алоқа қандай номланади?**
А) Фуқаролик

- B) Шахснинг ҳуқуқий ҳолати
- C) Ахлоқий алоқа
- D) Сиёсий алоқа
- E) Диний алоқа

2. Чет эл фуқароси фуқаролиги бўлмаган шахсдан қандай хусусиятлари билан фарқланади?

- A) Муаяйн давлатга мансублиги билан
- B) Ҳеч қандай хусусиятлари билан фарқланмайди
- C) Хорижликлар бошқа давлатнинг фуқароси, фуқаролиги бўлмаган шахслар эса бизнинг давлатимиз фуқароси ҳисобланади
- D) Хорижликлар бошқа давлатнинг фуқароси, фуқаролиги бўлмаган шахслар эса ҳеч қайси давлатнинг фуқароси ҳисобланмайди
- E) Мазкур фарқлар деярли аҳамиятга эга эмас

3. Инсон ва фуқароларнинг асосий ҳуқуқлари, эркинликлари ва мажбуриятлари қайси норматив – ҳуқуқий ҳужжатда мустаҳкамлаб қўйилган?

- A) Ҳалқаро шартномаларда
- B) Конституцияда
- C) Ўл ҳаракати қоидаларида
- D) Прокуратура тўғрисидаги қонунда
- E) Солиқ кодексда

4. Қуйидаги ҳуқуқ нормалари қайси категорияга мансуб “Конституция ва қонунларга риоя қилиш, бошқа шахсларнинг ҳуқуқ ва эркинликларини ҳурмат қилиш, солиқларни тўлаш, Ватанни ҳимоя қилиш, маданият ёдгорликларини, табиатни асраш ва қўриқлаш”?

- A) Фуқароларнинг эркинликлари
- B) Фуқароларнинг ҳуқуқлари
- C) Давлатнинг таъқиқлари
- D) Фуқароларнинг мажбуриятлари
- E) Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари

5. Инсон ҳуқуқ ва эркинликлари қандай эгалланади?

- A) Ҳуқуқ ва эркинликлар давлат томонидан тақдим этилади
- B) Ҳуқуқ ва эркинликлар инсонга туғилгандан мансуб бўлади
- C) Ҳуқуқ ва эркинликларга халқаро шартномалар орқали эришилади
- D) Ҳуқуқ ва эркинликлар суд томонидан берилади
- E) Ҳуқуқ ва эркинликлар Президент томонидан берилади

6. Фуқароларнинг ҳуқуқ ва эркинликлари чекланиши мумкинми? Мумкин бўлса қандай ҳолатларда?

- A) Ҳуқуқ ва эркинликлар чекланиши мумкин эмас
- B) Фақат давлат ҳолатларида ҳуқуқ ва эркинликлар чекланиши мумкин
- C) Ҳуқуқ ва эркинликлар конституциявий тузумни ҳимоя қилиш, ижтимоий тартибни муҳофаза қилиш мақсадида фақат қонун асосида чекланиши мумкин
- D) Давлатнинг ихтиёри асосида барча ҳолатлар бўйича
- E) Халқаро ташкилотларнинг талабига кўра

7. Яшашга бўлган ҳуқуқ қайси ҳуқуқ доирасига киради?

- A) Фуқаровий
- B) Сиёсий
- C) Ижтимоий-иқтисодий
- D) Маданий
- E) Шахсий

8. Давлат ташкилий тузумида шахснинг мақомини белгилаб берувчи ҳуқуқлар, эркинликлар ва мажбуриятлар мажмуи қандай аталади?

- A) Ҳуқуқий лаёқат
- B) Ҳуқуқдорлик
- C) Компетенция
- D) Ҳуқуқий статус
- E) Муомалага лаёқат

9. Амнистия тўғрисидаги актларни чиқаради...

- A) Парламент
- B) Президент
- C) Олий суд

- D) Сенат
- E) Суд

10. Фуқароларнинг шахсий ҳуқуқларига киради...

- A) Сайлаш ва сайланиш ҳуқуқи, давлат органларида хизмат қилиш ҳуқуқи
- B) Давлат бошқарувида иштирок этиш ҳуқуқи
- C) Ўз ҳуқуқларини суд орқали ҳимоя қилиш ҳуқуқи
- D) Шахсий ҳаётининг дахлсизлиги ҳуқуқи
- E) Хусусий мулк ҳуқуқи

11. Шахсий ҳуқуқлар доирасига кирмайди . . .

- A) Шахсий сир
- B) Оилавий сир
- C) Шахсий дахлсизлик
- D) уй жой дахлсизлиги
- E) митинг, юришлар ва намойишлар ҳуқуқи

12. Фуқаролар томонидан истеъмолчиларни ҳуқуқларини ҳимоя қилиш учун тузиладиган жамоат ташкилоти қандай номланади?

- A) Инсон ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти
- B) Ўзбекистон Республикаси фуқароларини ҳимоя қилиш жамияти
- C) Истеъмолчилар ҳуқуқларини ҳимоя қилиш жамияти
- D) Сиёсий партиялар
- E) Кинологлар жамияти

13. Давлат бошқарувида иштирок этиш ҳуқуқи, жамиятларга уюшиш ҳуқуқи, сайлаш ва сайланиш ҳуқуқи, сўз эркинлиги ҳуқуқи қайси ҳуқуқлар доирасига киради?

- A) Фуқаровий
- B) Сиёсий
- C) Ижтимоий-иқтисодий
- D) Маданий
- E) Шахсий

14. Судга бузилган ҳуқуқини тиклаш ёки ўз ҳуқуқини ҳимоя қилиш юзасидан қилинадиган мурожаат қандай номланади?

- A) Протест
- B) Қарор
- C) Ажрим
- D) Даъво аризаси
- E) Хукм

15. Давлат тузилиши ва бошқарув шаклини белгилаб берадиган сиёсий – ҳуқуқий ҳужжат...

- A) Декларация
- B) Конституция
- C) Қонун
- D) Буйруқ
- E) Қарор

16. Сиёсий ҳуқуқлар қайси тоифадаги шахсларга тегишли бўлади?

- A) Фақат фуқаролар
- B) Хорижликлар
- C) Фуқаролар ва чет эл фуқароларига бир хил даражада
- D) Юқорида кўрсатилган шахслардан бирортасига ҳам
- E) Фақат мигрантларга

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Ахмедшаева М.А. Инсон ва унинг ҳуқуқлари – олий қадрият. (Рисола). –Т.: ТДЮИ, 2002. –46 б.
2. Ахмедшаева М.А Ўзбекистон Республикаси Конституцияси ва инсон ҳуқуқлари. (Рисола). –Т.: ТДЮИ, 2005. –46 б.
3. Защита прав человека в условиях перехода к рынку // Государство и право. -1993.- № 6.
4. Исломов З.М. Миллий истиқлол мафқураси: назарий асослар. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2000. –№1. – Б. 5-9.
5. Исломов З.М. Барқарорлик ва тараққиёт кафолатлари. // Ж. Жамият ва бошқарув. – 2000. – №3. – Б. 5-6.
6. Исломов З.М. Демократик ҳуқуқий давлат асослари. // Ж. Ҳаёт ва қонун. – 2003. – №4. –Б. 12–15.
7. Исломов З.М. // Главная ценность –человек. – Народное слово. – 7 декабря. – 1996.
8. Исломов З.М. // Отстаивать права собственные и уважать чужие. – Правда Востока. 21 август. – 1997.
9. Малеин Н.С. О социальной защищенности личности в правовом государстве // Советское государство и право. -1990. -№ 6,
10. Мартышин О.В. Политическая обязанность // Государство и право. -2000. -№ 4.
11. Сабуров Н. Конституция – фуқаролик ва сиёсий ҳуқуқларни кафолатловчи қонун. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн. 2 декабрь 2003. –Б. 62-65.
12. Сабуров Н. // Инсон ҳуқуқлари кафолати. – Туркистон. –12 ноябрь. – 2002.
13. Сабуров Н. // Инсон ҳуқуқлари кафолатининг асосий манбаи. – Фидокор. – 21 ноябрь. – 2002.
14. Саидов А. Общепризнанные права человека. –М.: МЗ Пресс, 2002. –267 с.
15. Тансиқбоева Г.М. Международный уголовный суд (МУС) – новое звено в системе международной юстиции. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2000. – №4. – Б. 57-60.
16. Тансиқбоева Г.М. Правовая защита детей: от общих судов до ювенальной юстиции. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2001. – №3.
17. Тансиқбоева Г.М. От общих судов до ювенальной юстиции. // Ж. Наше право. – 2002.–№1.

18. Хайитбоев Ф. П. Универсальность прав человека. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2004. – №6. -С. 65.
19. Хусанбоев О.О., Ҳайитбоев Ф.П. Шахсий ҳуқуқ ва эркинликлар. (Ўзбекистон Республикасининг Конституциясининг 7-бобига шарҳ). – Т.: ТДЮИ, 2004. -27 б.
20. Цымбаренко И. Б. Международно-правовые основы судебной защиты прав и свобод личности / И. Б. Цымбаренко // Государство и право. -2004. -№ 2. -С. 49.

22-мавзу. Давлат ва ҳуқуқни ривожланиш истиқболлари ва йўллари

Мақсади: Фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлат тушунчаларини ўзлаштириш; бу тушунчаларнинг келиб чиқиши, моҳияти ва белгиларини ўрганиш; фуқаролик жамиятининг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва маънавий асосларини таҳлил этиш.

Маърузалар

1. Фуқаролик жамиятининг тузилиши
2. Ҳуқуқий давлатнинг белгилари
3. Дунёвий давлат: тушунчаси ва асосий белгилари
4. Ижтимоий давлат модели

Рефератлар

1. Ўзбекистонда фуқаролик жамиятини шакллантирилиши
2. Фуқаролик жамиятини шакллантиришда жамоат ташкилотларининг роли
3. Фуқароларнинг ҳуқуқий онги ва маданиятини ошириш ҳуқуқий давлат қуришининг шарти сифатида
4. И.А.Каримов асарларида эркин фуқаролик жамияти ва ҳуқуқий давлат қуриш ғояларининг ифодаланиши
5. “Кучли давлатдан кучли жамият сари” сиёсий қурилиш дастурининг аҳамияти
6. Фуқаролик жамиятини шакллантиришда оммавий ахборот воситаларининг ўрни

Муҳокама учун саволлар

1. Фуқаролик жамияти: тушунчаси, моҳияти ва тузилиши
2. Ҳуқуқий давлат тушунчаси ва белгилари
3. Фуқаролик жамиятининг ижтимоий, иқтисодий, сиёсий ва маънавий асослари

Мустақил иш учун вазифалар

Амалий машғулотга тайёргарлик кўриш жараёнида юқоридаги кўрсатилган саволлардан бирига адабиётлари кўрсатилган ҳолда ёзма жавоб тайёрлаш

Тест саволлари

1) Ҳокимият бўлиниши назарияси асосчиларини кўрсатинг?

- A) А.Н.Радищев, Дж Локк, К.Каутский
- B) Л.Гумплович, Фильмер, Ж.Ж.Руссо
- C) Дж.Локк, Ж.Ж Руссо, Ш.Монтескье
- D) Г.Спенсер, Е.Дюринг,Ш.Монтескье
- E) барча жавоблар тўғри

2) Ким Ўзбекистон Республикаси халқи номидан иш юритишга ваколатли?

- A) Олий Мажлис ва Президент
- B) Конституциявий суд
- C) Президент ва ҳукумат
- D) Вазирлар Маҳкамаси ва Олий Мажлис
- E) Ҳукумат ва Конституциявий суд

3) Ҳокимият бўлиниши назарияси асосчиларини кўрсатинг?

- A) А.Н.Радищев, Дж Локк, К.Каутский
- B) Г.Спенсер, Е.Дюринг,Ш.Монтескье
- C) Дж.Локк, Ж.Ж Руссо, Ш.Монтескье
- D) барча жавоблар тўғри
- E) Тўғри жавоб берилмаган

4) Ҳуқуқий давлат тўғрисидаги фалсафий назария ким томонидан мукамал ишлаб чиқилган?

- A) Т.Жефферсон
- B) Г.Гумплович
- C) Г.Гегель
- D) Ш.Монтескье
- E) Тўғри жавоб берилмаган

5) Кучли давлатдан кучли жамият сари сўзининг муаллифи:

- A) А.Акаев
- B) И.Каримов
- C) И.Кант
- D) Г.Гроций
- E) Ж.Ж.Руссо

6) Ҳуқуқий давлат барқарорлигининг қандай асослари мавжуд?

- A) ижтимоий
- B) иқтисодий
- C) сиёсий
- D) ҳуқуқий
- E) барча жавоблар тўғри

7) Фуқаролик жамиятида асосий ўринни қайси орган эгаллайди?

- A) Прокуратура органлари
- B) Суд органлари
- C) Ижтимоий таъминот вазирлиги
- D) Адвокатура
- E) Фуқароларниш ўзини-ўзи бошқариш органлари

8) Ҳуқуқий давлат қуйидагилардан қайси бирини таъминлайди?

- A) барча жавоблар тўғри
- B) давлат механизмининг барча бўғинлари аниқ ва бир маромда ишлашини
- C) эркин бозор иқтисодиётини
- D) ҳуқуқий давлат органлари фаолиятида ҳуқуқий ижодкорлик ва ҳуқуқни қўллаш самарадорлигини
- E) ҳокимият ваколатларининг тақсимланиши принципини турмушга жорий этиш

9) Ўзбекистон Республикасининг мустақиллигини биринчи бўлиб тан олган давлат?

- A) Россия
- B) Туркия
- C) Германия
- D) Америка
- E) Тўғри жавоб берилмаган

10) Ҳуқуқий давлатни ва унинг фаолиятини ташкил этишнинг асосий тамойиллари нималардан иборат?

- A) жамиятнинг барча табақаларида қонун устуворлиги
- B) кўппартиявийлик асосида давлат органларини сайланиши

- C) шахс ҳуқуқларининг кафолатланганлиги
- D) ҳокимият ваколатларининг конституциявий тақсимланганлиги
- E) барча жавоблар тўғри

11) Ҳуқуқий давлат нима?

- A) Бу давлат диндорлар томонидан бошқарилади
- B) Бу давлатда қонунлар фуқаролар томонидан қабул қилиниб, давлат томонидан бажарилади
- C) Бу давлатда фуқаролар кам ишлаб кўп иш хақи олади
- D) давлат ҳокимияти ҳуқуқ ёрдамида амалга оширилади
- E) тўғри жавоб берилмаган

12) Ҳуқуқий давлат қуриш учун қандай чора ва тадбирлар амалга оширилади?

- A) Хусусий мулкни йўқотиш
- B) Тўғри жавоб йўқ
- C) Фуқароларни ҳуқуқий онги ва маданиятини ошириш
- D) Тарғибот ва ташвиқот ишларини амалга ошириш
- E) Жазони кучайтириш

13) Ҳуқуқий давлат принципларини кўрсатинг.

- A) Барча жавоблар тўғри
- B) Шахс билан давлатнинг ўзаро боғлиқлиги
- C) Шахс эркинлигининг таъминланиши
- D) Қонуннинг устунлиги
- E) Ҳокимиятнинг тақсимланиши

14) Ўзбекистон Республикаси ўз олдида қандай мақсад қўйган?

- A) Адолатли фуқаролик жамиятини шакллантириш
- B) 2030 йилда Ўрта Осиё давлатлари ичида энг қудратли давлат бўлиш
- C) Халифалик тузумига асосланган давлат қуриш
- D) Собиқ Иттифоқ таркибини тузиш
- E) тўғри жавоб берилмаган

15) Фуқаролик жамиятининг асосий белгиларини кўрсатинг?

- A) Қонуннинг устуворлиги
- B) Ҳокимиятни фақат зўрлик асосида бошқарилиши
- C) Президентни қонун чиқарувчи ваколатга эгаллиги

- D) Ҳокимиятнинг муддатсизлиги
- E) Сенат аъзоларини тайинлаш ҳуқуқига эга бўлиши

16) Қўрғон, қишлоқ ва маҳаллалардаги фуқароларнинг ўзини-ўзи бошқариш органлари қандай номланади?

- A) Фуқаролар кенгаши
- B) Фуқаролар курултойи
- C) Фуқаролар йиғини
- D) Фуқаролар съезди
- E) Тўғри жавоб берилмаган

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – T.: TDYI, 2005. –528 b. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услугий қўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Қўшимча адабиётлар

1. Агзамходжаев А. Правовые основы государственной независимости Республики Узбекистан. (Монография). –Т.: Ўзбекистон, 1993. –93 с.
2. Ахмедшаева М.А Фуқаролик жамиятининг иқтисодий ва ҳуқуқий асослари. // Ж. Давлат ва ҳуқуқ. – 2004. – №2. – Б. 4.
3. Ахмедшаева М.А Фуқаролик жамиятини шакллантиришнинг айрим назарий масалалари. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн. 19 май 2004. — Т.: ТДЮИ, 2004. –Б. 68–76.
4. Ахмедшаева М.А Ўзбекистон – фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлидан. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн . 19 май 2004. – Т.: ТДЮИ, 2004. – Б. 146-152.

5. Ахмедшаева М.А Фуқаролик жамияти ва хусусий мулк. // Ж. Хўжалик ва ҳуқуқ. – 2004. –№ 7. – Б. 33-34.
6. Венгеров А. Б. Несущие конструкции правового государства / А. Б. Венгеров // Общественные науки. -1990. -№ 3.
7. Гаджиев К.С. Концепция гражданского общества: идейные истоки и основные вехи формирования // Вопросы философии. - 1991.- № 7.
8. Графский В. Г., Козлихин И. Ю. Идея правового государства. История и современность / В. Г. Графский, И. Ю. Козлихин // Государство и право. -1995. -№ 2.
9. Гришковец А. А. Государственная служба и гражданское общество: правовые проблемы взаимодействия (Практика России) / А. А. Гришковец // Государство и право. -2004. -№1. - С.24.
10. Дмитриев Ю. А. Соотношение понятий политической и государственной власти в условиях формирования гражданского общества // Государство и право. -1994. -№ 7.
11. Исломов З.М. Ўзбекистон модернизациялаш ва демократик таракқиёт сари. (Монография). –Т.: Ўзбекистон, 2005. –262 б.
12. Исломов З.М. Фуқаролик жамияти: кеча, бугун, эртага. (Монография). –Т.: ТДЮИ, 2002. –87 б.
13. Исломов З.М. Концепция развития общей теории государства и права –необходимое условие построения правового государства. // Ж. Ўзбекистонда демократлаштириш ва инсон ҳуқуқлари. – 2003. – № 4.
14. Кузнецов Э. В. Правовое государство (из истории русской правовой мысли) / Э. В. Кузнецов, В. Ф. Савельев // Правоведение. -1991. -№ 1.
15. Одилқориев Х. Конституция ва фуқаролик жамияти. –Т.: Шарқ, 2002.-320 б.
16. Мартышин О. В. Несколько тезисов о перспективах правового государства // Государство и право. -1996. -№ 5.
17. Матузов Н. И. Гражданское общество: Сущность и основные принципы / Н.И. Матузов // Правоведение. -1995. -№ 3.
18. Ражабова М. Ҳуқуқий давлатчилик сари.-Т.: Ўзбекистон, 2000.
19. Чинибоев Ў.Ж. Ўзбекистонда фуқаролик жамиятини барпо этишда Конституциянинг аҳамияти. // Илмий–назарий анжуман маъруза матн. 14 ноябр 2002. Т.: Ўзбекистон Республикаси ИИВ Академияси, 2003.

20. Эргешова Д.Қ., Ахмедшаева М.А. Ўзбекистон фуқаролик жамиятини шакллантириш йўлида. // Илмий-амалий анжуман маъруза матн. 19 май 2004. –Т.: ТДЮИ, 2004. – Б. 146-152.
21. Ўзбекистон: фуқаролик жамияти сари. Узбекистан на пути к гражданскому обществу./ Отв. ред. Р.Алимов. –Т.: Шарқ, 2003. - 304 с.

**ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АДЛИЯ ВАЗИРЛИГИ
ТОШКЕНТ ДАВЛАТ ЮРИДИК ИНСТИТУТИ**

Кафедра: Давлат ва ҳуқуқ назарияси

Курс иши

Мавзу: Ҳуқуқ тизими

Бажарди: Мирзараимов Баходир Тохир ўғли
“1-ҳуқуқ” факультети 1-курс
“А” поток 1-гуруҳ талабаси

Илмий раҳбар: ю.ф.н., доц. Нажимов Маҳмуд
Камаладдинович

Тошкент-2006

РЕЖА

Кириш	3
1-§ Ҳуқуқ тизими ва уни замонавий тушуниш.....	5
2-§ Ҳуқуқ тизими, қонунчилик тизими ва ҳуқуқий тизим тушунчалари нисбати	9
3-§ Ҳуқуқ нормаси- ҳуқуқ тизимининг дастлабки таркибий унсури	14
4-§ Ҳуқуқ институти ва ҳуқуқ соҳаси	18
Хулоса.....	22
Фойдаланилган адабиётлар.....	25

ФОЙДАЛАНИЛГАН АДАБИЁТЛАР

Ўзбекистон Республикаси Президенти И.А.Каримов асарлари

1. Каримов И. А. Ўзбекистон: миллий истиқлол, иқтисод, сиёсат, мафкура. Т. 1. – Т.: Ўзбекистон, 1996. – 364 б.
2. Каримов И. А. Биздан озод ва обод Ватан қолсин. Т. 2. – Т.: Ўзбекистон, 1996. – 380 б.
3. Каримов И. А. Ватан саждагоҳ каби муқаддасдир. Т. 3. – Т.: Ўзбекистон, 1996. – 366 б.
4. Каримов И. А. Бунёдкорлик йўлидан. Т. 4. – Т.: Ўзбекистон, 1996. – 394 б.
5. Каримов И. А. Янгича фикрлаш ва ишлаш – давр талаби. Т. 5. – Т.: Ўзбекистон, 1997. – 384 б.
6. Каримов И. А. Хавфсизлик ва барқарор тараққиёт йўлида. Т. 6. – Т.: Ўзбекистон, 1998. – 429 б.
7. Каримов И. А. Биз келажакимизни ўз қўлимиз билан курашимиз. Т. 7. – Т.: Ўзбекистон, 1999. – 413 б.
8. Каримов И. А. Озод ва обод Ватан, эркин ва фаровон ҳаёт пировард мақсадимиз. Т. 8. – Т.: Ўзбекистон, 2000. – 525 б.
9. Каримов И. А. Ватан равнақи учун ҳар биримиз масъулмиз. Т. 9. – Т.: Ўзбекистон, 2001. – 439 б.
10. Каримов И. А. Хавфсизлик ва тинчлик учун курашмоқ керак. Т. 10. – Т.: Ўзбекистон, 2002. – 432 б.
11. Каримов И. А. Биз танлаган йўл – демократик тараққиёт ва маърифий дунё билан ҳамкорлик йўли. Т. 11. – Т.: Ўзбекистон, 2003. – 320 б.
12. Каримов И. А. Тинчлик ва хавфсизлигимиз ўз куч-қудратимизга, ҳамжиҳатлигимиз ва қатъий иродамизга боғлиқ. Т. 12. – Т.: Ўзбекистон, 2004. – 400 б.
13. Каримов И. А. Ўзбек халқи ҳеч қачон, ҳеч кимга қарам бўлмайди. Т. 13. – Т.: Ўзбекистон, 2005. – 448 б.
14. Каримов И. А. Бизнинг бош мақсадимиз – жамиятни демократлаштириш ва янгилаш, мамлакатни модернизация ва ислоҳ этишдир. – Т.: Ўзбекистон, 2005. – 96 б.
15. Каримов И. А. Инсон, унинг ҳуқуқ ва эркинликлари ҳамда манфаатларини олий қадрият. // Халқ сўзи, 2005 йил 10 декабр.

Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар

1. Ўзбекистон Республикасининг Конституцияси. – Т.: Ўзбекистон, 2003. – 40 б.
2. «Жамиятда ҳуқуқий маданиятни юксалтириш миллий дастури» // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлисининг ахборотномаси.–1997.–№ 9.
3. "Ўзбекистон Республикаси референдуми тўғрисида"ги Қонун (Янги таҳрири) Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси

- 30.08.2001 й. N 265-II // N 9-10, 176 м. // ЎзР Қонуни билан ўзгартириш киритилган 03.12.2004 й. N 714-II // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси, 2005, № 1, 18 м.
4. "Ўзбекистон Республикаси Сенати тўғрисида"ги Конституциявий қонун. 12.12.2002 йилда қабул қилинган. // Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 2002, N 12, 213 м. // ЎзР Қонуни билан ўзгартириш киритилган 25.04.2003 й. N 482-II // Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 2003, N 5, 67 б.
 5. "Ўзбекистон Республикаси Қонунчилик Палатаси тўғрисида"ги Конституциявий қонун. 12.12.2002 йилда қабул қилинган // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 2002, N 12, 215 м. // ЎзР Қонуни билан ўзгартириш киритилган 25.04.2003 й. N 482-II // Ўзбекистон Республикаси Олий мажлиси Ахборотномаси 2003, N 5, 67 м.
 6. "Норматив-ҳуқуқий ҳужжатлар тўғрисида"ги Ўзбекистон Республикаси Қонуни. 14.12.2000 йилда қабул қилинган // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномаси 2001, N 1-2, 8 м. // 12.12.2003 й. N 568-II; 03.12.2004 й. N 714-II ЎзР Қонуни билан ўзгартириш киритилган // Ўзбекистон Республикаси Олий Мажлиси Ахборотномалари 2004, N 1-2, 18 м.; 2005, № 1, 18 м.

Асосий адабиётлар

1. Boboyev N.B., Odilqoriyev N.T., va boshqalar. Davlat va huquq nazariyasi. Darslik. – Т.: TDYI, 2005. –528 б. (лотин ёзувида)
2. Давлат ва ҳуқуқ назарияси / Масъул муҳаррирлар Ҳ. Б. Бобоев, Ҳ. Т. Одилқориев. – Т.: Иқтисодиёт ва ҳуқуқ дунёси, 2000. – 528 б.
3. Исламов З.М. Общество. Государство. Право. (Вопросы теории)–Т.: Адолат, 2001. -695 б.
4. Сабуров Н. Давлат ва ҳуқуқ назарияси (саволлар, таърифлар, тушунча ва атамалар) / Ўқув-услубий кўлланма. –Т.: ТДЮИ, 2005. -95 б.
5. Саидов А., Тожихонов У. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. II-жилд. Ҳуқуқ назарияси. -Т.: Адолат, 2001. –560 б.
6. Холмўминов Қ. Т. Давлат ва ҳуқуқ назарияси. – Т.: Адолат, 2000. – 116 б.

Кўшимча адабиётлар

1. Абдурахмонов Я.А. Ҳуқуқ тизими: тушунчаси, таркибий қисмлари. (Рисола) –Т.: ТДЮИ, 2005. – 44 б.
2. Байтин М. И. Система права: к продолжению дискуссии / М. И. Байтин, Д. Е. Петров // Государство и право. – 2003. – № 1. – С. 25.
3. Бельский К.С. О предмете системы науки административного права // Государство и право. 1998. № 3.
4. Бобылев А.И. Современное толкование системы права и системы законодательства //Государство и право. 1998. № 2.
5. Братусь С.Н. Отрасль советского права: понятие, предмет, метод // Советское государство и право. 1979. № 11.
6. Гинзбург Дж. Соотношение международного и внутреннего права в

- СССР и России // Государство и право. 1994. № 3.
7. Горбунова О.Н. Финансовое право в системе российского права (Актуальные проблемы) // Государство и право. 1995. № 2.
 8. Газье А. Публичное право Франции и России / А. Газье // Правоведение. – 2003. – № 3.
 9. Кононов А. А. Общенаучная концепция системы права / А. А. Кононов // Правоведение. – 2003. – №3.
 10. Кроткова Н. В. Система права субъектов Российской Федерации: проблемы становления и развития (Межрегиональная научно-практическая конференция) / Н. В. Кроткова // Государство и право. – 2003. – № 7. – С. 99.
 11. Кузьменко А. В. "Системный взгляд" на систему права / А. В. Кузьменко // Правоведение. – 2003. – № 3.
 12. Киримова Е. А. Правовой институт (теоретико-правовое исследование). 12.00.01: Автореф. дис. ... канд. юрид. наук. – Саратов, 1998. – 23 с.
 13. Литягин Н. Н. Ревизия и систематизация законодательства / Н. Н. Литягин // Государство и право. – 2003. – № 4. – С. 26.
 14. Мозолин В. П. Система российского права (Доклад на Всероссийской конференции 14 ноября 2001 г.) / В. П. Мозолин // Государство и право. – 2003. – № 1. – С. 107.
 15. Нажимов М.К. Конституция – хукук тизимининг асоси. // Илмий–амалий анжуман маъруза матн. 2 декабр 1996. –Т.: Адолат, 1996. – Б. 124-127.
 16. Попондопуло В. Ф. Система общественных отношений и их правовые формы: к вопросу о системе права / В. Ф. Попондопуло // Правоведение. – 2002. – № 4.
 17. Поленина С.В. Взаимодействие системы права и системы законодательства в современной России // Государство и право. 1999. № 9.

WEB ресурслар

1. <http://www.yuridlit.ru>
2. <http://www.allpravo.ru>
3. <http://www.troek.net/zakaz.htm.ru>
4. <http://www.lawbook.ru>
5. <http://www.books.ru>
6. <http://www.bookz.ru>

М У Н Д А Р И Ж А

1. Кириш.....	3
2. Ташкилий услубий кўрсатмалар.....	7
3. Фаннинг дастури.....	24
4. Семинар машғулотлари режаси ва тест саволлари... 	31
5. Иловалар.....	190

МАҲМУД НАЖИМОВ

ДАВЛАТ ВА ҲУҚУҚ НАЗАРИЯСИ

(ташкилий - услубий кўрсатмалар, маъруза ва семинар машғулотлари режалари,
курс иши ёзиш бўйича услубий кўрсатмалар, тест саволлари)

ЎҚУВ - УСЛУБИЙ ҚўЛЛАНМА

Мухаррир
Техник муҳаррир
Мусаввир
Компьютерда саҳифаловчи

Ш.Сайдуллаев

Босишга рухсат этилди: й.
Қоғоз бичими А-5. Босма табағи 12,4. Адади 500 нусха.
_____ - буюртма. Баҳоси шартнома асосида.
_____ **босмаҳонасида чоп этилди.**
7000 __, Тошкент, _____ кўчаси, 35